

Loppu Asunnottomuudelle

Suoja-Pirtti ry:n 60-vuotisen toiminnan juhlaulkaisu

Loppu asunnottomuudelle

Suoja-Pirtti ry:n
60-vuotisen toiminnan
juhlajulkaisu

Helsinki 2022

Vastaava toimittaja: Peter Fredriksson

Kuvat: Valokuvaaja Rose Rautio, Y-säätiö,
Suoja-Pirtti ry

Taitto ja paino: Eräsalon Kirjapaino Oy, Tampere 2022

Kansi: Kuvassa v. 1970 valmistunut Sillanpirtin hoitokoti (vasemmalla) ja sen tilalle syksyllä 2023 valmistuvan uuden Parkkilatalon havainnekuva, jonka on laatinut arkkitehti Aino Born Kirsti Siven & Asko Takala Arkkitehdit Oy:sta.

Sisällysluettelo

Oman avun ja vertaistuen pioneeri	6
Puheenjohtaja Pia Miettinen	
Helsinki tähtää asunnottomuuden poistoon vuoteen 2025 mennessä	8
Daniel Sazonov, sosiaali- ja terveystoimen apulaispormestari, Helsinki	

Puheenvuoroja asunnottomuuden poistamisesta **13**

Helsinki – nolla asunnottomia	14
Paavo Voutilainen	
Muistiinpanoja nuotioilta ja siltojen alta	16
Heli Paakkonen	
Miten sote-uudistus kohtelee paljon palveluja tarvitsevia asunnottomia?	19
Jouko Karjalainen	
Pienet asumisen yksiköt turvan tuojina	22
Leena Lehtonen	
Uudessa Parkkilatalossa panostetaan ihmisten kykyihin ja yhteisön voimavaroihin	25
Peter Fredriksson	
Asunnottomuuden poistaminen: eurooppalainen perspektiivi	28
Freek Spinnewijn	
Miten asunnottomuus poistetaan	31
Helsingin sosiaali- ja terveystoimikunnan päättäjät vastaavat	
Pentti Arajärvi (sdp)	32
Vastaukset molempiin kysymyksiin.	
Kati Juva (Vihreät)	33
Tukiasuntojen lisääminen on kriittinen kysymys	
Samuel Adouchief (vasemmistoliitto)	35
Tarvitaan monipuolisia ja riittävän vahvoja toimenpiteitä	

Suoja-pirtin virstanpylväät **39**

"Ei ole yhtään toivotonta tapausta"	40
Suojapirtin kuusi vuosikymmentä	

Viisi askelta kohti asunnottomuuden O-toleranssia **47**

Onko asunnottomuuden poistaminen utopiaa?	48
Juha Kaakinen	
Asumisneuvonta asunnottomuutta ennaltaehkäisevänä palveluna	50
Anne Kinni	
Miten poistetaan nuorten asunnottomuus Helsingissä?	53
Tiina Irjala	
Entä jos en pärjää omassa asunnossa?	55
Jari Karppinen	
Nollatoleranssi maahan muuttaneiden ja vieraskielisten asunnottomuudelle	58
Veera Vilkama	
Asunnottomien tarpeiden ymmärtäminen palvelukehityksen perustaksi	60
Sanni Joutsenlahti	
Asunnottomien nuorten palvelutarpeet	65
Projektiasiantuntija Elisabet Erkkilä ja nuorten jonotyöntekijät Riikka Porri-Kuivaniemi, Sofia Palenius, Irina Kangas, Maisa Nororaita, Alexandra Herrala ja Jon Bergman	
Taloudellinen vaikuttavuus	70
Jussi Pyykkönen	

Kohti työtä **75**

Työvalmennus auttaa asunnottomuudesta toipuvia kohti työtä	76
Teksti: Anne Helenius	

Arvo Parkkilan elämäntyön kunniaksi jaetaan vuosittain Arskan patsas. Vuonna 2021 patsaan sai Y-säätiön Uuras-ohjelma. Kuvassa Pia Miettinen (vas), Eero Untamala ja Maria Honkanen (Y-säätiö).

Oman avun ja vertaistuen pioneeri

Puheenjohtaja Pia Miettinen

Toivottomia tapauksia ei ole, kunhan osaamme auttaa oikein. Syksyllä 1961 perustettiin Helsingissä Suoja-Pirtiksi rekisteröity yhdistys. Arvo Parkkila oli kutsunut koolle joukon ihmisiä, joiden kanssa hän yhdessä laati yhdistyksen säännöt.

Yhdistyksen tarkoituksena on auttaa ja tukea henkilöitä, joille alkoholi tai muut huumaavat aineet ovat muodostuneet ongelmaksi. Esitteessä vuodelta 1965 SUOJA-PIRTTI – KOTI ALKOHOLISTEILLE – SKID ROW-ALKOHOLISTIEN AUTTAJANA kerrotaan, että yhdistyksen tarkoituksena on auttaa kaikkein syvimmälle vaipuneita alkoholin ja muiden huumaavien aineiden väärinkäyttäjii palaamaan takaisin järjestäytyneeseen yhteiskuntaan. Yhdistys pyrkii tyydyttämään näiden ihmisten perustarpeet ja ohjaamaan heidät työhön.

Parkkila nousi itsekin ylös roskalaatikosta. Kahdenkymmenen puliukkovuoden ja useiden päihdehoitojen jälkeen hän raitistui. Jouluyönä 1959 hän istui Eduskuntatalon rappusilla ja päätti jättää puliremmiin ja auttaa muitakin miehiä pääsemään kunnollisen elämän alkuun. Rouva Olga Parkkila onertonut lehtihaastattelussa 1966, että miehenä päätös vaikutti myös häneen vahvasti. Yhdessä he päättivät lähteä toimimaan. Pariskunta muutti omaisuutensa rahaksi ja otti säästönsä käyttöön, jotta saivat vuokrattua tilan Fredrikinkatu 34:stä.

Hiilikellarista tuli Suoja-Pirtin ensimmäinen päiväkotitoiminta. Päiväkodilla tarkoitetaan päihtetöntä kohtaamispaikkaa. Arvo läksi aamuisin kello viisi susikoira Roin kanssa etsimään miehiä roskalaatikoista. Olga meni päiväkodille kello kahdeksan. Pariskunta oli siellä päivittäin kello 22 saakka. Suoja-Pirtti ry:n toimintakertomuksessa vuodelta 1961 on maininta, että päiväkodin sisälle on muodostunut muun muassa keskustelu- ja shakki-ryhmiä, jotka kaikki tähtäsivät raittiiseen elämäntapaan ja vapaa-ajan viettoon. Päiväkodin suojista annettiin vaateapua, ja sieltä on lähtenyt monta miestä ja naista tuottavaan työhön sekä saanut työpaikan.

Vuonna 1962 päiväkodissa oli tilastoitu 825 naisen käyntiä, mutta työvoimapula ja huono yhteistyö miesten kanssa oli ajautunut siihen tilanteeseen, että vuonna 1963 oli yhdistys pakotettu lopettamaan työnsä naisten kanssa. Seuraava maininta naisista on toimintakertomuksessa vuodelta 1980, jolloin hoitokoti Sillanpirttiin varattiin 12 paikkaa naisille.

Hiilikellari ei ollut paloturvallinen, ja päiväkotitoiminta muutti Siltasaarenkadulle (1962), mutta purku-uhan alla oleva talo purettiin varsin pian. Annankatu 19 C osoitteessa oli huoneisto, joka sijaitsi 5. kerroksessa. Päiväkodin sadoista kävijöistä oli porraskäytävän muille asukkaille liikaa häiriötä. Lopulta vuonna 1963 kunnostettiin kerhotilat omin voimin osoitteeseen Lönnrotinkatu 41.

Eräässä lehtihaastattelussa Arvo Parkkila toteaa, että ihmiset tarvitsevat tukea. Tärkeintä on oma-aloitteisuus ja itseluottamuksen herättäminen. Suoja-Pirtissä jutellaan paljon, ensin kahden kesken, kun uusi tulokas ilmaantuu. Tutustumisen jälkeen jutellaan ryhmissä, mitään erikoista aatetta, maailmankatsomusta tai ideologiaa ei tyrkytetä. Samassa haastattelussa hän kertoo itse raitistuneensa uskonnollisen herätyksen kokemana, mutta päiväkerhossa annetaan ensin konkreettista apua. Ensin tarjotaan kah-

vit, sitten ohjataan peseytymään, annetaan ehjät ja puhtaat vaatteet, yösijaa ja työtä josta saa ansioita.

Parkkila kertoo, että päiväkodissa ei saa istua kahta päivää kauempaa jouten. Parin päivän kuluttua mennään puhuttelevaan, tarjotaan työtä ja apua. Vuodelta 1963 on maininta jäsenten perheiden kanssa tehtävästä työstä sekä sakkojen maksamisesta. Lehtihaastattelussa (1964) kerrotaan, että Arvo Parkkila pelastaa ihmisiä roskalaatikoiden lisäksi poliisilta. Yhdistys maksaa lintsisakot eli irtolaisuudesta saadut sakot. Myöhemmin mies maksaa palkastaan sakot takaisin yhdistykselle.

Tavoitteeksi asetettiin pysyvän yömajoituksen ja työkeskuksen perustaminen. Työtä oli tarjolla myös Suoja-Pirtissä, jossa päiväkotien tilat oli kunnostettu omin voimin. Vuonna 1965 saadaan ositteesta Solnantie 44 talo, johon tulee Suoja-Pirtin ensimmäinen hoitokoti. Talo oli rappiokunnossa ja kunnostettiin ympäristöineen niin, että Helsingin Sanomien uutispäällikölle osoitetussa kirjeessä taloa ympäristöineen ehdotetaan helsinkiläisten sunnuntaipäiväkävelyjen kohteeksi. Kunnostustyöt jatkuvat vuonna 1966 kun päiväkotitoiminta muuttuu Pihlajatie 30:n, ja 1969 kunnostetaan osoitteeseen Lapinlahdenkatu 11 puusepän työhuone, johon perustetaan Työ-Pirtti ry.

Siltamäkeen hoitokodin rakentaminen aloitettiin lokakuussa 1969, ja ensimmäiset asukkaat sinne muuttivat joulukuussa 1970. Nimikilpailussa nimeksi uudelle hoitokodille annettiin Sillanpirtti. Alun perin Suoja-Pirtin oli tarkoitus omistaa Sillanpirtin kiinteistö, mutta rakentamiseen perustetun yrityksen ajaututtua vararikoon kiinteistön lunasti Helsingin kaupunki. Toiminta jäi Suoja-Pirtille.

Toimintakertomuksessa vuodelta 1970 todetaan, että vaikka Sillanpirttiin nimenä on hoitokoti, ei se tarkoita, että kysymyksessä

olisi lepokoti. Se on maan suurin pääasiallisesti alkoholistien itsensä johtama terapeuttisesti työskentelevä koti, jossa pyritään toteuttamaan asukas-, henkilökunta- ja hallintodemokratiaa. Sillanpirttiin otetaan vapaaehtoisesti päihteistä eroon pyrkiviä miehiä, joilla on Helsingin kaupungissa kotipaikkaoikeus. Vapaaehtoisuus on ollut Suoja-Pirtti ry:lle ja kaikille sen toiminnoille johtavana periaatteena yhdistyksen perustamisesta saakka.

Vuodelta 1972 mainittakoon, että päihdeongelmaisten ammatillinen uudelleenkorkeutus oli edennyt ja keväällä 1972 pääsi joukko Sillanpirtin asukkaita Helsingin seudulla työllisyyskursseille. Mahdollisuus työhön oli ollut kantava ajatus koko Suoja-Pirtin olemassaolon ajan, ja nyt siihen haluttiin lisätä myös ammatillinen uudelleenkorkeutus. Samana vuonna Sillanpirtin toverikunta ja johto

jättivät kirjelmät sosiaalihuutukselle ja Helsingin kaupungin sosiaalijohtolle. Kirjelmät koskivat päihdeongelmaisten jälkihuoltokysymyksenä esille tullutta vaikeaa asunto-ongelmaa.

Kesällä 1979 lopetti toimintansa ensisuoja, Lepakkoluola eli liekkihotelli. Tilapäiseksi toiminnaksi tarkoitettu toiminta alkoi 5.12.1967, ja se oli Suoja-Pirtillä hoidettavana 11 vuotta.

Helmikuussa 2022 on ilo huomata, että ne samat asiat, jotka ovat olleet tärkeitä yhdistyksen alkuaioilta ovat sitä edelleen. Ihminen tarvitsee tukea, kun osallisuus omaan elämään ja yhteiskuntaan on jostakin syystä heikentynyt. Tähän kohtaamistyöhön tarvitaan kokemusasiantuntijoita, koulutettuja ammatilaisia ja ennen kaikkea vertaisia.

Helsinki tähtää asunnottomuuden poistoon vuoteen 2025 mennessä

Daniel Sazonov, sosiaali- ja terveystoimen apulaispormestari, Helsinki

Suomessa on torjuttu asunnottomuutta pitkään menestyksekkäästi. Meille tulee vieraita ympäri maailman hakemaan tietoa siitä, miten olemme onnistuneet vähentämään asunnottomuutta, kun muualla suuntaus on päinvastainen.

Se on onnistunut useiden eri toimijoiden, kuten Suoja-Pirtin, yhteistyöllä ja uusien toimintatapojen käyttöönottolla. Saavutetuista tuloksista on syytä olla ylpeä.

Meillä on kuitenkin vielä paljon tehtävää. Aran mukaan Suomessa oli vuoden 2020 lopussa 4 341 yksinelävää asunnottomia. Pit-

käaikaisasunnottomia oli 1 054. Helsingissä on suhteellisesti eniten asunnottomia, yhteensä 1534 vuonna 2020. Asunnottomia perheitä ja pariskuntia oli Helsingissä 122.

Olemme olleet toista vuosikymmentä hyvällä uralla, joskin vauhti asunnottomuuden vähentymisessä on hiipunut. Asunnottomo-

Helsingin kaupunki on yhteistyökumppanien kanssa vuosien kuluessa rakentanut poikkeuksellisen vahvan sosiaalisen infrastruktuurin asunnottomuuden hoitamiseen ja sen vähentämiseen. Sen keskeisiä toisiinsa liittyviä osia ovat laaja kohtuuhintainen vuokra-asuntokanta, ennaltaehkäisevään asumisneuvontaan ja tuettuun asumiseen perustuva asuntotarjonta, asunnottomuutta vähentävät sosiaali- ja terveyspalvelut sekä uusimpana elementtinä asunto ensin – palvelutarjonta pitkään asunnottomana olleille.

muuden torjunnassa ainoa oikea tavoite on asunnottomuuden poistaminen kokonaan.

Kansainvälisesti vertaillen asunnottomuus Suomessa koskettaa suhteellisen pientä joukkoa. Tarvittavat resurssit meillä on. Niitä on vain kyettävä järjestelemään uudella tavalla.

Uuden valtuustokauden alkaessa syksyllä 2021 asetimme Helsingissä tavoitteeksi asunnottomuuden poiston valtuustokauden loppuun mennessä. Tavoite on kirjattu valtuuston hyväksymään kaupunkistrategiaan, joka viitoittaa työskentelyämme koko nelivuotiskauden ajan. Olen tyytyväinen siihen, että uskalsimme asettaa tämän tavoitteen. Se on vaikea, muttei mahdoton. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää vahvaa sitoutumista asunto ensin -periaatteeseen.

Asunnottomuuden poistolle ja sen vaatimille toimille on laaja poliittinen yhteisymmä-

rys ja tuki. Kun sosiaali- ja terveyslautakunta käsitteli sosiaali- ja terveystoimialan toimintasuunnitelmaa vuodelle 2022, lautakunta otti asunnottomuuden yhdeksi omista kärkipainotuksistaan. Lautakunta vaati, että asunnottomuuden torjunnan ohjelma Helsingissä päivitetään vastaamaan valtuustostrategian uutta tavoitetta.

Asunnottomuuden syyt ovat moninaisia ja asunnottomuuden ratkaisu vaatii monipuolisia toimia. Tärkeimpänä niistä on kuitenkin sopivien asuntojen löytyminen. Ensin on saatava katto pään päälle, turvallinen oma paikka, jotta on olemassa edes edellytyksiä auttaa ihmistä ratkaisemaan muita ongelmia elämässään.

Helsingin kaupunki omistaa yli 50 000 vuokra-asuntoa, joita voidaan hyödyntää tähänkin tarkoitukseen. Meidän on luotava ja ylläpidettävä polkuja kohti itsenäisempää asumista ja kevyempää tukea. Ihmisten on

voitava liikkua järjestelmän piirissä nopeasti ja joustavasti. On selvää, että asunnon lisäksi tarvitaan muutakin tukea. Asuntojen saatavuuden lisäksi Helsinki kehittää etsivää sosiaalityötä, kuten etsivää lähityötä ja aikuissosiaalityötä.

Kaupunkien ja kuntien lisäksi valtion tulee tehdä oma osuutensa. Hallitus asetti tavoitteeksi asunnottomuuden puolittamisen tämän vaalikauden aikana ja asunnottomuuden poistamisen kahdessa vaalikaudessa, eli vuoteen 2027 mennessä. Hallituskauden viimeisenä vuotena on kysyttävä, onko tavoite toteutumamassa. Vastaus lienee, että

Asunnottomuuden vähentäminen ei saa tipahtaa valtion, hyvinvointialueiden ja kuntien väliin sote-uudistuksen jälkeisessä maailmassa, sanoo Helsingin sosiaali- ja terveystoimen apulaispormestari Daniel Sazonov

valitettavasti tavoitteesta ollaan jäämässä. Hallituksella on vielä vuosi aikaa tehdä tarvittavat toimet, jotta tavoitteeseen pääseminen etenee.

Vuoden 2023 alusta Helsingin kaupungilla on uusi haaste, jota kutsun railoriskiksi. Asunnottomuus ja siihen liittyvät ongelmat ovat erityisesti suurten kaupunkien kysymys ja asumisen tehtävät pysyvät kuntien käsissä. Sosiaali- ja terveyspalvelut taas erkanevat muilla kaupungeilla kuin Helsingillä hyvinvointialueille, eikä uusi sosiaali- ja terveyspalveluiden rahoitusmalli erityisesti huomioi asunnottomuutta. Samaan aikaan asuntopolitiikan kokonaisvastuun pitää pysyä valtion käsissä. Riski on ilmeinen: kun kaikki vastaavat, kukaan ei vastaa. Asunnottomuuden vähentäminen ei saa tipahtaa valtion, hyvinvointialueiden ja kuntien väliin sote-uudistuksen jälkeisessä maailmassa.

Ympäristöministeriön roolin pitäisi korostua, ei pienentyä, asunnottomuuden vähentämisessä sote-uudistuksen myötä. Niin kauan kuin meillä on asuntonministeri, jonka vastuulla on asuntopolitiikka, niin kauan on perusteltua, että asunnottomuuden vähentäminen on ympäristöministeriön vastuulla. Valtion tulee tulevaisuudessakin tukea kuntia ja kaupunkeja asunnottomuuden poistamiseen suunnitellussa työssä ja osoittaa riittävästi resursseja sen kehittämiseen.

Mikä on ratkaisevaa asunnottomuuden poistamisessa? Edellä mainittujen asioiden lisäksi uskon, että myöhemminkin tärkeää on eri toimijoiden välinen yhteistyö. Kaupunki tarvitsee omien palvelujensa rinnalle järjestöjen arvokkaan kokemuksen ja tietotaidon vaikuttavien palvelujen tuottamisesta.

Onnittelinkin Suoja-Pirttiä 60 vuoden mittaisesta taipaleesta ja tärkeästä työstä kuntouttavien asumispalvelujen tuottamisessa ja kehittämisessä!

Puheenvuoroja asunnottomuuden poistamisesta

Asunnottomuuden poistaminen merkitsee kokonaisen yhteiskunnallisen ilmiön kertakaikkista siirtämistä historiaan, sanoo Paavo Voutilainen.

Helsinki – nolla asunnotonta

Paavo Voutilainen

Helsingin kaupunki teki historiaa. Ensimmäistä kertaa Suomessa, asunnottomuuden hoidon mallimaassa, joku toimeenpanokykyinen taho ilmoitti tavoitteekseen asunnottomuuden poistamisen.

Nyt ei enää puhuta asunnottomuuden vähentämisestä, pitkäaikaisasunnottomuuden puolittamisesta tai pitkäaikaisasunnottomuuden poistamisesta. Pitkään jatkunut vaiheittainen eteneminen on finaalissa. Viimeinen iskulyönti pamahtaa kenttään. Asunnottomuus poistetaan kokonaan – ilman vauria, ilman mahdollisuutta selittelyihin.

Historiallinen päätös

Helsingin päätös on historiallinen ja johdonmukainen. Selkeydessään se on hämmentävä. Se on hämmentävä myös siksi, että Helsingin rohkea tavoite valaisee koko yhteiskuntapoliittisen toimintaympäristön. Heti, kun joku uskalttaa olla ehdoton, avau-

tuu meille kaikille osallisille kipeä kysymys: ”Miksi vasta nyt?”

Kansainvälinen ihmisoikeusetiikka edellyttää omaa kotia kaikille, Suomen perustuslaki ja muu lainsäädäntö edellyttävät asuntoasian järjestämistä, ja lisäksi Suomessa on taloudellisesti ja rakenteellisesti jo pitkään ollut kaikki edellytykset viimeiseen isku-lyöntiin. Näistä huolimatta mikään järjestämisvastuinen taho ei ole aiemmin asettanut tavoitteeksi asunnottomuuden poistamista.

Helsingin komea tavoite siis ravisuttaa yhteiskuntamme kollektiivista eettistä tajuntaa. Erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon historia on täynnä järkyttäviä ilmiöitä, joiden eettinen hirvittävyys paljastuu vastaa katsottaessa historiaa taaksepäin. Nämä ilmiöt liittyvät yleensä sellaisiin ryhmiin, joilla on

Paavo Voutilainen on Kide-säätiön hallituksen puheenjohtaja. Säätiön motto on reagoida tilanteissa, joissa ihmisarvoinen elämä on uhattuna. Voutilainen on ollut keskeinen kansallinen vaikuttaja viime vuosien asunnottomuustyössä muun muassa Helsingin Diakonissalaitoksen ja Helsingin kaupungin palveluksessa.

huonot mahdollisuudet itse puolustaa oikeuksiaan.

Laiminlyönnit paljastuvat jälkikäteen

Usein he ovat olleet lapsia, vammaisia tai erilaisiin vähemmistöihin kuuluvia, joiden oikeuksien polkemista ei ole siinä yhteiskunnallisessa ilmapiirissä ja vallitsevissa toimintakäytännöissä tunnistettu. Jälkikäteen, jonkin murroksen tai eettisen kehitysloikan jälkeen, vallankäytön ja heitteillejätön rakenteet ovat paljastuneet. Uudet instituutiot ovat silloin joutuneet jälkikäteen tunnistamaan virheet ja esittämään kollektiivisia anteeksipyyntöjä sovintoprosessien edistämiseksi.

Tehokas eettinen metodi on yrittää katsoa kriittisin silmin nykyisyyttä ja kysyä itseltään: ”Mitkä ilmiöt tässä hetkessä tulevat myöhemmin paljastumaan eettisiksi katastrofeiksi?” Niitä on ainakin kaksi: lapsiin kohdistuva henkinen väkivalta kouluyhteisöissä ja kodittomuuden hyväksyminen. Nyt Helsingin kaupungin poliittiset päättäjät ovat nähneet vallitsevan todellisuuden läpi ja päättäneet siirtää tunnistamansa ihmisoikeusepäkohdan historiaan. Olen täysin varma, että päätös asunnottomuuden poistamisesta nähdään tulevaisuudessa yhteiskunnallisena vedenjakajana, joka avaa näkymän uuteen eettiseen todellisuuteen ja samalla viiltävästi pakottaa kohtaamaan kysymyksen: ”Miksi vasta nyt?”

Kehityskulkujen seurauksena juuri meidät on heitetty tekemään työtä asunnottomuuden poistamiseksi tähän jännitteiseen historialliseen murrokseen. Olemme kahden maailman kansalaisia. Olemme sekä niitä, joiden aikana rakenteellinen ihmisoikeusepäkohta oli vielä olemassa sekä niitä, jotka luovat uuden todellisuuden Helsingin kaupungin nollatavoitteen toteuttajina.

Viimeinen loikka on vaikein

On naiivia idealismia kuvitella, että tämä on helppo loikka. Vain tietämätön hölmö väheksyy ongelmien moninaisuutta ja tavoitteen kunnianhimoisuutta. Ennen kaikkea ei kannata väheksyä olemassa olevien rakenteiden ja kerrostumien ilmiömäistä kykyä ankkuroida nykytilanteeseen. Tämä viimeinen loikka on ehdottomasti vaikein useiden johdonmukaisten kehitysluokkien sarjassa. Se on vaikein niin toiminnallisesti kuin periaatteellisesti. On suostuttava uuteen maailmaan sekä käytännön ratkaisuihin että toimintafilosofiassa.

Vain poliittisella yksimielisyydellä asetettu nollatavoite voi mahdollistaa historiallisen siirtymän. Mutta se ei vielä riitä. Helsingin kaupungin ja muiden kaupunkien, hallinto-

historia on tiheänä ylevistä tavoitteista, jotka eivät ole toteutuneet. Toisaalta hallintohistoria on tiheänä tavoitteista, jotka kyllä toteutuivat, mutta ne olivat niin pyöreyttä, että ne on ollut joko helppo saavuttaa tai helppo selittää epäonnistuneiksi. Tällä kertaa tavoite on yksiselitteinen ja absoluuttinen. Lisäksi se merkitsee kokonaisen yhteiskunnallisen ilmiön kertakaikkista siirtämistä historiaan. Tällainen tavoite on paras ja samalla armostomin tuki niille, jotka tätä muutosta nyt johtavat ja toteuttavat. Historiallinen muutos onnistuu, jos eettinen sitoutuminen nollatavoitteeseen on organisaatioissa vahvaa, ja jos Helsingiltä löytyy taitavaa, voimakastahtoista ja moniulotteisen prosessin omistajuuteen sitoutuvaa johtajuutta. Ennukset näyttävät erittäin hyviltä. Helsingin rohkea operaatio ansaitsee ja tarvitsee nyt kaikkien asunnottomuustyössä mukana olevien ja ihmisoikeuksia puolustavien tahojen ehdottoman tuen.

Muistiinpanoja nuotioilta ja siltojen alta

Heli Paakkonen

Johan Knut Harju tallensi 1960–1970-luvuilla kohtaloita, jotka muuten olisivat jääneet näkymättömiksi. Hänen kokemuksellinen näkökulmansa on tärkeä puheenvuoro Helsingin asunnottomuuden lähihistoriasta, toiseuden kulttuurista ja tavalliseen elämään palaamisen liki mahdottomuudesta.

Helsinkiläinen Harju syntyi vuonna 1910 työläisperheeseen. Hän työskenteli satunnaisesti sekatyömiehenä rakennuksilla ja tietyömailla, mutta tienasi taskurahansa mieluummin kirjoittamalla ja laatimalla ristikoita julkaistavaksi eri lehtiin. Kaupungin varjois-

sa liikkuneen Harjun henkilökohtainen elämä kurjistui sota-ajan jälkeen, ja alkoholin ongelmakäyttö syveni. Vaihtuvina majapaikkoina olivat yömajat, sairaalat, vankilat ja huoltolat.

Vuonna 1961 Harju osallistui Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkiston kilpakeruuseen, menestyi siinä ja innostui perintekeruusta. Kun vankila tai huoltolaitos rajoitti liikkumisvapautta, etsi hän aiheensa läheltä, haastatteli miehiä ja dokumentoi omaa elämänpiiriään: asunnottomuutta ja alkoholin ongelmakäyttäjän kaupunkia.

Asunnottomuuden alkujuuret

Yömajojen, huoltoloiden ja sillan alusten kulttuurin tallentamisesta tuli elämäntyö, jota Harju jatkoi viidentoista vuoden ajan aina kuolemaansa asti. Hän kertoi pysyvänssä erossa alkoholista, kun keskittyi kirjoittamiseen. Silti elämä oli aaltoliikettä raittiiden kausien ja alkoholin liikkakäytön välillä. Laitokseen joutuminen oli viranomaispäätös, mutta usein myös helpotus. Lapinjärven huoltolassa ja myöhemmin Sillanpirtin hoitokodissa Harjulla oli mahdollisuus työrau-

Johan K. Harju vuonna 1975. Hän kirjoitti Suomen Kirjallisuuden Seuralle 30 000 luskaa kadunmiesten elämästä.

haan ja omaan työpöytään.

Suojapirtti ry:n perustama, vanhaan maa-livarastoon Ruoholahdessa loppuvuodesta 1967 avattu yömaja tuli Harjulle tutuksi. Ensimmäinen suojaperustettiin pikaisella aikataululla, kun Pohjoisella Rautatiekadulla sijainnut suuri yömaja oli lakkautettu ja yöpakkasten saatua miehiä paleltui kaduilla.

Harju kertoi aikakautta leimanneesta korvikealkoholista, talousspriistä, jota muovipakkauksessa olleen liekin kuvan mukaan kutsuttiin liekkiviinaksi ja josta myös yömaja sai nimen Liekkimaja. ”Tenu” oli halpaa ja vahvaa ja teki käyttäjänsä uniseksi. Sitä saattoi ostaa huoltoasemilta öisinkin, eikä poliisi saakottanut sen käytöstä.

Väliaikaiseksi tarkoitettu, mutta vuoteen 1979 toiminnassa ollut Liekkimaja oli varustukseltaan puutteellinen ja paikkana kaoottinen. Majoittujia oli odotettua paljon enemmän, avajaisten aikaan jo lähes tuhat miestä. Sisään pyrkijöille oli merkittävää, että humalaisia ei käännytetty pois. Vahvasti juopuneet ohjattiin nukkumaan Sumppuun, isoon meluiseen huoneeseen, jossa toistasataa miestä mahtui nukkumaan vierekkäin kovalevyt vuoteinaan, kertoi Harju.

Vaihtoehdot

Yömajan vaihtoehtona oli lintsillä olo. Suojaa etsittiin leiriytymällä syrjäisille paikoille kaupungin metsiköihin ja siltojen alle. Nuotioiden ja leirielämän likaamat, haisevat ja nokiset vaatteensa repineet miehet olivat niin surkeassa kunnossa, että irrottautuminen ja tavalliseen elämään palaaminen oli liki mahdotonta. Moni menehtyi. Harju luonnehti ”liekkimiehen” olevan tärkeämpi kuollessaan kuin eläessään. Kuolemapauksen sattuessa ambulanssi ulvoi, lääkäri, pappi, haudankaivaja ja tilastoja kiinnostuivat. T-spriin täyttämät vuodet olivat Harjulle lohdutonta aikaa. Jatkuvat repsahdukset,

Heli Paakkonen on helsinkiläinen tutkija ja folkloristi. Hän valmistelee väitöskirjaa Helsingin yliopistossa Johan Knut Harjun Helsingin-teksteistä.

varkaudet ja väkivalta pirstoivat maailman ja uudelleen aloittaminen katkolle päästessä oli kerta kerralta vaikeampaa.

Liekkimajassa Harju kirjoitti likaisella rivi-vuoteella ja painoi mieleensä asioita silloinkin, kun makasi juopuneena vatsallaan lumihangessa. Hän kertoi arkistolle ystävästään Allanista, tappeluista Ruoholahden sillan lipan alla ja hautausmaan vesipostista, jonka luona tenusotkut sekoitettiin. Totisista mutta reilusta vahtimestareista, epäonnistuneista tömiehistä ja sotainvalideista, hernesopasta ja kauravellistä. Vailla asuntoa olevista maalta paenneista laiskoista hepuista, nuotiolla nokeentuneesta takkinsa polttaneesta Lätkästä, Pitkäsiima-Arskasta ja villin näköisestä Herra Petteristä, joka aina sai ohikulkijoilta markan tai pari, entisestä vossikasta 70-vuotiaasta Anderssonista, jonka paikkana olisi ollut kunnalliskoti.

Harju asui Liekkimajassa useita kausia vuosina 1968–1975, eikä enää ikinä saanut omaa asuntoa. Hän kuoli 66-vuotiaana vuonna 1976 Tervalammen alkoholistiparantolassa, terassille kirjoitustyönsä ääreen. Harju ei kuitenkaan elämänsä murehtinut, vaan totesi, että tiedot olisivat jääneet keräämättä, jos hän olisi toisin elänyt.

Lähteet

Rantanen, Miska 2000: Lepakkoluola. Lepakon ja Liekkihotellin tapahtumia ja ihmisiä 1940–1999. WSOY. Juva.

Johan Knut Harjun käsikirjoitukset 1963–1977. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran perinteen ja nykykulttuurin kokoelma.

Miten sote-uudistus kohtelee paljon palveluja tarvitsevia asunnottomia?

Jouko Karjalainen

Asunnottomuuden puolittamisohjelma pääsi lähelle tavoitettaan, ja nyt ollaan käynnistämässä asunnottomuuden poistamiseen tähtääviä toimenpideohjelmia. Asunto ensin -ohjelman ilmeisen hyvä onnistuminen selittyy monella eri tekijällä, joista varmaankin tärkein on sen toteutuminen pohjoismaisen mallin mukaisessa hyvinvointivaltiossa. Niinpä sosiaaliturva ja monet sosiaalipalvelut ovat jo valmiiksi olemassa, joten on voitu keskittyä olennaiseen.

Asunnottomuus ja monet muut huono-osaisuuden ilmiöt ovat sosiaalisia ongelmia, joiden ratkaisemiseen tarvitaan monen toimijan ponnisteluja. Asunto ensin -lähestymistapa kokosi eri hallinnonalat yhteen, minkä seurauksena viimeisten runsaan kymmenen vuoden aikana etenkin pitkäaikai-

nen asunnottomuus on vähentynyt. Tuoreet ARA:n tiedot kuitenkin kertovat, että hyvä kehitys on pysähtynyt ja kääntynyt jopa toiseen suuntaan. Näyttää myös siltä, että pulaa ei entiseen tapaan ole niinkään asunnoista vaan asumisen tukipalveluista, mikä ei tosin ole asunnottomuuden historiassa vällan uusi havainto.

Jouko Karjalainen on pitkän linjan köyhyys-tutkija, kansalaisaktivisti, Kuka Kuuntelee Köyhää -verkoston organisaattori ja muutenkin monipuolinen vaikuttaja. Karjalainen toimi Suoja-Pirtti ry:n puheenjohtajana vuosina 2005–2018.

Asunnottomien määrä on vähentynyt tasaisesti etenkin 2010-luvulla. Asumisyksiköihin jonottavien määrät ovat vähentyneet Helsingissä reilusti, vaikka joihinkin yksiköihin myös jonotetaan. Pienasuntoihin jono on ennätyksellisen lyhyt, koska asumisyksiköistä ei juurikaan tule ihmisiä pienasuntojonoon. Asumisyksiköiden takaamat palvelut ja turvallisuus eivät innosta muuttamaan pois niiden piiristä. Niissä palvelut ja asumisen turvallisuus näkyvät vähäisenä muuttovirtana, eikä itsenäiseen asumiseen haluta siirtyä. Jonoista häviää myös hakijoita, kun markkinat vetävät, ja myös luottotietonsa menettäneet ovat saaneet vuokra-asuntoja vapailta markkinoilta. Ehkä asunto ensin -toiminta on vaikuttanut hiukan asuntomarkkinoihin, mutta kyllä perusvoimana tässäkin asuntomarkkinoiden vaiheessa ovat markkinat itse. Lisäksi asuntonsa asumisyksiköistä jostakin syystä menettäneet ihmiset tulevat yhä uudelleen palvelutarpeen arvioon ja

uudelleen jonoon asumisyksikköön. Monet heistä ovat ehtineet jo kiertää kaikki asumisyksiköt. Samaa pyöröovi-ilmiötä on varmaan muuallakin kuin Helsingissä.

Palvelujärjestelmä kaipaa aina viilausta ja joskus isompaakin remonttia. Sote-uudistuksen myötä asioita olisi hyvä katsoa vähän remonttimielessä. Asumissosiaalisen työn merkitys on ilmiselvästi lisääntynyt ja asumisen tukea juuri asunnottomille tai asunnottomuusuhan kohteena oleville antavat aika monet julkisesti rahoitetut toimijat. Ne toteuttavat muun muassa asumisneuvontaa, asumissosiaalityötä, vapautuvien asumispalveluja, palveluohjausta ja aikuissosiaalityötä. Osa näistä ehkä siirtyy osana sote-sektoria hyvinvointialueille ja osa jää edelleen kuntien hallintaan.

Henkilökohtainen budjetointi

Eräitä huomioita henkilökohtaisesta budjetoinnista, joka näyttää olevan tulossa vammaispalvelulakiin. THL on sitä jo pilotoinut ja alustavia tuloksiakin on esitelty. Toimintamallin voi nähdä hyvinkin palveluja tarvitsevien osallisuuden vahvistamisena ja valinnanvapauden lisäämisena. Taustalla on luonnollisesti kansainvälisiä esimerkkejä, mutta aivan uudesta keskustelusta ei Suomeksikaan ole kyse, sillä tuttua on palveluseteleihin liittyvästä ”raha seuraa asiakasta” -puhe. Pisimmälle vietyä henkilökohtainen budjetointi kokoaa kaikki asianomaisen palvelut ja näin ollen jäsentää palveluviidakkoa yksilökohtaiseen tarkasteluun.

THL:n kuntakyselyn mukaan joka neljännessä vastanneista kunnista (N=74) toteutetaan vammaispalveluissa henkilökohtaisen budjetoinnin mallia. Esimerkkeinä siitä mainitaan musiikkiin ja tietotekniikkaan liittyvää yksilöllistä päivätoimintaa. Palautteissa todetaan tosin, että ”aika rajoitettu asiakas-kunta hyötyy asiasta”. Lisäksi asiakkaiden

Pääkaupunkiseudulla on löydettävä tarkoituksenmukainen tapa yhdistää sosiaali- ja terveyspalvelut ja kuntien hallinnassa olevat tuetut asunnot asunnottomia parhaiten palvelevalla tavalla

valinta ja toteutus vaativat ”erittäin paljon” palveluohjauksen voimavaroja. Vähänkin laajemman palveluvalikon perkaus vaatii aikaa käydä järjestelmää asiakkaan kanssa läpi, jotta tämä ymmärtäisi tilanteensa. Pelkona on myös, että budjettipaineissa vammaiselle henkilökohtainen budjetti jää liian pieneksi, eikä järjestelmästä pääse ulos, kun sinne kerran on lähtenyt, kuten haastattelemani vammaisaktiivi huomautti. Tällä hetkellä osallistuminen on vapaaehtoista. Henkilökohtainen budjetointi on kuitenkin ollut poliittisessa keskustelussa sen verran vahvasti esillä, että epäilemättä sitä kokeillaan joillakin hyvinvointialueilla myös asunnottomien palveluissa.

Asunnottomat jakautuvat palvelujen käytäjinä kahteen selvästi erottuvaan ryhmään,

toisaalla paljon niitä käyttäviin ja toisaalla vähän käyttäviin, jopa niiden ulottumattomissa oleviin. Ulottumattomissa olevien pienehkö ryhmä on ylliedustettuna terveydenhuollossa ja erikoissairaanhoidossa. Asumisen tuelle ja etsivälle työlle on tilausta. Vammaispalvelulaki antaa verrattain vahvan selustan subjektiivisille oikeuksille monien palvelujen suhteen. Asunnottomille tilanne ei ole lainkaan sama, vaan esimerkiksi asumisen tukipalvelut vaihtelevat kunnittain edelleen paljonkin. Hyvinvointialueiden asunnottomuuspolitiikkaa vasta aletaan muovata, jos se on vielä lainkaan niiden agendalla ehkä Helsinkiä lukuun ottamatta. Lakiesitys asumisneuvonnasta (38/2022) on eduskunnan kevään ohjelmassa, joten sen luulisi edesauttavan asian pitämistä esillä myös hyvinvointialueilla.

Pirstoutuneisuuden ylittäminen

Maaliskuussa aloittaneiden hyvinvointialueilla on vuosi aikaa luoda uudet sote-keskukset, joihin kuntien sote-palvelut siirtyvät. Kuulostaa selvältä ja yksinkertaiselta, mutta todellisuus ei ole niin selkeä ja yksinkertainen. Sote-järjestämislaki on puitelaki, jonka raameihin täytyy sovitella yksittäisten toimialojen monelle toimijalle hajautuneisiin, jopa pirstoutuneisiin hallintatapoihin.

Puitelainsäädännöstä on tultu pitkä matka nykytilaan, jossa oikeastaan jokainen palvelu halutaan kirjata lakiin, jopa sen konkreettiset tavoitteet. Se on ymmärrettävää, sillä muuten monet tarpeet saattavat jäädä katveeseen, ja ovat usein jääneetkin. Uudistuksen toteutuksessa varmaa on vain lakisäätöisten tehtävien siirtyminen kunnilta sote-alueille. Tiedolla johtaminen kuulostaa tässä yhteydessä aika lailla päälle liimatulta.

Tulevat sote-keskukset ovat poliittisestikin haastavassa asemassa, sillä vaaleissa ehdokkaiden valtaosa lupasi pääsyä ”heti

hoitoon” tai ainakin 7 päivän päästä. Lisäksi valituissa valtuustoissa suhde eri alojen ammattilaisista ei ole kovin edustava. Kaikki valtuutetut ovat toki ”hyvinvointialueensa yhteisellä asialla”, mutta etenkin priorisointitilanteissa vaaka kallistuu helposti oman ammatillisen ja aluetaustan suuntaan. Voi hyvinkin olla, että asunnottomien asia ei ole listan vahvimpia tarjokkaita. Oman mausteensa asunnottomien palveluihin tuo se, että ainakin niihin tarvittavat asunnot jäävät kunnille ja ehkäpä osin esimerkiksi asumisneuvontakin. Järjestämislaki jakaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen sekä hv-alueille että kunnille, sen tarkemmin toimintoja yksilöimättä. Varsinaiset hyvinvointia ylläpitävät ja edistävät asiat toimet kuten kulttuuri-, liikunta- ja sivistyspalvelut sekä asuminen jäävät kunnille ja lailla säädellyt sote-palvelut sote-alueille.

Asuntojen ja palvelujen yhdistäminen

Pääkaupunkiseudulla on löydettävä tarkoituksenmukainen tapa yhdistää sosiaali- ja terveyspalvelut ja kuntien hallinnassa olevat tuetut asunnot asunnottomia parhaiten palvelevalla tavalla. Keskeisiä käytännön toimijoita ovat sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisestä vastaavat tahot, palvelujen tuottajat, asuntotuotannosta vastaavat tahot, rakennuttajat ja vuokranantajat sekä alan järjestöt. Saumaton yhteistyö asumis-sosiaalityön ja vuokranantajien välillä on asumisneuvonnan ja sosiaalityön ydintä. On toivottavaa, että maakunnallisessa sote-mallissa myös tilapäisen asumisen järjestämistävat kehittyvät ja yhdenmukaistuisivat, jolloin tarvittaviin palveluihin pääsy olisi asiakkaille yhdenvertaisempaa riippumatta siitä, missä kunnassa tai alueella hän on jäänyt tai on jäämässä asunnottomaksi.

Pienet asumisen yksiköt turvan tuojina

Leena Lehtonen

Liisankodissa asunut kertoo elämästään.

”Mä muistan kun mä tulin Liisankotiin. Tunsin että olin menettänyt kaiken, terveyden, liikuntakyvyn, kodin ja elämänhalun. Mulla oli joskus hyvä elämä. Olin reilu 50 ja tuntui että elämä oli ohi, olin luovuttanut. Tunsin hirveää häpeää ja mietin, tämäkö on mun kohtaloni. Olin toivoton.

Tulin Liisankodin ja mietin, miten kehtaan näyttäytyä kenellekään. Yhteiskunnan odotukset naisista äitinä ja kodin hengettärenä eivät olleet toteutuneet. Mut oltiin tuomittu; miten voin laittaa viinan lapsen edelle. Mut mua oltiin ovella vastassa, ei enää tuomittu. Pääsin omaan huoneeseen. Pakottauduin

Leena Lehtonen aloitti kehittämisjohtajana Suur-Helsingin Valkonauha ry:ssä elokuussa 2021. Hän siirtyi yhdistyksen toiminnanjohtajaksi maaliskuussa 2022. Aikaisemmin Lehtonen veti projektipäällikkönä yhdeksän organisaation nais erityisyys asunnottomuustyössä hanketta Y-Säätiöllä.

muiden seuraan ja kaikki toivottikin mut tervetulleeksi. Kerroin omaa tarinaani, joku muukin alkoi kertoa juttuja sieltä ja täältä elämän varrelta. Totesin ettei mun tarvii-kaan hävetä.

*Oli turvallista, pienessä naisten yhteisössä. Oma tila mutta silti ihmisiä ympärillä. Ympä-
rillä vertaisia naisia, joiden kanssa jakaa äi-
tiyden kipeitä kohtia tai koettua väkivaltaa. Se ei olisi onnistunut jos yhteisössä ei olisi pelkkiä naisia.*

*Tytär oli otettu huostaan aikoinaan, tiivis suhde oli kuitenkin säilynyt. Hän ei uskonut että mä vielä nousen. Tytär sai kuitenkin olla Liisankotiin yhteydessä, ja siellä oli tur-
vallista tyttären ja lapsenlapsenkin vierailla. Koko perhettä tuettiin.*

*Kun täällä oli ja oli hyvä ja turvallinen olla, se alkoi kantaa hedelmää; uskoa siihen että mä voisin saadakin elämästä kiinni. Voi-
mat ja voimavarat paranivat, toivo heräsi, osallistuin yhteisön toimintaan, aktivoitin tekemään asioita. Sain kertoa tarinaani uu-
sille asukkaille ja vierailijoille. Yllättävän no-
peasti toivuin. Liisankodilla, työntekijöillä ja asukkailla oli mun elämälle suuri merkitys. Nyt asun itsenäisesti omassa asunnossa ja olen työelämässä. Yhteys Liisankotiin kui-
tenkin säilyy; kun on kerran Liisankotilainen on aina Liisankotilainen.”*

Naisten asunnottomuuden erityispiirteitä

Asunnottomien ja päihdemaailmassa eläneiden naisten tarinoissa on paljon väkivaltaa, eriasteista hyväksikäyttöä ja traumaatti-

sia kokemuksia. Asunnottomien palveluissa naiset ovat vähemmistönä ja kokevat usein turvattomuutta. Erilaiset väkivaltatilanteet myös rikkovat naisen henkilökohtaisia rajoja, josta syntyy ahdistusta ja epätietoisuutta mitä itselle saa tehdä.

Naisten asunnottomuus liittyy usein myös erilaisiin kriiseihin sosiaalisissa suhteissa: lapsuuden perheessä, parisuhteessa tai aikuisiän perheessä. Naisten tarinat kietoutuvat monesti väkivaltaisiin ja alistaisiin mies-suhteisiin. Asunnottomana nainen voi saada mieheltä suojaa, mutta samanaikaisesti hän voi joutua saman miehen kaltoinkohtelemaksi. Särkynyt äitiys, lasten huostaanotto on kipeä ja hyvin traumatisoiva kokemus. Naisidentiteetti katoaa päihteiden käytön ja asunnottomien maailmassa ja itsearvostus särkyy. Tapahtumat altistavat naiset syvään häpeään ja syyllisyyden kokemuksiin.

Naiset myös ottavat selviytyäkseen erilaisia rooleja: toiset vetäytyvät ja toiset korostavat naiseuttaan. Yöpaikan saaminen on usein vastikkeellista.

Naisten asunnottomuudessa kannattaa puhua myös kodittomuudesta. Voi olla asunto, mutta se ei tunnu kodilta esimerkiksi väkivallan uhan takia.

Liisankoti

Naisille tärkeintä on turvaan pääseminen. Pitkään päihdehuollon asumisyksikkönä toiminut, vuodenvaihteessa 2022 asunnottomien tuetuksi asumiseksi muuttunut Suur-Helsingin Valkonauha ry:n Liisankoti pyrkii toteuttamaan tätä turvallisuutta. Palvelumuutoksen myötä yksikkö on vahvemmin Asunto ensin -periaatteella toimiva. Asumisyksikkö tarjoaa kodin 21 naiselle toistaiseksi voimassa olevalla vuokrasopimuksella. Vuokrasopimus tuo turvaa ja jatkuvuuden tunnetta, auttaa pysähtymään ja tarkastelemaan omaa elämää.

Asiakastyössä tarvitaan uudenlaisia yhteistyön muotoja, katsomista ulospäin asunnottomuustyöstä, esimerkiksi naisidentiteetin rakentamista ja väkivaltatyön kanssa yhteistyötä

Liisankodin ihmiskäsityksen mukaan ihminen on parhaimmillaan, kun tulee nähdyksi, kuulluksi ja hyväksytyksi sellaisena kuin on. Turvallisuus syntyy yhteisöstä, kodinomaisuudesta ja työntekijäsuhteesta. Turvallinen ympäristö luo puitteet, jossa sisäinen turvallisuus voi vahvistua ja muutos mahdollistuu. Turva ja kodintuntu luovat olosuhteet muutokselle.

Riitta Granfelt on kirjoittanut ”vain naisille tarkoitettu turvallinen ympäristö on lähtökohtaisesti merkityksellinen nais erityyisen työn toimintaympäristönä”.

Liisankodissa toiminnan kulmakivinä ovat toipumisorientaatio, nais erityyisyys ja yhteisöllisyys.

Toipumisorientaatiossa yhdistyy toivo, kohtaaminen, osallisuus ja toimijuus.

Naisen oma näkemys ja kokemus on toipumisen lähtökohta, yksilöllinen elämäntilanne otetaan huomioon. Jokainen asukas saa esimerkiksi valita oman ohjaajansa.

Yhteisö auttaa naisia myönteisen suhteen rakentamisessa itseen ja muihin. Asukkaan voimavarojen ja kasvun mahdollisuutta korostetaan. Jokainen ihminen hyväksytään sellaisena kuin hän on.

Hyvä kohtaaminen koostuu tasa-arvoisesta suhteesta ja yhteistyöstä, läsnäolosta, kiireettömyydestä ja kunnioittamisesta.

Asukkaat määrittelevät omat ongelman-
sa, tavoitteensa ja ratkaisumallinsa. Yhteisöä koskevat päätökset tehdään yhdessä, yhteisö mahdollistaa yhdenvertaisuuden.

Naiserityisyys näkyy oman naiseuden etsimisenä sekä naisen elämän kipupisteiden jakamisena naisyhteisössä. Liisankodin nais erityisessä työssä korostuvat väkivaltatyön osaaminen, traumasensitiivinen työote, häpeän ja stigman ymmärtäminen, sosiaalisten suhteiden merkitys ja eheyttäminen sekä naisidentiteetin uudelleen rakentaminen. Nämä naistyön elementit luovat kehyksen, joka tukee toipumista. Työskentelyn kautta nainen oppii tuntemaan itsensä ja hyväksymään itsensä.

Ainoastaan naisista koostuvan yhteisön turva ja energia mahdollistavat ainutlaatuisen nais erityisen toiminnan. Yhteisöön liittyvistä asioista päätetään yhdessä ja yhteisökokouksia pidetään viikoittain. Yhteisö kannustaa kaunistamaan itseä ja ympäristöä itseä varten, naiseutta juhliitaan yhteisissä juhlissa.

Asunnottomuuden poistaminen

Asunnottomat naiset eivät voi odottaa, heidän täytyy päästä nopeasti turvaan kadulta, tuttavien sohvilta ja väkivaltaisista kodeista. Naisten tarpeita vastaavien, heidän lähtökohdistaan kehitettyjen, helposti saatavilla olevien, yksilöllisesti ja joustavasti toteutettujen palveluiden kehittäminen on edellytys naisten asunnottomuuden poistamiselle. Vain naisille suunnatuissa palveluissa naiset pystyvät nostamaan omia tarpeitaan esille ja vahvistamaan kadonnutta naiseuttaan.

Tarvitaan erilaisia asumisratkaisuja, yhteisöllisiä ja hajasijoitettua asutokantaan sijoittuvia. Yhteisöiden tulee olla pieniä ja naisten tarpeita vastaaviksi suunniteltuja. Pienistä yhteisöistä hyötyisivät varmasti muutkin kuin naiset, ja niitä olisikin hyvä tarjota kaikille asunnottomuutta kokeneille.

Tarvitaan naisten asunnottomuuden erityisyyden tunnistamista ja trauma- ja väkivaltatyön osaamista. Työskentelyn kulmakivenä on luottamuksellinen, hyvä työntekijäsuhde, joka auttaa haavoittuvassa tilanteessa olevia naisia eteenpäin elämässä. Asiakastyössä tarvitaan myös uudenlaisia yhteistyön muotoja, katsomista ulospäin asunnottomuustyöstä, esimerkiksi naisidentiteetin rakentamista ja väkivaltatyön kanssa yhteistyötä.

Palveluiden kehittämisessä ja asiakas- ja asukastyössä kokemusasiantuntijoiden osaamisen hyödyntäminen ammattilaisten rinnalla on tärkeää. Henkilöillä, joilla on asiantuntijakokemusta on arvokasta tietoa palveluiden kehittämiseksi, ja asiakastyössä heidän herkkyytensä tunnistaa naisten tilanteiden pinnan alla olevia asioita on korvaamatonta.

Uudessa Parkkilatalossa panostetaan ihmisten kykyihin ja yhteisön voimavaroihin

Peter Fredriksson

Y-säätiön ja Suojapirtin yhteistyönä valmistuu syksyllä 2023 uusi, 31:lle asunnottomalle tarkoitettu tuetun asumisen kohde Helsingin Siltamäkeen. Uusi yksikkö korvaa vuonna 1970, Arvo Parkkilan johdolla rakennetun, ajanmukaisen hoitokodin. Parkkilataloksi nimetty kohde tulee kertomaan Arvo Parkkilan elämäntyöstä ja viemään sitä eteenpäin.

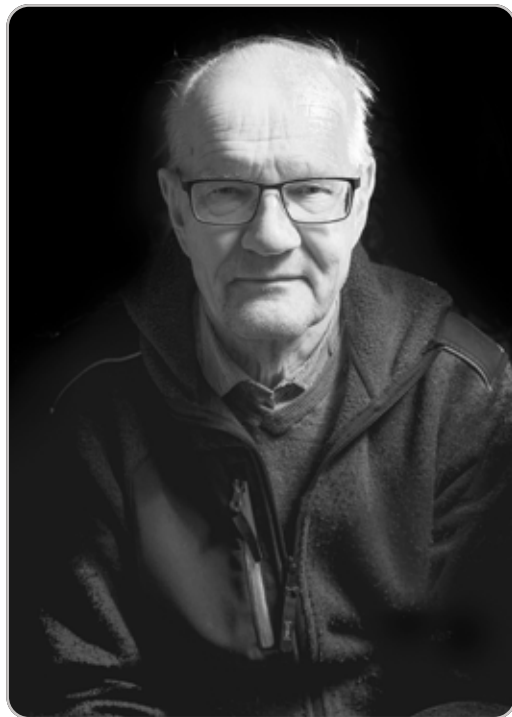
Pitkäaikaisasunnottomille tarkoitettun Suojapirtin, Y-säätiön ja Helsingin kaupungin kanssa yhteistyössä toteutettavan asuinyhteisön rakentaminen on lähiaikoina viimeinkin käynnistymässä, runsaan vuoden valituskierroksen jälkeen.

Toipumisen ja tekemisen kulttuuri

Yhteisön ydintavoite on päihitteettömyyden edistäminen, mikä rakennetaan asukkaiden toipumisprosessien ja asumisyksikön toipumiskulttuurin varaan. Sen perustana on oma asunto, oma tila, asumisen jatkuvuus sekä asukkaan omat valinnat. Asumisyhteisö tarjoaa asukkaille vuokra- ja palvelusopimukseen perustuvan turvallisen vaihtoehdon asumiseen, johon sisältyy asukkaalle yksilöllisesti suunniteltu tuki. Palvelu järjestetään asunto ensin -periaatteella.

Toipumisen keskeiset osa-alueet ovat ammattiapu, vertaistuki ja siihen sisältyvä esimerkin voima sekä asukkaan oma työskentely. Asumisyhteisön palvelukonseptin kantava perusajatus on myös kodin ja yhteisöllisyyden yhdistäminen. Jokainen asukas on henkilökunnan ohella vastuussa yksikön toimivuudesta ja asukkaiden hyvinvoinnista.

Toimiva yhteisö rakentuu fyysisen ja henkisen väkivallattomuuden periaatteiden va-

Peter Fredriksson on ympäristöministeriössä vastannut kansallisesta asunnottomuuspolitiikasta vuosina 2001-2017 ja ollut eläkkeelle siirryttyään asunnottomien palveluja tuottavien yhteisöjen hallitusten jäsen. Kuvassa mies Liisankodin sisäpihalla Katajanokalla.

Peter Fredriksson on toiminut Suoja-Pirtti ry:n puheenjohtajana vuosina 2018-2020. Kuvassa mies Liisankodin sisäpihalla Katajanokalla.

raan. Asukkaiden keskinäinen sekä asukkaiden ja työntekijöiden välinen toimiva suhde perustuu luottamukseen. Hyvin toimiva yhteisö noudattaa yhteisvastuullisuuden periaatetta.

Henkilökunnan kokonaismäärä on seitsemän työntekijää: palveluvastaava, viisi asunisohtajaa (lähihoitajaa), sosionomi, sairaanhoitaja ja osa-aikainen laitoshuoltaja.

Rakennus

Rakennus muodostuu kahdesta lamellimaisesta siivestä, joiden väliin jää torimainen katettu yhteistila. Tila palvelee myös alueen asukkaita. Asuntoja on 31 kpl. Ne ovat yksioita, joissa on kylpyhuone ja wc ja keittiövarustus sekä ranskalainen parveke. Asunnot ovat yhdistettävissä isommiksi asunnoiksi. Esteettömät asunnot (25 kpl) ovat kooltaan 27 m² ja inva-mitotetut asunnot (6 kpl) 28 m².

Torimainen yhteistila sijaitsee kahden lamellimaisen siiven välissä. Siipiin on asuntojen lisäksi sijoitettu tiloja henkilökunnalle, kokous- ja harrastustiloja, saunaosasto sekä pesulatilat. Samassa tasossa sijaitsee opeuskeittiö, joka toimii myös talon asukkaiden ruuan yhteiskeittönä. Kellarissa sijaitsevat tekniset tilat, irtaimistovarastot ja ulkoiluvälinevarastot.

Ydinpalvelut

Ydinpalvelut tukevat asukkaiden itsenäistä selviytymistä sekä asioiden hoitamista. Tavoitteena on turvata asumisen jatkuvuus ja kuntouttaa asukkaita, jotta he voivat myöhemmin siirtyä kevennetyn palveluun piiriin tai itsenäiseen asumiseen. Tavoitteena on löytää jokaiselle asukkaalle tarvittavat ja toimivat palvelut, joiden sisältö kirjataan asukkaan omaan palvelusuunnitelmaan.

Parkkilatalossa tullaan vahvasti panostamaan toipumisorientaation onnistumiseen sekä yksilötasolla että yhteisöllisesti.

Työn ja toimeentulon turvaaminen

Työn ja toimeentulon vahvistamisessa käytetään yksilöllistä ja yhteisöllistä työvalmennusta, joiden tavoitteena on kannustaa omatoimiseen yhteiskunnan palvelujen käyttämiseen ja koulutuksen tai työpaikan hankkimiseen. Yhdessä jokaisen talon asukkaan kanssa laaditaan suunnitelma toiminnallisten valmiuksien hyödyntämiseksi. Tämä on osana yksilöllistä palvelusuunnitelmaa.

Yhteistyössä Y-säätiön kehittämän toimintamallin kanssa toteutetaan asukkaiden omana työtoimintana siivoukseen ja muuhun kiinteistöhuoltoon, pienimuotoisiin

korjauksiin, piha-alueen hoitamiseen sekä ruoanvalmistukseen ja jakeluun liittyviä tehtäviä. Kuntotuttavasta työtoiminnasta asukkaat saavat ahkeruusrahaa tai työsosuusrahaa.

Asukasyhdistys

Muuttamalla taloon asukkaat liittyvät samalla asukasyhdistyksen jäseniksi. Yhdistyksen jäsenet osallistuvat henkilökunnan kanssa naapurustotyöhön, turvallisen asumisen varmistamiseen, sosiaaliseen isännöintiin sekä asumisvalmennuksen toteuttamiseen. Virallisena yhdistyksenä asukasyhdistys voi myös hakea toimintansa kehittämiseen avustuksia.

Yhteistyö ympäristön kanssa

Yhteistyöhön sisältyvät säännölliset yhteiset tapaamiset lähinaapuruston ja muiden alueen toimijoiden kanssa sekä aktiivinen tiedottaminen asumisyhteisön toiminnasta. Yhteisö kerää myös kirjallisilla palautekyseilyillä tietoa ympäristöyhteistyön sujumisesta ja kehittämistarpeista. Lisäksi asumisyhteisön henkilökunta valvoo lähiympäristön turvallisuutta kiertelemällä ympäristössä.

Talon sisällä ja alueen ympäristön kanssa avautuu erinomaiset mahdollisuudet käyttää rakennuksen tiloja. Yhteistila aukeaa avoikuistiksi, jota voidaan vuodenajan mukaan käyttää vapaamuotoiseen oleskeluun, juhlatilaisuuksiin tai järjestettyihin tapahtumiin. Yhteistila on myös Siltamäen asukkaiden, yhdistysten ja yritysten sekä koulun käytettävissä.

Asunnottomuuden poistaminen: eurooppalainen perspektiivi

Freek Spinnewijn

Eurooppalaiset poliitikot ovat kasvavassa määrin tietoisia siitä, että asunnottomuuden hoitaminen asuntolajärjestelmään perustuen ei ole kestävää.

Yhä useammassa maassa asunnottomien asuttaminen ensisuojoissa ja asuntoloissa on yksinkertaisesti osoittautumassa liian kalliiksi. Esimerkiksi Ranskassa arvioidaan, että asunnottomien tilapäisen asuttamisen vuosikustannukset kohoavat yli kolmeen miljardiin euroon.

Ei ihme, että Ranskassa on vahva poliittinen tahto ratkaista asunnottomuus ja aikaansaada siihen tarvittava hallitsevan paradigman muutos. Asunto Ensin -malli ja asuminen edellä -politiikka valtaavat alaa koko Euroopassa, vaikka niiden laajamittainen käyttöönotto vaatii yhä monien esteiden purkamista.

Lähimenneisyydessä on eräissä maissa uskallettu sitoutua asunnottomuuden poistamiseen. Mutta – lukuunottamatta Suomea

– näiden maiden hallitukset eivät ole onnistuneet pitämään kiinni sitoutumisestaan. Taikaista toipuminen ja asunnottomuuden poistamiseen otollisen poliittisen toimintaympäristön uudelleen rakentaminen vie aikansa.

2000-luvun alussa Skotlanti oli Euroopassa edelläkävijä Skotlannin parlamentin päättettyä (the Homelessness Etc Act 2003), että jokainen ilman omaa syytään asunnottomaksi joutunut on vuoteen 2012 mennessä oikeutettu saamaan vuokra-asunnon kunnalta tai yleishyödylliseltä asuntoyhtiöltä tai yksityiseltä. Asetelma muistutti Suomen tilannetta ennen asunnottomuuden vähentämisohjelmiin sisällytettyjä aiesopimuksia valtion ja kaupunkien kesken. Useat ulkomaiset tahot vierailivat Skotlannissa tutustumaan lainsäädäntöön.

Ranskan kuuluisa Oikeus Asuntoon -laki (loi DALO) perustui skottien malliin. Mutta kun asunnottomuuden määrä ei odotetulla tavalla vähentynyt, poliittinen momentti hiipui ja toimijoiden konsensus alkoi heiketä. Skotlanti häipyi useaksi vuodeksi Euroopan näyttämöltä, kunnes maa pari vuotta sitten käynnisti vaikuttavan aloitteen Asunto Ensin toiminnan laajentamiseksi ja ottamiseksi pysyvästi käyttöön. Ulkomainen kiinnostus ja uteliaisuus nostaa taas päätään.

Sama toteutui Irlannissa ja Alankomaissa. Molemmissa maissa kehitettiin kunnianhimoinen politiikka asunnottomuuden poistamiseksi. Alankomaita ihailtiin neljän suuren kaupungin johtajuudesta. Irlantia strategisesta otteesta ja sitoutumisesta näyttöön perustuvaan politiikkaan ja mitattavissa oleviin tavoitteisiin. Mutta lupauksia herättävää vähennystä asunnottomien ihmisten määrässä ei tapahtunut eikä ollut mahdollista sa-

Freek Spinnewijn on FEANTSA:n, eurooppalaisen asunnottomien etujärjestön toiminnanjohtaja. Asunnottomuus on hänen johdolla onnistuttu kytkemään keskeisiin EU:n politiikkalohkoihin kuten sosiaali-, terveys- ja työllisyyskysymykset, sosiaaliset oikeudet ja alueelliset teemat.

massa mielessä pitää asunnottomuutta esillä poliittisella asialistalla. Viimeisen kymmenen vuoden aikana kukaan ei ole uskaltanut sitoutua asunnottomuuden lopettamiseen, lukuun ottamatta Suomea, joka on jatkanut vakaata polkua asunnottomuuden vähentämisessä.

Irti asunnottomuudesta

Vasta aivan viime vuosina on marssinut esiin uusi aalto kansallisia asunnottomuusstrategioita, joilla on kirkas tavoite asunnottomuuden ratkaisemiseksi. Ehkä silmiinpistävin ja odottamaton esimerkki on Saksa, jossa liittokansleri Scholzin johtama hallitus on sitoutunut lopettamaan asunnottomuuden vuoteen 2030 mennessä. Hallitus valmistelee parhaillaan toimenpidesuunnitelmaa tavoitteen saavuttamiseksi. Irlanti julkisti viime vuonna uuden strategian, Asunto jokaiselle (Housing for All), joka myös tavoittelee asunnottomuuden ratkaisemista vuoteen 2030 mennessä.

Tanskalaisten tuore asunnottomuusstrategia pyrkii pitkäaikaisen asunnottomuuden ratkaisemiseen kehittämällä asuminen edellä -politiikkaa. Strategian ytimessä on innovatiivinen kannustin, jossa asuntoloille osoitetut kansalliset avustukset muuttuvat kolmen kuukauden jälkeen tuetun asumisen avustuksiksi. Ellei asunnon henkilö muuta asuntolasta tuettuun asumiseen hän menettää avustukset.

Useat muut Euroopan maat ovat valmistelemassa uusia strategioita, joihin ollaan sisällyttämässä sitoumuksia asunnottomuuden poistamiseksi. Mukana on maita etelä- ja itä-Euroopasta kuten Espanja ja Slovakia. Uutta dynamiikkaa on vauhdittanut EU:n Asunnottomuuden Yhteistyöalusta (EU Homelessness Platform), joka haluaa auttaa jäsenmaita asunnottomuuden kitkemisessä. Yhteistyöalustan laitoi alulle viime vuoden kesäkuussa Portugalin puheenjohtajakau-

della komission jäsen Nicolas Schmit. Yhteistyöalustaa tukevat 27 EU:n jäsenmaata, jotka kaikki allekirjoittivat Lissabonin deklaration ja sitoutuivat tukemaan asunnottomuuden poistamista vuoteen 2030 mennessä. Näyttää siis siltä, että asunnottomuuden hoitaminen on vaipumassa historiaan ja sen korvaajaksi on nousemassa asunnottomuuden poistamiseen tähtäävä politiikka.

Miksi Suomi?

Vastausta vailla on vielä kysymys miksi Suomi on ollut Euroopassa ainoa maa, joka on kyennyt kahden viime vuosikymmenen aikana johdonmukaisesti etenemään kohti asunnottomuuden poistamista? Suomen kokemus tarjoaa arvokasta oppia muille maille, jotka ovat vastikään sitoutuneet asunnottomuuden poistamiseen tai ovat aikeissa ryhtyä siihen. Suomalaiset ovat jo pitkään panostaneet vahvasti asuminen edellä politiikkaan ja asunnottomuuden ennaltaehkäisyyn. Lisäksi on vaikeammin havaittavia

Vasta aivan viime vuosina on marssinut esiin uusi aalto kansallisia asunnottomuusstrategioita, joilla on kirkas tavoite asunnottomuuden ratkaisemiseksi, toteaa Freek Spinnewijn.

tekijöitä, jotka selittävät Suomen menestystarinaa.

Näitä ovat muun muassa

- aika: suomalaiset tietävät, että tarvitaan aikaa asunnottomuuden poistamiseen, ainakin enemmän kuin yksi parlamentaarinen mandaatti

- pragmatismi: suomalaiset eivät halua ennakoida kaikkia ongelmia etukäteen. He pitäytyvät käsillä olevan strategian keskeisiin välineisiin ja ratkaisevat ongelmat sitä mukaa kuin ne syntyvät

- yksinkertaisuus: suomalaiset pidättäytyvät tekemästä asunnottomuutta monimutkaiseksi. Se ei johdu siitä, etteivätkö he ymmärtäisi, että asunnottomilla ihmisillä voi olla monimutkaisia ongelmia, vaan siitä, että liiallinen asian tekeminen monimutkaiseksi tarjoaa vastuullisellekin politiikalle perusteen olla tekemättä mitään

- konsensus: suomalaiset uskovat, että ilman yhteisymmärrystä asunnottomuuden hoitamisesta ei voida saavuttaa tuloksia. Suomessa on vahva poliittinen konsensus asiasta, mutta myös yhteisymmärrys kaikkien keskeisten asunnottomuuteen kytkeytyvien toimijoiden kesken kuten sosiaaliset asuntotuottajat ja asunnottomien ihmisten kanssa työskentelevät järjestöt

Nykyinen Suomen hallitus on asettanut tavoitteeksi poistaa asunnottomuuden kahdessa vaalikaudessa vuoteen 2027 mennessä, ja Helsingin kaupunginvaltuusto on sitoutunut ratkaisemaan asian jo vuoteen 2025 mennessä. Suomi tulee olemaan Euroopassa ensimmäinen maa, joka toteuttaa tämän tavoitteen. Se on varmasti mahdollista oikealla strategialla, periksiantamattomuudella ja mielenmaltilla. Onnea matkaan!

Miten asunnottomuus poistetaan

Helsingin sosiaali- ja terveyslautakunnan päättäjät vastaavat

Pyysimme neljää Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveyslautakunnan jäsentä vastaamaan asunnottomuuden poistamista koskeviin kysymyksiin.

Sosiaali- ja terveydenhuollon toimialan apulaispormestari **Daniel Sazonovin** (kokoomus) vastaus on tämän julkaisun sivuilla 7-8.

Muut vastaajat ovat **Pentti Arajärvi** (sosiaalidemokraatit), **Kati Juva** (vihreät) sekä **Samuel Adouchief** (vasemmistoliitto). Heidän vastauksensa on julkaistu seuraavilla sivuilla.

Kiitos kaikista vastauksista.

Kysymykset

Suomessa oli vuoden 2020 lopussa 4 341 yksinelävää asunnotonta, joista pitkäaikaisasunnottomia 1 054. Asunnottomia alle 25-vuotiaita oli 854. Yksinelävien asunnottomien määrä oli samaan aikaan Helsingissä 1 530 ja heistä pitkäaikaisasunnottomia 250. Helsingissä on tehty pitkäjänteistä ja tuloksellista asunnottomuustyötä 1980 - luvulta lähtien.

Helsingissä on merkittävä valtion ja kaupungin tukema kohtuuhintainen vuokra-asuntokanta, toimiva asunnottomien palvelujärjestelmä ja laaja-alainen yhteistyö ja osaaminen asunnottomuuden hoitamisessa ja erityiskysymysten ratkaisemisessa.

Helsingin kaupunginvaltuusto on kaupunkistrategiassaan asettanut tavoitteeksi asunnottomuuden poistamisen valtuustokaudella vuoteen 2025 mennessä. Sosiaali- ja terveyslautakunta on vuoden 2022 toiminta- ja taloussuunnitelman käsittelyn yhteydessä joulukuussa päättänyt, että asunnottomuuden poistamisen toimintasuunnitelma päivitetään vastaamaan kaupunkistrategian tavoitteeseen.

Pyytäisin, että voisitte vastata kahteen kysymykseen.

1) Mitä mielestänne asunnottomuuden poistaminen voisi tarkoittaa sekä määrällisesti että laadullisesti ?

2) Mitkä ovat mielestänne ratkaisevat/kriittiset yksittäiset toimenpiteet tai toimenpidekokonaisuudet asunnottomuuden poistamiseksi ?

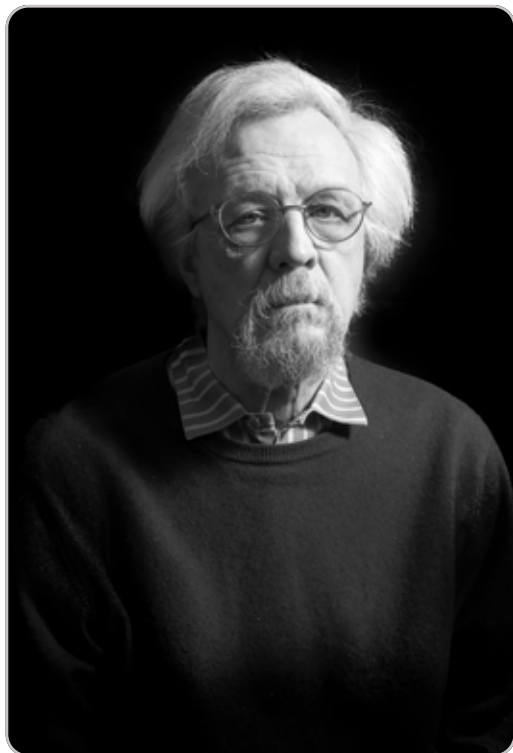
Pentti Arajärvi (sdp)

Vastaukset molempiin kysymyksiin.

Asunnottomuuden poistaminen tarkoittaa määrällisesti ja laadullisesti, että kaikilla on kohtuuhintainen kunnan asunto ja tarvittaessa erilaisia tukitoimia.

Jokaisen ihmisen keskeinen tarve on turvallisuus ja sitä varten pitää olla oma tila, jota voi itse hallita. Nimi ovela.

Asunnottomuuden syy on asunnon puute. Asuntotyyppien ja tukipalvelujen tarvetta osoittaa asunnottomien profiili. Pääosa on yksinäisiä miehiä ja muutama prosentti naisia. Perheitä on onneksi vain varsin vähän. Useilla on vankilataustaa. Joukossa on myös joko synnynnäistä tai esimerkiksi perhetaustasta tai huumeiden käytön seurauksena

Jokaisen ihmisen keskeinen tarve on turvallisuus ja sitä varten pitää olla oma tila, jota voi itse hallita. Nimi ovela.

syntynyttä kyvyttömyyttä pitkäjänteiseen elämään.

Pääosa asunnottomista tarvitsee normaalin asunnon normaalissa sosiaalisessa ympäristössä. Osa tarvitsee tukea asumisessa onnistumiseen ja tätä tulee tehdä erilaisilla asumisen avohuollon tukitoimilla, kuten tukihenkilöillä, vapaa-ajantoiminnoilla ja erilaisilla työllistämistoimilla. Pieni osa tarvitsee vahvasti tuettua asumista erityisissä asumisyksiköissä, joissa asuminen ja tuki/palvelut ovat samassa yhteydessä. Pelkät sosiaali- ja terveydenhuollon avopalvelut eivät useinkaan kykene auttamaan kunnolla moniongelmaisia asunnottomia ihmisiä.

Asian ratkaisemiseksi tarvitaan näin ollen riittävästi ennen kaikkea pieniä ihmisten maksukykyä vastaavia vuokra-asuntoja, mutta myös muita ratkaisuja.

Tärkeä – halvempi, tehokkaampi ja inhimillisempi – näkökohta on asunnottomuuden ehkäisy. Kaikkein sosiaali- ja terveydenhuoltoon (ja etenkin lastensuojeluun) kuuluu ehkäisyn tavoita, ja sen on oltava mukana myös asunnottomuuden poistamisessa. Mutta ne eivät useinkaan tehoa kunnolla kaikkein vaikeimpiin tapauksiin ja tilanteisiin ja siksi tarvitaan erityistä asumisen tukemista. Häätöjen ehkäisy on yksi yksittäinen asumiseen liittyvä ehkäisevän toiminnan muoto.

Jo muutaman viikon asunnottomuuden jälkeen ihmisten kyky (ja mahdollisuus) hoitaa asioitaan romahtaa ja toimintakyvyn palauttaminen on vaikeaa tai vie ainakin pitkän

aikaa. Siksi nopea toiminta on valttia myös asunnottomuuden torjunnassa. Monet yleishyödylliset toimijat ja vuokra-asuntoyhtiöt panostavat ihmisten tukemiseen jo asumisen aikana ja samalla tekevät erinomaista sosiaalityötä häättöjen ehkäisemiseksi. Tätä toimintaa tulee edistää myös kaupungin toimin.

Pentti Arajärvi on kaupunginvaltuutettu ja sosiaali- ja terveyslautakunnan uusi jäsen.

Kati Juva (Vihreät)

Tukiasuntojen lisääminen on kriittinen kysymys

Mitä mielestänne asunnottomuuden poistaminen voisi tarkoittaa sekä määrällisesti että laadullisesti?

Helsingissä on saatu asunnottomuutta merkittävästi vähenemään. Tärkeimpinä toimenpiteinä ovat olleet kohtuuhintainen vuokra-asuntotuotanto ja ”asunto ensin” -periaate, jonka avulla päihdeongelmaisten ja mielenterveyskuntoutujien asumismahdollisuuksia on parannettu. Tällä hetkellä merkittävä osa Helsingin asunnottomuudesta koskee niitä henkilöitä, joilla on erinäisistä syistä vaikeuksia hallita elämäänsä ja jotka siten tarvitsisivat tuettua asumista.

Asunnottomuuden poistamien edellyttää ensinnäkin riittävää vuokra-asuntotuotantoa. On syytä pitää kiinni AM-ohjelman (Asumisen ja maankäytön ohjelma) tavoitteista rakentaa 7000–8000 asuntoa vuodessa, joista 25–30 % ovat kohtuuhintaisia ARA-asuntoja.

Kati Juva on varavaltuutettu ja sekä edellisen että nykyisen sosiaali- ja terveyslautakunnan jäsen.

Kati Juva mielestä on tärkeää lisätä niin tukiasuntojen määrää kuin panostaa ennen kaikkea riittäviin avohoidon palveluihin – sosiaalityöhön, tukihenkilötoimintaan ja vertaistukeen.

Asunto ensin -periaatteesta on syytä pitää kiinni, ja varmistettava tukiasumisen resurssit. Näyttää siltä, että näitä tukiasuntoja tarvitaan nykyistä enemmän, jotta eteneminen asuntolasta ja asumisyksiköstä tukiasuntoon tapahtuu sujuvasti ja oikea-aikaisesti, ja sitten mahdollisuuksien mukaan aikanaan muutto omaan vuokra-asuntoon. Tällä hetkellä merkittävä pullonkaula on juuri henkilön vaikeus siirtyä tuetusta asumisesta eteenpäin omaan vuokra-asuntoon, minkä vuoksi tuetun asumisen paikkoja ei tule riittävästi tarjolle.

On tärkeää lisätä niin tukiasuntojen määrää kuin panostaa ennen kaikkea riittäviin avohoidon palveluihin – sosiaalityöhön, tukihenkilötoimintaan ja vertaistukeen. Asunnottomien eri ryhmät on tunnistettava ja huolehdittava asiakaslähtöisesti suunnitelluista palveluista. Kotoa muuttavat nuoret (ja erityisesti lastensuojelun jälkihuollon asiakkaat) tarvitsevat erilaista tukea kuin päihdeongelmaiset, mielenterveyskuntoutujat tai lapsiperheet.

Oma ryhmänsä on vielä paperittomat (erityisesti kielteisen turvapaikkapäätöksen

saaneet pakolaiset, joiden sosiaaliturva ja tilanne on hyvin haavoittuva). Palveluita tulee kehittää asiakaslähtöisesti. Osa tarvitsee päihde- ja mielenterveyspalveluita, osa muita terveyspalveluita kuten esteettömyys, osa konkreettista rinnalla kulkemista ja tulkkipalvelua, osa juuri taloudellista tukea. Palveluiden on jatkuttava senkin jälkeen, kun ihminen siirtyy omaan vuokra-asuntoon.

Mitkä ovat mielestänne ratkaisevat/kriittiset yksittäiset toimenpiteet tai toimenpid kokonaisuudet asunnottomuuden poistamiseksi?

Tukiasuntojen määrän lisääminen ja avohoidon yksilöllisesti suunniteltujen palveluiden lisääminen.

Lisäksi tarvitaan asumisneuvontaa, varmistetaan riittävä taloudellinen tuki, jotta kukaan ei joudu asunnottomaksi varattomuuden vuoksi. Tässä ongelmana esimerkiksi Kelan toimeentulotuessa käytettävä laskennallinen eikä todellinen vuokra, mikä aiheuttaa Helsingin vuokratasolla merkittävän loven elämiseen käytettävän rahan määrään.

Samuel Adouchief (vasemmistoliitto)

Tarvitaan monipuolisia ja riittävän vahvoja toimenpiteitä

Asunnottomuuden poistaminen on mahdollista. Itsestään se ei kuitenkaan tapahdu, vaan tarvitaan sekä yhteiskunnan inhimillisyyttä, hyvinvoinnin tukemista ja tukiverkkoja että asunnottomuutta aiheuttavien tekijöiden tunnistamista ja niihin pureutumista yksilö- ja ryhmätasolla.

Ajattelen, että tavoitteen saavuttaminen koostuu kolmesta tasosta: asunnottomuuden ennaltaehkäisystä, välittömistä tukitoimista asunnottomuuden katkaisemiseksi heti alkuunsa ja riittävästä määrästä vahvoja tukikeinoja, esimerkiksi palveluasumisyksiköitä eniten tukea tarvitseville.

- Jotta asunnottomuuden riskitekijöitä olisi mahdollisimman harvoilla ihmisillä, tulisi meidän yhteiskuntana vähentää köyhyyttä, työttömyyttä, heikkoja elinoloja sekä sosiaalisten vaikeuksien periytymistä vanhemmilta lapsille, arvioi Adouchief

Ennaltaehkäisy on parasta hoitoa. Asunnottomaksi ovat päätyneet ja päätyvät yhä herkimmin eri tavoin yhteiskunnallisesti heikossa asemassa olevat, vaikka mistä tahansa sosioekonomisesta asemasta voi päätyä asunnottomaksi. Jotta asunnottomuuden riskitekijöitä olisi mahdollisimman harvoilla ihmisillä, tulisi meidän yhteiskuntana vähentää köyhyyttä, työttömyyttä, heikkoja elinoloja sekä sosiaalisten vaikeuksien periytymistä vanhemmilta lapsille. Asunnottomilla on usein päihde- ja mielenterveysongelmia, jonka vuoksi psykiatrasta hoitoa sekä päihdehoitoa on parannettava huomattavasti.

Välittömiä tukikeinoja asunnottomuuden alkaessa tullaan tarvitsemaan vastaisuudessaakin, sillä elämäntarinat ovat moninaisia, eikä kaikkia vastoinikäymiä pystytäkään estämään. Nopeasti auttavien ja turvallisten väliaikaisen asumisen paikkojen eli hätä- ja väliaikaismajoitusyksiköiden tulee olla inhimillisiä sekä sellaisia, että niihin voi tulla myös huonossa henkisessä tai fyysisessä kunnossa ja apu on tarjolla. Käytännössä siis tarvitaan muutamia eri profiileilla toimivia yksiköitä vastaamaan erilaisiin asunnottomuuden lähtökohtiin, esimerkiksi päihteidenkäytön mukaan.

Osa asunnottomista on pitkäaikaisia tai erityisen haastavia autettavia. Päihde- ja mielenterveysongelmat ovat yliedustettuja asunnottomien parissa, ja heikosti tunnistettuina ja hoidettuina ne vaikeuttavat arkea

usein kohtuuttomasti. Olisikin aina tunnistettava asunnottomuuteen johtaneita syitä sekä tausta- ja riskitekijöitä yhdessä asunnottoman ihmisen itsensä kanssa ja löydettävä yhdessä keinoja puuttua niihin yksilöllisten tarpeiden mukaan. Erityisesti pitkäaikaisasunnottomille sekä haastaville on mahdollistettava pitkäaikaiset, kattavat, vahvat ja toisinaan pysyvät tukikeinot. Runsaasti tuettua asumista tulee lisätä. On hyväksyttävä, että kaikki eivät kuntoudu tai esimerkiksi halua lopettaa päihteidenkäyttöä. Silti on pyrittävä mahdollistamaan mahdollisimman laadukas, turvallinen ja inhimillinen elämä. Toisaalta on myös annettava mahdollisuus muutokseen, vaikka ihmisen historia olisi millainen.

Mitä on tehtävä?

Tärkeintä asunnottomuuden poistamisessa on järjestelmällinen, humaani ja nykytilanteen huomioiva aktiivinen kokonais-suunnitelma. Osa asunnottomista tarvitsee nopeasti oman asunnon, jossa he pystyvät joko täysin itsenäisesti tai kevyellä digiyhteyksillä tai liikkuvalla tuella pärjäämään. Osalla elämänhallinnan vaikeudet ovat äityneet vaikeiksi ja pitkittyneiksi, eikä osalla asunnottomista ole joko halua tai tosiasiallista kykyä asumiseen muualla kuin erityisosaamista tarjoavien palveluasuntojen yksiköissä.

Palveluiden kehittämisen pitää olla vastuullista, pitkäjänteistä ja kestävää niin moraalisesti, taloudellisesti kuin yhteiskunnallisestikin. Palveluita kehitettäessä olisi otettava huomioon niin asunnottomien, alan työntekijöiden kuin tutkijoiden näkemykset sekä tieto erilaisista asunnottomuustilanteista ja niiden erityistarpeista. Nuorilla, perheellisillä, ikäihmisillä, maahanmuuttajataustaisilla ja seksuaalivähemmistöillä on ryhminä osittain omia uniikkeja tarpeita.

Pitkällä aikavälillä tärkeintä on parantaa ennaltaehkäisyä ja panostaa yhteiskunnalli-

sella tasolla laadukkaisiin peruspalveluihin, kuten toimivaan terveydenhuoltoon ja sosiaalityöhön.

Erityisesti ja suoraan asunnottomuuteen vaikuttavista toimista asumisneuvonta on yksi keskeisimmistä, ja sitä tulee kehittää edelleen. Ihmisen on saatava ajoissa apua yksinäisyyteen, velkaantumiseen, riippuvuuksiin, terveydellisiin ongelmiin, rikolliseen käyttäytymiseen, väkivaltaongelmiin ja opiskeluvaikeuksiin.

Panostaminen psykiatriseen- ja päihdehoitoon auttaisi sekä asunnottomuuden ennaltaehkäisyssä että sen vähentämisessä. Psykiatrian osastopaikoista on viimeisen viiden vuoden aikana vähennetty yli 40 %, ja se on johtanut osastohoidon mutta myös avohoidon ylikuormitukseen. Tämä näkyy myös asunnottomien parissa ja on arvioitu, että niin sanottujen ”katuskitsofreenikoiden” määrä on Suomessa merkittävässä nousussa.

On kestävämpiä, että vaikeasti psyykkisesti sairaita ”kotiutetaan” kadulle tai hoidon liian varhaisessa vaiheessa ylikuormituneeseen avohoittoon. Vastaavasti myös päihdehoidon resurssit ovat liian heikot, eikä ongelmiin pystytä reagoimaan riittävän varhaisessa vaiheessa ja riittävällä tehokkuudella. Ihmisen on myös saatava hoitoa, samanaikaisesti sekä päihde- että mielen-terveysongelmiin.

Tällä hetkellä Helsingissä on lukuisia asunto ensin -periaatteen mukaan toimivia palveluasumisen yksiköitä, joissa ihmiset saavat oman asunnon rauhan, mutta myös yhteisön ja ammattilaisten tukea muun muassa arjen rutiineihin, viranomaisasioimiseen sekä päihde- ja mielenterveysasioihin ja muuhun terveydenhuoltoon. Palveluasumisyksiköissä on myös eri yksiköiden profiilien mukaan työtoimintaa, fysioterapian ja toimintaterapian palveluita ja muuta neuvontaa ja ohjausta. Lähes 900 aiemmin asunnottomasta ihmistä

on saanut elämänhallintaa ja elämänlaatua näissä yksiköissä, mutta tulijoita olisi enemmän. Jonot näiden yksiköiden asuntoihin ovat kuudesta kuukaudesta jopa useampaan vuoteen.

Nykyiseen asunnottomuus tilanteeseen kohdistuvista toimenpiteistä tärkein olisi lisätä tuettua asumista merkittävästi, eli useilla sadoilla paikoilla. Asunnottomien parissa työskentelevien ja asunnottomien itsensä mielestä parhaita olisivat noin 20–30 hengen yksiköt, joissa olisi Asunto ensin -periaatteen mukaisia omia asuntoja sekä samanaikaisesti yhteisöllisyyttä ja tukea. Tuetun asumisen yksiköitä tarvittaisiin esimerkiksi Helsinkiin runsaasti, jolloin ne tai niiden osat voisivat osittain erikoistua tiettyjen haasteiden hallintaan.

Erityisen haastavien, esimerkiksi väkivaltaisten tai voimakkaasti syrjäänvetäytyvien, palvelut on myös huomioitava. Asunnottomien kokonaismäärän vähentyessä kroonisesti sairaiden mielenterveys- ja päihdepotilaiden määrä ja osuus pysynyt korkeana ja jopa kasvamisesta on viitteitä.

Tässä terveydenhuollon voimavarojen parantamisella on suuri rooli, mutta myös vaikeasti asutettavien yksiköitä olisi perustettava, sillä aina ei ole kyse sairaalahoidolla kohentuvista tilanteista tai tavalliseen vuokra-asuntoon tai palveluasumiseen haluavista tai soveltuvista ihmisistä.

Asunnottomuus on moninaista ja sen poistamiseksi tarvitaan riittävä määrä erilaisia ja eri vahvuudella toimivia tukipalveluita: digiyhteydenpitoa, liikkuvia työryhmiä satelliittiasuntoihin, kevyen tuen ja vahvan tuen palveluyksiköitä. Myös päihteettömiä ja päihteet sallivia yksiköitä on oltava tarpeen mukainen määrä.

Samuel Adouchief on sosiaali- ja terveyslautakunnan uusi jäsen.

Suoja-pirtin virstanpylväät

”Ei ole yhtään toivotonta tapausta”

Suojapirtin kuusi vuosikymmentä

Kaikki sai alkunsa jouluyönä 1959

Parkkila kertoo elämästään Helsingissä palattuaan rintamalta ja ensimmäisen avioeron kariuduttua. Juopottelu oli rajua heti avioeron jälkeen ja sitten 50-luvun alkupuoliskolla. Hän kertoo asuneensa Hämeentien puutalossa, rälläkän yömajassa, Nubiksessa, Martensin majoissa, Erottajan pommisuojaissa, Stadionilla, Agricolan kirkon lattialla... ja vankilassa ollut sakkoja lusimassa sekä hoistolassa Tyynelässä ja Järvenpäässä... sekä Pavin kirjoissa ja Marian sairaalassa.

Parkkila etsi raittiutta useita vuosia ja eri paikoista. Esimerkiksi vuosina 1955 – 57 hän oli kolmasti Järvenpään Alkoholistien vastaanottolaitoksessa (myöhemmin sosiaalisairaala). Vasta jouluyönä 1959 eduskuntatalon portailla, tultuaan Arvid von Martensin järjestämästä joulujuhlasta Messuhallissa, hän teki päätöksen raitistumisesta ja kohtalontovereidensa auttamisesta.

Suoja-Pirtti perustetaan 23.lokakuuta 1961

Yhdistyksen perustivat Veijo J. Salovaa-ra, Reino Ahonen ja idean isä, Arvo ”Arska” Parkkila. Jos asia olisi ollut yksin Parkkilan päätettävissä, yhdistystä tuskin olisi perustettu, koska Arska oli suoran toiminnan mies. Mutta kun ryhdyttiin vuokraamaan Fredrikinkatu 34 hiilikellaria ja kunnostamaan sitä päiväkerhotiloiksi, poliisi edellytti, että yksittäishenkilöiden sijaan tarvitaan rekisteröity yhdistys.

Uusi kerhotoimintamuoto

Parkkilan ja kumppaneiden vuokraamasta hiilikellarista ryhdyttiin rakentamaan ns. Skid Row - alkoholistien auttamiseen tarkoi-

tettua päiväkerhotoimintaa. Ryhmällä ei ole vakiintunutta käännöstä, yleisemmin on viitattu puliukkoihin tai alamäki-alkoholisteihin. Joka tapauksessa kyse on henkilöistä, joille alkoholin käyttö on muodostunut jokapäiväiseksi, mutta jotka kuitenkin pystyvät kontrolloimaan kerralla nauttimiaan väkijuomia. Tunnusomaista on myös kodittomuus, joka johtaa eristäytymiseen perheestä, omaisista ja ystävistä. Yleinen käsitys on, että he ovat usein toipumismielessä toivottomia tapauksia. Omakohtaisista kokemuksista ammentaan ja niihin nojaten, Parkkila kehitti terapiamuodon, joka monessa suhteessa poikkesi tuonaikaisista yleisistä hoitomuodoista.

Perusohjelma

Lähes jokainen kerhoon tuleva joutuu käymään läpi tietyn perusohjelman. Ensimmäisenä tarjotaan tulokkaalle kahvikupponen. Sen jälkeen hänet ohjataan peseytymään ja järjestetään puhdas vaatetus. Ensimmäisinä

Arvo Parkkila sai oman patsaan Helsingin Meilahdesta joulukuussa 2001. Patsaan on veistänyt Oskar Mikans.

kerhopäivinä ei yritetäkään välitöntä psyykkistä kosketusta, vaan annetaan miehen rauhoittua ja sopeutua uuteen miljööseen omissa oloissaan. Vähin erin mies alkaa kiinnostua ympäröivästä maailmasta ja kiinnostua miehistä, jotka ovat jo pitkällä toipumisessaan. Puhe kiertyy yhteisiin kokemuksiin ja miehessä alkaa orastaa uusi toivo ja haaste itselle: miksi en minä tästä kierteestä selviäisi noiden toisten tapaan.

Viimein työkysymyksen ratkaisun vuoro, mikä ei ole helppoa ottaen huomioon viime vuosien työhistoria ja usein ammattitaidon rappeutuminen. Kerho pystyi luomaan kanavia, joiden avulla on toiminnan alusta lähtien kyetty rakentamaan yhteyksiä työnantajiin ja ammattiliittoihin ja sijoittamaan miehiä mitä erilaisimpiin työkohteisiin.

Tutkimus- ja kehitystyö

Parkkila ei karsastanut – kuten voisi äkiksiltään olettaa - selvitys- ja tutkimustiedon hyödyntämistä toimintamallin kehittämisessä. Päinvastoin. ”Herra Arvo Parkkila” sai vuonna 1962 Väkihuomakysymyksen tutkimussäätiöltä 100 000 markkaa aineiston keruuta varten tieteelliseen tutkimukseen kerhotoimintaan osallistuvien alkoholistien menestymisestä.

Hän kirjoitti jo vuoden kuluttua toiminnan aloittamisesta em säätiön tutkijan Eero Tuomisen kanssa laajan artikkelin aiheesta Alkoholipolitiikka – lehteen.

Julkisuus ja tuki

Uusi alkoholistien hoitomuoto synnytti aidon kiinnostuksen ja laajan julkisuuden keskeisissä päivälehdissä, ammatti- ja aikakauslehdissä (Apu, Uusi Maailma, Alkoholipolitiikka, Huoltaja, Terveys, Tiimi), järjestöissä, palveluntarjoajissa ja päättävissä elimissä. 1960 - luvun aikana ilmestyi tasaiseen tahtiin uutisia, kommentteja ja reportaaseja, useimmiten myönteisiä ja kannustavia, jokunen epäileväkin.

Liberaalisen kansanpuolueen valtuutettu E.J.Paavola halusi Helsingin kaupunginvaltuustossa täydentää ”kuivia asiatietoja” Suoja-Pirtti ry:n taustan ja merkityksen selvittämiseksi. Hänen mielestään yhteiskunnan kannalta tällainen toiminta on hyödyllistä ja sen kustannukset varsin alhaiset. Suojapirtissä ne olivat 1,80 penniä päivässä eli 54 mk kuukaudessa henkeä kohti. Tämä on tiettävästi halvin sosiaalikulutus. Eikä tämä avustus ole vastikkeetonta, koska kohde on samanaikaisesti veroa maksava kansalainen.

Ensimmäinen hoitokoti

Sitkeän etsinnän jälkeen yhdistys solmi maaliskuussa 1965 vuokrasopimuksen Helsingin kaupungin kanssa Munkkiniemessä sijaitsevasta talosta (Solnantie 44) ja käynnisti muutos- ja korjaustyöt tilojen kunnostamiseksi vastaanotto- ja hoitokodiksi. Hoitopaikkoja oli alkuvaiheessa 25, lisäksi asunto kodinhoitajalle ja kokous- ja toimistotilat. Asukkaat tulivat oma-aloitteisesti tai Hesperian sairaalan Kallion osaston kautta. Solnantie laajenee vuonna 1968 39 paikkaiseksi.

Lepakkoluola Suoja-Pirtin hoidettavaksi

Syksyllä 1967 vaikea asunnottomien tilanne ajautui avoimeen kriisiin. Yömajapaikkoja purettiin, vastaanottoasuntoloita ei ollut ja muuttoliike kaupunkiin oli vilkasta. Lisäksi itsenäisyyden juhluvuoden kunniaksi armahdettiin muutamia satoja helsinkiläisiä vankiloista. Lopputulos ei ollut kenenkään hallussa: ulkona tiedettiin olevan ehkä jopa 500 asunnottomia, joista nelisenkymmentä kuoli pakkaseen ja alkoholimyrkytykseen.

Oli pakko toimia nopeasti. Majoitus- ja hoitokotijärjestöjen kokouksessa esiintyi kuitenkin yleistä epäröintiä siitä, kuka ottaisi vastuun Lauttasaarentie 1:seen suunnitellusta hätämajoitustilasta. Parkkila päätti siltä istumalta, että Suoja-Pirtti ryhtyy ensisuojan

ylläpitäjäksi. Tuskinpa Arskakaan aavisti, että toiminnan pyörittäminen veisi lähivuosina yhdistyksen aktiivien lähes kaikki voimat. Hoitokotiin perustuvasta suunnitelmasta jouduttiin heti luopumaan, kun kohteen avaamisen (5.12.1967) jälkeen paikalle ilmestyi parin päivän päästä lähes 1000 ihmistä.

Avustusta yömaja sai noin puolet kaupungilta ja puolet sosiaalihallitukselta. Linkkinä kaupungin ja Lepakkoluolan välissä toimi silloinen huoltoviraston toiminnanjohtaja Usko Tiainen. Hän kertoi, että heillä oli työnjako. Arska Parkkila hoiti hommat ja Tiainen hoiti hänelle rahaa kaupungin kassasta. Tiaisen mukaan ”pelasimme hyvin yhteen”.

Unelma omasta hoitokodista

Pyörät oli pantu yhdistyksen toimesta pyörimään jo ennen asunnottomuustilanteen kriisiytymistä. Helsingin kiinteistölautakunta esitti valtuustolle joulukuussa 1966 tontin varaamista Suoja-Pirtille Helsingin Suutarinkylästä hoitokodin rakentamista varten. Vuokrasopimus allekirjoitettiin seuraavana vuonna, pääpiirustukset satapaikkaiselle hoitokodille saatiin valmiiksi ja sosiaaliministeriö hyväksyi poikkeusluvan rakentamista varten. Rakennuslainoille ei tahtonut löytyä vakuudenantajaa, kunnes Helsingin kiinteistövirasto myönsi Suoja-Pirtille vuokraoikeuden vapaan siirto-oikeuden elokuussa 1968.

Rakennusliike konkurssiin, kaupunki omistajaksi

Suoja-Pirtti teki kohteen rakentamista koskevan sopimuksen Parkkilan perustaman Rakennus-Remontti Oy:n kanssa. Tarkoitus oli hyvä, yhdistyksen periaatteita noudattaen, työllistää autettavia miehiä ja kannustaa heitä rakentamaan itselleen ja tovereilleen. Vesikatto saatiin valmiiksi, mutta työvoima- ja materiaalikustannukset olivat karanneet käsistä ja lopputulosta ei voinut välttää: Parkkilan Rakennus-Remontti Oy meni konkurssiin. Yhdistys myi valmistuvan kiinteistön omakustannushintaan Helsingin

kaupungille. Uusi, ajanmukainen, kahden hengen huoneistoratkaisuun perustuva hoitokoti Sillapirtti otti vastaan ensimmäiset asukkaansa 7. joulukuuta 1970.

Viidennen muuton jälkeen päiväkerhotoiminta sai käyttöönsä pitkäaikaisemmat tilat Meilahdessa, osoitteessa Pihlajatie 30. Toiminta oli taloudellisesti tappiollista, mutta päiväkerhoa ja AA-ryhmien toimintaa haluttiin tukea, koska se oli Helsingissä ainoa paikka, jonne raitistumiseen pyrkivä menee, myös siksi, että siellä tapaa ymmärtävän entisen toverin.

Hoitoketju

Suoja-Pirtti kehittyi runsaassa kymmenessä vuodessa, 1970-luvun puoliväliin mennessä päihdeongelmaisten miesten päiväkerhotoiminnan ylläpitäjäksi järjestelmällisen hoitoketjun tarjoajaksi. Hoitoketjussa yhdistyy Lauttasaarentien ensisuoja, Sillanpirtin hoitokoti, Kotkankadun huoltokoti sekä Malmin toipilaskoti. Ketjun nivelvaiheissa voi saada apua ja ohjausta sekä ammattilaisilta ja toverikunnilta että samassa elämäntilanteessa olevilta vertaisilta.

Hoito rakennetaan demokraattiseen asiakkaiden ja henkilökunnan väliseen yhteistyöhön ja luottamukseen. Hoitokodin asiakkaaksi on otettu vain alkoholi- tai muun päihdeongelman omaavia helsinkiläisiä miehiä. Heistä on ollut keskimääräisesti eläkeläisiä noin 18 miestä, työssäkäyviä noin 75 miestä ja loput uusia tulokkaita, joilla ei ollut hoitokotiin tullessa työtä.

Lepakkoluola, Lauttasaarentien ensisuoja lopettaa toimintansa kesällä 1979 toimituaan yli 11 vuotta ”tilapäisenä” majoituksen tarjoajana. Ensisuojatoiminta kunnallistettiin, kun pitkään odotettu kaupungin omistama Kyläsaaren ensisuoja ja hoitolaitos käynnisti toimintansa.

Arvo Parkkila menehtyy lokakuussa 1978

Viimeisinä vuosinaan Parkkila asui vanhusten talon yksiossa Pasilassa ja Koskelan sairaskodissa. Häneltä ulosmitattiin konkurssi-saatavia vielä vuonna 1976. Vaikka hän oli viimeisinä elinvuosinaan jo vakavasti sairas, hänen eli loppuun asti tahdoltaan voimakkaana. Alkoholipolitiikka-lehden mielestä Arska oli legenda jo eläessään, skid-rowmiesten isällinen hoivaaja, uusien hoitomuotojen kehittäjä ja ajanmukaisen hoitokodin rakennuttaja. Kun Sillanpirtin 10-vuotisjuhlapäivää vietettiin joulukuussa 1980, Arvo Parkkilan muotokuva asetettiin kunniapalkalle Sillanpirtin juhlasalissa.

Sillanpirtti avautuu naisasiakkaille

Lokakuussa 1980 Sillanpirtissä osoitetaan 12 paikkaa naisasiakkaille. Koska naisten tilanne on paljon vaikeampi kuin miesten, naisia varten tarvitaan yksi sosiaalityöntekijä lisää. Naisille asetettiin samat vaatimukset kuin miehille paitsi antabuksen käyttö. Se on vapaavalintaista.

Yhdistys täyttää vuonna 1981 20 vuotta

Juhlajulkaisussa arvioidaan päihdehuollon kehitystä 1961-1981. Tänä aikana, jos ei muuta ole tapahtunut, ainakin päihdehuollon käsitteistö on muuttunut. Aiemmin oli käytössä nimikkeet ”väärinkäyttäjät”, ”rappioalkoholistit”, huoltokoti ”säilönä” jne. Nyt puhutaan hienommin ”pitkäaikais- ja haittakäytöstä”, ”tukiasumisesta”, ”laita-alkoholisteista” jne.

Hoitoperiaatteet

Sillanpirtin toimintamalli vakiintui 1980-luvulla sosiaalisesti kuntouttavana yhteisönä. Huomiota kiinnitetään asiakkaiden omatoimisuuteen ja yhteisvastuullisuuteen. Hoitomuotoina ovat yksilö-, ryhmä- ja yhteisöterapia sekä antabus- tai dipaanhoito ja fyysinen kuntoutus. Toverikunta toimii asiakkaiden yhdyssiteenä.

Tuntuvin puutteet

Vuoden 1982 toimintakertomus kirjaa keskeiset haasteet. Puuttuu koulutusohjaaja, puuttuu päiväkahvila entisille ja nykyisille asiakkaille. Puuttuu yhteys kansalaisjärjestöihin, jotka voisivat tarjota uusia tuttavapiirejä asiakkaille varsinkin ”kotiutumisvaihetta” silmällä pitäen. Vaihteleva hoitomuoto, naisasiakkaiden erikoistarpeiden selvittely ja oma-aloitteisuuden kehittäminen pitäisi tutkia nimenomaan kenttäoloissa. Henkilökunnan sapattivaiheen (1-2 kk) puuttuminen ilmenee rasittumisen kasvamisena.

Hätämajoitustoiminta

Hätämajoitusratkaisua ei voida pitää tyydyttävänä (Sturenkatu ja Kyläsaaren ”turbohotelli”). Tiedustelut varailoista tulevaisuuteksi on aloitettu.

Valtionosuusuudistus

Valtionosuusjärjestelmän uudistusta, nk. Valtava-lait, valmisteltiin 1980-luvun alkuvuosina ja paketti astui voimaan vuonna 1984. Sen mukaan palveluita järjestävällä kunnalla on useita vaihtoehtoja. Se voi järjestää palvelut itse tai järjestää ne yhdessä toisten kuntien kanssa tai hankkia esim. päihdepalvelut ulkopuoliselta palvelujen tuottajalta, jolloin kilpailuttamista koskeva lainsäädäntö tulee käyttöön. Suoja-Pirtin mielestä Valtava-lakien toteuttaminen sujui yhdistyksen kannalta hyvin. Yhdistys kiittääkin huoltoviraston PAVI-huoltotoimistoa yhteistyöhön perustuvasta ratkaisusta. Sen mukaan yhdistyksen toiminta jakautuu jatkossa ostopalvelusopimuksilla säädettyyn päihdehuoltotoimintaan sekä sitä tukevaan ja täydentävään asumispalvelutoimintaan (esim. tukiasunnot).

Tukiasuntotoiminta

Tukiasuntotoiminta on osoittautunut erittäin hyväksi toimintamuodoksi. Kaupungilta ja Hgin ev.lut. seurakunnalta vuokratuissa neljässä tukiasuntokohteessa asui vuoden

1984 lopussa 13 asukasta. Toiminnan laajentaminen vaatii henkilökunnan lisäämistä, jotta voidaan taata asukkaiden ”sosiaalisten asioiden hoito, riittävä valvonta ja tarjoutuvien uusien mahdollisuuksien hyväksikäyttö”.

Kaupungin vuokra-asunnot

Asuntolassa asuvien mahdollisuuksia sijoittua kaupungin vuokra-asuntoihin pyrittiin parantamaan nimeämällä sosiaalivirastoon kullekin asuntolalle oma sosiaalityöntekijä.

Päihdehuollon koulutus

Vuodesta 1986 tuli historiallinen, koska ensimmäisen kerran yhdistys saa oikeuden järjestää sosiaalihuoltolain mukaista koulutusta, johon myös yhdistyksen ulkopuolisilla päihdetyöntekijöillä on mahdollisuus osallistua.

Siltahoito

Hoitokoti Sillanpirtissä aloitettiin vuonna 1986 pitkän ja huolellisen valmistelun jälkeen kaikille asiakkaille tarkoitettu tehostetun hoidon viikko, joka käytössä on saanut osuvan nimen Siltahoito. Hoidon tarkoituksena on paneutua järjestelmällisesti ja entistä enemmän asiakkaiden ongelmien kartoitukseen ja ratkaisuun. Siltahoitoviikon runkona on kuusi keskusteluryhmää ja kolme videoryhmää. Videoryhmät käsittelevät lähinnä alkoholifysiologiaa ja hoidon ongelmia. Näiden lisäksi viikkoon sisältyy rentoutusryhmiä, ulkoilua, kahdenkeskisiä keskusteluja sekä jonkin verran työvelvoitteita.

Asiakkaat

Yhdistyksen vuonna 1989 perustama kehittämisryhmä tutki onko ja millä tavoin asiakkaiden profiili kymmenessä vuodessa muuttunut. Edelleen yli 90 % asiakkaista on yksinäisiä, naimattomia tai eronneita. Peruskoulun myötä koulutustaso on noussut, mutta vain harvat pitemmällekkään koulutetut henkilöt ovat olleet ammattiaan vastaavassa

työssä. On näyttöä siitä, että asiakaskunnan ongelmat ovat vaikeutuneet tai vaikeutuneet. Kymmenen vuotta sitten Sillanpirtin asiakkaista 22 % oli alle 30-vuotiaita, nyt (v.1990) heitä oli vain 11 %. Ensisuojasta tulleen asiakkaiden osuus on yli kaksinkertaistunut edelliseen vuoteen verrattuna.

Yksilölliset suunnitelmat

1990-luvun alkuvuosina keskityttiin tekemään asiakkaiden kanssa yksilöllisiä hoitosuunnitelmia. Tavoitteena oli, että ”jokainen asiakas löytäisi paikkansa ja oivaltaisi ongelmansa pitkäjänteisen käsittelyn merkityksen”. Työskentelyvaiheet työkirjassa ovat: tilanneselvitys, tavoitteiden asettaminen, toimenpiteiden suunnittelu ja seuranta-suunnitelma. Mottona on ollut ”asenne alussa ratkaisee lopputuloksen”.

Laman vaikutukset

Sillanpirtissä koko Suomea ravistelleen laman vaikutukset näkyivät selvästi. Kun vielä vuonna 1991 lähes kaikki asiakkaat olivat töissä tai sijoittuivat työelämään hoidon aikana, niin vuonna 1992 vain noin 10% asiakkaista kävi töissä! Laman vaikutus näkyi myös siinä, että sosiaalivirasto päätti purkaa yhdistyksen kanssa tehdyn ostopalvelusopimuksen Osuuskunnantien naisten asuntolan ja ensisuojan ylläpitämisestä. Kesällä monissa päihdehuollon asumispalveluyksiköissä oli vajaakapasiteettia, joten naiset voitiin sijoittaa käyttämättömille paikoille säästöjen aikaansaamiseksi.

Hyviä tuloksia

Vuonna 1995 panostettiin erityisesti toiminnallisten ryhmien lisäämiseen, jotta pääasiassa työttömien asiakkaiden toimetu- muutta saataisiin vähentymään. Tämä näkyi hopitotuloksien parantumisenä muun muassa kunnossa lähteneiden asiakkaiden osuuden huomattavana nousuna. Vuonna 1995 kunnossa omaan asuntoon poistuneiden osuus kaikista poistuneista oli yli 30 %. Luku

on suurin Sillanpirtin historiassa.

Tuetun asumisen kehittäminen

Yhdistys saa Raha-automaattiyhdistykseltä vuonna 1998 150 000 markkaa tuetun asumisen kehittämishankkeeseen, nimeltään Pirtti ja kammarit. Tähän liittyen yhdistyksen perinteisen teemapäivän aiheena oli ”Vapaaehtoistoiminta-Tukihenkilötoiminta-Vertaistuki”. Tavoitteena oli kehittää valmiuksia kouluttaa vapaaehtoisia tuetun asumisen projektiin.

Naisten kodittomuus

Yhdistyksen hallituksen jäsen Riitta Granfelt väitteli tohtoriksi aiheena Kertomuksia naisten kodittomuudesta. Tutkimuksen aiheisto kerättiin osittain hoitokoti Sillanpirtissä. Yhdistys järjesti vuoden aikana useita tilaisuuksia, jossa Riitta Granfelt kertoi väitöskirjastaan jka kodittomien naisten asemasta Suomessa.

Päihdehuollon rakennemuutos

2000-luvun alkupuolella tuli yhä ilmeisemmäksi, että päihdepalvelujen tuottamisessa halutaan suuntautua kevyempiin rakenteisiin, yksinkertaistaa ja tuottaa palveluja halvemmallalla sekä muuttaa päihdepalveluyksiköitä asumispalveluyksiköiksi. Joissakin toimipisteissä palvelut hoidetaan AA-ryhmillä. Kaupungin käyttöön ottamassa SAS-toiminnassa (Selvitä- Arvioi-Sijoita) SAS-ryhmä valitsee päihdekatkaisuun ja muihin päihdepalveluihin menijät. Tämä heijastuu suoraan myös Sillanpirtin jatkohoitoon tulijoiden määrissä.

Tulevaisuuden toimintaympäristö

Yhdistys julkaisee vuonna 2004 raportin, jossa hahmotetaan lähitulevaisuuden toimintaympäristön muutoksia ja niihin sisältyviä haasteita. Samoihin aikoihin käynnistyneellä palvelujen kilpailuttamisella nähtiin sekä riskejä että mahdollisuuksia. Miten julkiset päihde- ja mielenterveyspalvelut tur-

vataan markkinoiden paineessa? Toisaalta kilpailutus parantaa eri palveluiden välistä vertailtavuutta. Suoja-Pirtin tulevaisuuden kannalta raportissa nähdään keskeisenä oman toiminnan ja hoitopaikkojen profiiliin selkeyttäminen, mistä on myös apua kilpailutuksen yhteydessä.

Rukkilasta asunto ensin kohde

Kansallisessa pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämisohjelmassa (2008 – 2015) asuntolat ja yömajat muutettiin ja peruskorjattiin tuetun asumisen kohteiksi valtion (ARA) ja raha-automaattiyhdistyksen myöntämällä rahoituksella. Tämän mukaisesti Helsingin ja valtion aiesopimuksessa sovittiin, että Suoja-Pirtin ylläpitämä Malminkartanon (Rukkila) asuntola peruskorjataan ja muutetaan asunto ensin periaatteella toimivaksi tuetun asumisen kohteeksi. Kiinteistössä suoritettiin vuosina 2009-2010 totaalinen saneeraus, otettiin käyttöön 21 peruskorjattua, itsenäistä ja modernia asuntoa, solmittiin kaikkien asukkaiden kanssa vuokra-sopimukset sekä kunnostettiin rakennuksen alakertaan tilavat oleskelu-, harrastus- ja keittiötilat.

Uusi Parkkilatalo Sillanpirtin tilalle

Yhdistyksessä ryhdyttiin vuosina 2017-18 aktiivisesti toteuttamaan suunnitelmaa, jonka tavoitteena oli korjauskelvottomaksi tulleen vanhan Sillanpirtin purkaminen ja sen tilalle yhteistyössä Y – säätiön kanssa rakentaa samalle tontille uusi, tuetun asumisen asumisyksikkö ja toisessa vaiheessa valtion tuella rakennettu kohtuuhintainen vuokratalo. Helsingin kaupunki hyväksyi suunnitelman ja hankkeen suunnittelu- ja valitusvaiheiden jälkeen kohteen rakentaminen käynnistyy loppukesällä 2022 ja uudet asukkaat voivat muuttaa koteihinsa syksyllä 2023.

Viisi askelta kohti asunnottomuuden O-toleranssia

Mitä asunnottomuuden poistaminen voisi tarkoittaa? Mitä se tarkoittaisi määrällisesti ja laadullisesti? Minkälaisia mittareita olisi käytössä. Voisiko poistaminen tarkoittaa esimerkiksi sitä, että jokaiselle asunnottomuusuhan kohteeksi joutuneelle tulee tarjota määrätyn ajan puitteissa ennaltaehkäisevää apua ja asunnottomaksi ajautuneelle sopivaa asuntoa ja riittävää tukea? Mitä välttämättömiä toimenpiteitä tämän saavuttaminen edellyttäisi?

1. Tavoite

Onko asunnottomuuden poistaminen utopiaa?

Juha Kaakinen

Utopia tulee kahdesta kreikankielisestä ilmauksesta: e utopia ”hyvä paikka” ja o utopia ”ei paikkaa”. Asunnottomuuden poistaminen tarkoittaa, että jokaiselle ihmiselle, joka on asunnoton tai hänellä on riski joutua asunnottomaksi konkreettisesti löydetään pysyvä asunto ja koti, hyvä paikka.

Asunnottomuuden lopullinen poistaminen on Suomessa täysin realistinen tavoite.

Juha Kaakinen on tämän vuoden kevääseen asti, ennen siirtymistään eläkkeelle, toiminut Y – säätiön toimitusjohtajana. Työuransa aikana hän on useamman vuoden hoitanut asunnottomien asioita Helsingin kaupungin virkamiehenä ja toiminut ohjelmajohtajana kansallisessa pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämisohjelmassa. Hän on ollut myös toimitusjohtaja yhteiskunnalliseen tutkimus- ja kehitystyön erikoistuneessa Sosiaalikehitys Oy:ssä.

Asunnottomuus on vähentynyt Suomessa 1980-luvun tilanteesta merkittävästi, kun tilastoitujen asunnottomien määrä on vähentynyt 18 000:sta noin 4 000:een. Asunnottomuus on myös vähentynyt yhtäjaksoisesti vuodesta 2013, mikä kertoo, että kohdennetuilla toimenpiteillä asunnottomuutta voidaan vähentää asuntomarkkinoiden heilaheluista huolimattakin.

Taustana viime vuosien myönteisessä kehityksessä on vuonna 2008 käynnistyneen kansallisen Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämisohjelman myötä omaksuttu Asunto ensin -periaate ja samanaikaisesti käynnistetty systeeminen muutos, joka tähtäsi tilapäisten asumismuotojen, kuten asuntoloiden, korvaamiseen pysyvillä vuokrasuhteeseen perustuvilla asumisratkaisuilla.

Asunnottomuuden kuva on kuitenkin 10 vuodessa muuttunut ja näyttää ilmeiseltä, että pitkäaikaisen asunnottomuuden vähentyminen on hidastunut. On ilmeistä, että hallitusohjelman ja eräiden kaupunkien, kuten Helsingin, kunnianhimoisia tavoitteita asunnottomuuden poistamisesta ei nykyisellä vauhdilla eikä pelkästään lisäresursseja nykyisiin toimintoihin osoittamalla saavuteta. Poliitiikka- ja ohjelmatasolla systeeminen

muutos asunnottomien palveluissa on toteutunut, mistä osaltaan kertoo, että hallitusohjelmassa erikseen todetaan kansallisen politiikan perustuvan Asunto ensin -periaatteeseen. Periaatteen käytäntöön soveltamisessa on kuitenkin edelleen suuria paikallisia eroja ja palvelujärjestelmässä on paljon perinteiseen porrasmalliin perustuvaa ehdollisuutta ja tilapäisiä asumisratkaisuja.

Suomalaisessa mallissa Asunto ensin on kehittyvä toimintamalli. Yli 30 asunnottomuustoimijan yhdessä Tampereen yliopiston tutkijoiden kanssa rakentamassa Asunto ensin 2.0 -konseptissa on identifioitu keskeiset kehittämisteemat. Asunnottomuuden poistaminen edellyttää määrätietoista työtä kaikkien näiden teemojen osalta. Asuntojen saatavuuden turvaamisen lisäksi tarvitaan vaativimpien asiakkaiden tuen ja palvelujen sekä määrällistä että laadullista kehittämistä, asumissosiaalisen työn istuttamista tulevien hyvinvointialueiden rakenteisiin, tukipalvelujen vahvaa integrointia, systemaattista ennaltaehkäisyä ja sokerina pohjalla työllistämisen, työtoiminnan ja arjen mielekkään tekemisen vahvistamista.

Riittääkö kaikkien edellä kuvattujen teemojen asteittainen kehittäminen? Vai tarvitaanko asunnottomuuden poistamiseksi vielä yksi ”rykäisy”, vielä yksi systeeminen muutos, ja jos tarvitaan niin minkälainen?

Koko suomalainen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmä on tällä hetkellä keskellä historiallisen suurta muutosta ja riski siitä, että asunnottomien palvelut putoavat ”ei kenenkään -maalle” on ilmeinen. On paradoksaalista, että tuloksellinen asunnottomuuden vähentämistyö näyttää johtaneen vähän harhaiseen mielikuvaan siitä, että asunnottomuus on jo hoidettu ja lisäresursseja ei tarvita.

Uusien hyvinvointialueiden rakentuminen ajoittuu juuri samaan aikaan, kun asunnottomuuden poistamisessa pitää ottaa vielä

Asunnottomuuden poistamiseksi tarvittava viimeinen systeeminen muutos liittyy palvelujen rahoitukseen, arvio Juha Kaakinen

yksi askel. On helppo arvioida, että usean lähivuoden ajan hyvinvointialueiden kautta ei merkittävää lisärahoitusta asunnottomien palveluihin ole odotettavissa rahoitustarpeiden kohdistuessa hyvinvointialueiden tila- ja it-kustannuksiin. Siksi voidaan myös arvioida, että asunnottomuuden poistamiseksi tarvittava viimeinen systeeminen muutos liittyy palvelujen rahoitukseen.

Systeeminen muutos voidaan toki rakentaa myös pakottavan lainsäädännön kautta samalla tavalla kuin pitkäaikaistyöttömyyden osalta kuntien saamine sakkomaksuineen on tehty. Todennäköisesti kestävämpiä tuloksia on kuitenkin saavutettavissa innovatiivisilla vaikuttavuusinvestointeihin perustuvilla tulosperusteisilla rahoitusmalleilla, joissa raha seuraa asiakasta. Vaikut-

tavuusinvestoinneilla on myös mahdollista mobilisoida yksityistä rahoitusta, minkä osaltaan voi arvioida lisäävän myös toiminnan yhteiskunnallista legitimitettä.

Asunnottomuuden poistaminen on siis utopia, joka voidaan toteuttaa laajapohjaisella eri toimijoiden yhteistyöllä ja määrätietoisilla konkreettisilla toimenpiteillä. Asunnottomuus ei ole luonnonlaki, vaan rajallinen yhteiskunnallinen ongelma, johon tulisi suhtautua kuin epidemiaan. Se on ratkaistavissa ajallisesti rajatuilla, kohdennetuilla toimilla samanaikaisesti vahvistaen asunnottomuutta ennalta ehkäiseviä rakenteita.

Ei ole pakko hyväksyä helppoa ajatusta ”ainahan meillä on jonkin verran asunnottomuutta”. On tärkeää kuvitella jo nyt maailma ilman asunnottomuutta. On tärkeä miettiä

millaiset ovat ne hälytysmekanismit, joilla asunnottomuuden riski tulevaisuudessa tunnistetaan ja varmistetaan, ettei kukaan joudu kadulle. Ennaltaehkäisy onnistuminen edellyttää myös, että asumisen järjestäminen on normaali osa sosiaali- ja terveystalouden kokonaisuutta.

Kun Suomessa on nolla asunnottomia, on selvää että asunnottomuustoimijoiden työn painopiste muuttuu vahvasti ennaltaehkäisyyn ja nopeasti reagoivaan tukeen painottuvaksi. Voi myös arvioida, että yksilökohtaisen työn ohella yhteisöjen rakentumisen merkitys korostuu. Asunto voidaan aina järjestää, mutta koti rakennetaan, yhdessä.

2. Ennaltaehkäisy

Asumisneuvonta asunnottomuutta ennaltaehkäisevänä palveluna

Anne Kinni

Asunnottomuus ja häädöt Helsingissä

Asumisneuvontatoiminta on aloitettu Helsingissä vuonna 2006 silloisen sosiaaliviraston alaisuudessa. Sosiaaliviraston ja kaupungin vuokratyöyhtiöiden taholta oli pitkään toivottu yhteistyötä asukkaiden asunnottomuusuhkatilanteisiin ja häätöjen ehkäisyyn liittyen. Yhtiöiden mukaan Hel-

singin eri asuinalueiden näkyvimpiä tarpeita ja ongelmia olivat vuokravolat, järjestystahit, päihdeongelmat, mielenterveysongelmat, huoneistojen huono hoito sekä erilaiset kulttuurien väliset ristiriidat taloyhtiöiden asukkaiden välillä.

Asumisneuvojen palvelut liittyvät asiakkaan eri asumisongelmiin. Asumisneuvojat antavat asiakkaille tukea ja toteuttavat in-

tereventioita asunnottomuutta uhkaavissa tilanteissa.

Asumisneuvonnan tiimissä on nykyisin 18 työntekijää, ja sen lisäksi on STM:n osittain rahoittamassa asunnottomuutta vähentävien sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämishankkeessa neljä määräaikaista asumisneuvojaa. Asumisneuvonnan kehittämissuunnitelmassa ja toimenpiteissä otetaan käyttöön uusia asiakkaiden asunnottomuusuhkatilanteisiin liittyviä ennaltaehkäiseviä toimintamalleja.

Asumisneuvontapalvelua tarjotaan sosiaalipalvelupisteissä alueen asukkailla sekä Helsingin kaupungin asuntojen (Heka) viidessä eri toimipisteessä. Tiimiin kuuluu myös psykiatrinen sairaanhoitaja, jonka työ liittyy asiakkaan tilanteen alkuarviointiin ja palveluohjaukseen psykiatristen- ja päihdepalvelujen piiriin. Asumiskummitoimin-

Anne Kinni on projektipäällikkö asunnottomuutta vähentävien sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämishankkeessa (SAVE) Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimialalla.

ta käynnistyi vuonna 2016 somalinkielisen asukkaan ja vapaaehtoistyöntekijän sekä asumisneuvojan kokeiluna. Asumiskummitoiminnan tavoitteena on vahvistaa kotoutumisen asiantuntijuutta asumisessa. Asumisneuvonnan chat-palvelu on tarkoitettu alueesta riippumatta kaikille helsinkiläisille, myös muissa kuin ARA-vuokra-asunnoissa asuville. Asumisneuvonta on asiakkaalle maksutonta.

Asumisneuvonnalla on suora vaikutus vuokravetkojen vähenemiseen sekä häätöjen ennaltaehkäisyyn. Nämä suorat vaikutukset riittävät usein kattamaan asumisneuvonnan kustannukset. Asumisneuvonnan vaikuttavuusanalyysi osoitti vuonna 2010, että asumisneuvonnan avulla häätöjen määrä väheni 32 % niissä Helsingin kaupungin kiinteistöyhtiöissä, joissa on ollut käytettävissä asumisneuvontapalvelua, verrattuna niihin, joissa palvelua ei ollut. Heka-asunnoissa häätöjen määrä vähentynyt 48 % vuodesta 2008 vuoteen 2020 mennessä, ja tätä voidaan pitää merkittävänä Hekan ja asumisneuvonnan yhteistyön tuloksena. Yksityisten vuokranantajatahojen häätöjen osuus kaikista Helsingissä toimitetuista häädöistä on noussut yli 70 %:iin vuonna 2020.

Kuntien ilmoittamat asumisneuvonnan laskennalliset taloudelliset vaikutukset ovat 5 000–20 000 euron vaihteluvälillä. Helsingin asumisneuvontatyön kustannuksia vähentävä nettovaikutus oli vuonna 2015 yli 1,5 M€ ja vuonna 2019 jo lähes 6,5 M€.

Vuonna 2019 asumisneuvojat tekivät valtakunnallisesti 5 438 häätöjä ehkäiseviä interventioita, ja näistä 5006 oli Helsingin asumisneuvonnan tekemiä.

Tämän vuoksi on tärkeää, että asumisneuvonnan tulevaisuus sosiaalihuollon palveluna Helsingissä varmistetaan lainsäädännön, rahoituksen ja järjestämisvastuun näkökulmasta.

Helsingin kaupungin ja asukkaiden näkökulmasta olisi tulevaisuudessakin varmistettava mahdollisuus saada riittävää asumisneuvontapalvelua asumismuodosta riippumatta. Sote-toimialan asumisneuvontaa on laajennettu monikanavaiseksi ja monialaiseksi. Nykyinen järjestely Hekan ja asumisneuvonnan välillä on erittäin kattava, joustava ja tarjoaa myös matalan kynnyksen palvelua. Asumisneuvontapalvelua on nykyisessä hankkeessa laajennettu kohdenetusti yksityiselle vuokranantajalle. Asumisen neuvontapisteessä tarjotaan asumiseen ja sosiaaliturvaan liittyvää neuvontaa, talous-velkaneuvontaa sekä autetaan asiakasta asunnonhaussa. Toiminnassa tehdään myös yhteistyötä eri järjestöjen ja oppilaitosten kanssa.

Kohti asunnottomuuden poistamista

Keskeiset haasteet, jotka halutaan ratkaista Helsingissä asunnottomuuteen liittyvissä uhkatilanteissa:

Asiakkaat eivät saa riittävää apua asunnottomuuden ehkäisyyn peruspalveluista. Monisyisiä ja kompleksisia asumiseen liittyviä ongelmia ei tunnisteta kokonaisuutena, ja tämä aiheuttaa palveluiden häiriökysyntää, kun palvelujärjestelmä ei pysty tarjoamaan asiakkaiden tarpeisiin nähden oikea-aikaista tai tarkoituksenmukaista palvelua.

Helsingiläiset ovat asumisneuvontapalvelun suhteen eriarvoisessa asemassa eivätkä asumisneuvonnan resurssit ole riittäneet kaupunkitasoiseen palvelun tuottamiseen tarpeeseen nähden. Kuitenkin asumisneuvonnalla on tutkitusti merkittävä rooli osana asunnottomuuden ennaltaehkäisyä, siihen kytkeytyvää palvelujärjestelmää ja asunnottomuustyön verkostoa.

Toimiakseen asumisneuvonta vaatii kuitenkin aktiivista yhteistyötä ja koordinaatiota

*Asumisneuvontapalvelun saatavuus on asumismuodosta riippumatta turvattu py-
syvästi kaikille helsinkiläisille, sanoo Anne Kinni.*

muun viranomaisverkoston ja järjestökentän kanssa, myös kolmannen sektorin eli yhteiskunnallisen vapaaehtoissektorin kanssa.

Asunnottomuutta ennaltaehkäisevää työtä tulisi myös koordinoida ja johtaa tiedolla Helsingissä ja koko metropolialueella

Asumisneuvonnan jatkokehitys ja sen tarjonnan lisääminen ja monipuolistaminen loisivat lisää mahdollisuuksia asunnottomuutta ennaltaehkäisevien palvelujen kehittämiseksi. Sosiaali- ja terveystoimialalla on varmistettava, että jokainen helsinkiläinen saa riittävän varhaista tukea asunnottomuusuhkatilanteessa ja asumisen jatkuminen voidaan turvata. Asumisneuvonnassa toimintaa kehitetään käytäntötutkimuksellisin keinoin ja se

mahdollistaa myös ajankohtaisiin asumisen ongelmiin liittyvien toimintamallien toimeenpanon myös vaikuttavuuden ja kustannustehokkuuden näkökulmasta. Asunnottomuuteen liittyvät ongelmat ja ilmiöt koskevat koko pääkaupunkiseutua ja kaupunkien strategisten tavoitteiden toimenpiteet asunnottomuuden poistamiseen liittyen tulisi olla samansuuntaisia, jotta tavoitteeseen päästäisiin.

On tärkeää, että asumisneuvonnan tulevaisuus sosiaalihuollon palveluna varmistetaan rahoituksen, lainsäädännön ja järjestämistä vastuun näkökulmista. Mikäli asunnottomuus hallitusohjelman ja Helsingin kaupungin strategisen tavoitteen mukaisesti halutaan poistaa myös asumisneuvonnan keinoin, ovat nykyiset rahoitussuunnitelmat riittämättömiä. Asumisneuvontapalvelun

saatavuus asumismuodosta riippumatta on turvattava pysyvästi kaikille helsinkiläisille.

. Asunnottomuutta on mahdollista ennaltaehkäistä tehokkaasti kehittämällä asunnottomuusuhan varhaisen tunnistamisen toimintamalleja, joissa asiakkaalle tarjotaan oikea-aikaista ja riittävää palvelua. Asumisneuvontatyössä olisi mahdollista soveltaa esimerkiksi Englannissa kehitettyä ja Suomessakin kokeiltua nopean asuttamisen mallia yhteistyössä vuokranantajien kanssa.

Asumisneuvonta ei tällä hetkellä ole lakisääteinen palvelu, vaan osa Helsingin sosiaalipalveluja. Ilman varmuutta riittävästä lakisääteisestä rahoituspohjasta on vaarana, että helsinkiläiset eivät tulevaisuudessa saa palvelua tarvittavassa laajuudessa. Tämä voi johtaa asunnottomuuden ja häätöjen lisääntymiseen Helsingissä.

3. Asunto ensin

Miten poistetaan nuorten asunnottomuus Helsingissä?

Tiina Irjala

Nuorten asunnottomuus on monimuotoinen haaste, sillä asunnottomat nuoret eivät muodosta yhtä ryhmää, jonka tilanteeseen olisi löydettävissä yksi toimiva ratkaisu. Nuorten asunnottomuudesta iso osa on väliaikaista asunnottomuutta esimerkiksi parisuhteen päättyessä tai siirryttäessä uudelle paikkakunnalle työn tai opintojen takia. Väliaikaiseen asunnottomuuteen ei liity välttämättä erityisiä elämänhallinnan haasteita, mutta maksuhäiriömerkintä tai epävarmat asumisen taidot voivat mutkistaa tilannetta.

Pitkittyneeseen asunnottomuuteen liittyy tyypillisesti vaikea elämäntilanne ja elämänhallinnan haasteita. Asunnottomien nuorten elämäntarina sisältää usein ristiriitoja vanhempien kanssa, lastensuojelutusta, neuropsykiatrisia tai mielenterveyteen liittyviä haasteita ja/tai velkaantumista. Rikostausta ja runsas päihteiden käyttö muodostavat vahvan riskin asunnottomuudelle.

ARAn tilastojen mukaan Suomessa oli vuonna 2020 noin 900 asunnottomia nuor-

ta (alle 25-v.), joista 240 Helsingissä. Todellinen määrä on kuitenkin suurempi, sillä palvelujen ja tilastojen ulkopuolelle jää toisaalta hyvin vaikeassa tilanteessa olevia marginaalissa eläviä nuoria ja toisaalta niitä nuoria, jotka eivät kaverin sohvalle majoituksessaan koe olevansa asunnottomia.

Asunnottomat nuoret muodostavat moninaisen kohderyhmän, joten nuorten asunnottomuuden nujertaminen vaatii monenlaisia keinoja.

1) Ennaltaehkäisy

Kohtuuhintaisten nuorille soveltuvien asuntojen saatavuuden parantaminen on perusedellytys asunnottomuuden vähentämiselle. Asumiseen liittyvää tietoa pitää jakaa nuorille oppilaitoksissa, Ohjaamoissa sekä digitaalisissa kanavissa, ettei kukaan joutuisi asunnottomaksi, koska ei tiedä riittävästi asumisasioista ja esimerkiksi maksu-häiriömerkinnän vaikutuksista.

Asumisneuvonta sekä tehokas puuttuminen ja ohjaus vuokravelka- ja häiriötilanteis-

sa ennaltaehkäisee nuorten häättöjä ja sitä kautta asunnottomuutta. Vuokranmaksun seuranta asumisen alkuvaiheessa on erityisen tärkeää nuorilla, joilla on havaittu asumisen tuen tarve tai haasteita aiemmassa asumisessaan. Monessa tilanteessa kevyelläkin ohjauksella ja neuvonnalla voidaan estää asumisen kriisiytyminen.

2) Asunto ensin -malli hajasijoitettuihin asuntoihin

Silloin, kun asumisen onnistuminen vaatii rinnalla kulkevaa tukea, asunto ensin -mallilla toteutettu pysyvä asuminen normaalissa vuokra-asunnossa on paras ratkaisu nuorille. Riittävän tiivis, jopa päivittäinen tuki mahdollistaa normaalissa vuokra-asunnossa asumisen myös haastavassa elämäntilanteessa. Asiakasvirta tuettuun asumiseen ja sieltä pois on sujuvaa, kun tarjotaan asunto ja siihen nuoren yksilöllisiin tarpeisiin räätälöity tuki. Kotiin vietävä tuki sisältää tarvittaessa hoitoa päihde- ja mielenterveysongelmiin. Tuki vähenee itsenäisen asumisen valmiuksien kehittyessä ja tuen päättyessä nuori saa jatkaa asumista samassa asunnossa, omassa kodissaan.

3) Väliaikainen asuminen ja haastavat tilanteet

Asumisen järjestämisessä ensisijaisen ratkaisun tulee aina olla pysyvä asunto ja nuoren tarpeisiin räätälöitävä tuki. Joissain tilanteissa väliaikaisilla asumisratkaisuilla on kuitenkin paikkansa. Kenenkään nuoren ei pitäisi joutua viettämään öitä ulkona, rapukäytävissä tai yleisissä vessoissa. Nuoret eivät koe oloaan turvalliseksi yleisissä hätämajoitusyksiköissä, vaan nuorille pitää olla heille suunnattu paikka, jossa voi majoittua, peseytyä ja saada tukea ja ohjausta. Nuoren väliaikainen asunto voi olla tilapäismajoitus, arviointiyksikkö tai harjoittelukoti. Väliaikaisessa asumisessa on varmistettava palvelui-

Tiina Irjala työskentelee kehittämispäällikkönä Nuorisoasuntoliitossa.

hin ja hoitoon ohjaus sekä luotava nuorelle kanavat ohjautua pois asunnottomuudesta.

Nuorten väliaikaisen asumisen mallit toimivat parhaiten pienissä yksiköissä, joissa on tarjolla rinnalla kulkevaa tukea, aikaa luottamuksen rakentamiselle ja mahdollisuus yhteisöllisyyteen. Ammattilaisten rinnalla toimivat kokemusasiantuntijat voivat vahvistaa vaikeassa tilanteessa olevien nuorten luottamuksen herättämistä, hoitoon motivoitumista ja palveluihin kiinnittymistä.

Ratkaisujen löytämisessä minua ovat autaneet Elisabet Erkkilä Helsingin kaupungin SAVE-hankkeesta, Päivi Malmivaara Sininauhasäätiön ja Vailla vakinaista asuntoa ry:n nuorten kohtaamis- ja tukipiste Nuolestä sekä Marja Suuronen Pääkaupunkiseudun Nuorisoasunnot ry:stä.

Tiina Irjala ehdottaa, että nuorelle kohdennettu tuki voisi vähetä itsenäisen asumisen valmiuksien kehittyessä ja tuen päättyessä nuori voisi jatkaa asumista samassa asunnossa.

Entä jos en pärjää omassa asunnossa?

Jari Karppinen

Asunto ensin -periaatteen keskeinen lähtökohta on mahdollisimman pysyvän asumisratkaisun järjestäminen mahdollisimman nopeasti asunnottomuuteen ajautuneelle henkilölle. Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishojelmien (2008–2016) aikana perustettiin pääkaupunkiseudulle useita asumispalveluyksiköitä vastaamaan pitkäaikaisasunnottomien asumistarpeisiin.

Pelastusarmeija ylläpitää pääkaupunkiseudulla kolmea asunto ensin -periaatteella toimivaa asumispalveluyksikköä, joissa asuu yhteensä yli kaksisataa asukasta. Asuminen perustuu vuokrasopimukseen ja lakiin asuinhuoneiston vuokrauksesta. Asunto ensin -periaatteen mukaisesti asukkaalla

on mahdollisuus asua yksikössä, niin kauan kuin hän haluaa.

Asukkaan valintaa tulee kunnioittaa

Osalle asukkaista yksikössä sijaitsevasta asunnosta on muodostunut pysyvä oma koti, jossa hän haluaa asua elämänsä loppuun asti. Tätä asukkaan valintaa tulee myös kunnioittaa. Se ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö osa yksikköjen asukkaista haluaisi siirtyä itsenäiseen asumiseen, kunhan valmiudet itsenäiseen asumiseen ovat olemassa ja asumisen onnistuminen uudessa asunnossa voidaan turvata riittävin tukipalveluin.

Asuntoa asumisyksiköstä jonottaa satoja asunnottomia. Pääosa heistä asuu tilapäisesti tuttavien ja sukulaisten luona. Pahimmillaan asunnon saaminen yksiköstä on kestänyt useamman vuoden. Viimeisten vuosien aikana palvelujen tilaajat, eli kaupungit, ovat alkaneet odottaa, että yhä useampi asukas muuttaisi itsenäiseen asumiseen aiempaa nopeammin.

Odotus on perusteltu, kun asukas omasta toiveestaan muuttaa asumaan itsenäisesti ja asukkaalle järjestetään riittävä tuki turvaamaan asumisen onnistumista. Jotta yhä useampi asumisyksiköiden asukas voi turvallisesti muuttaa asumaan itsenäisesti vaaditaan palveluntuottajilta yhä kuntouttavampaa työtettä sekä tilaajalta rohkeutta etsiä yhdessä palveluntuottajien ja asukkaiden kanssa ennakoluulottomasti uusia toimivia käytäntöjä.

Itsenäistymisen esteitä tulee purkaa

Pelastusarmeijan pääkaupunkiseudun asumispalveluyksiköissä on viimeisen parin

Jari Karppinen on Pelastusarmeijan sosiaalisen työn johtaja. Sitä ennen hän toimi ympäristöministeriön kansallisen asunnottomuuden ennaltaehkäisyohjelman ohjelmapäällikkönä. Hänellä on myös laaja kokemus ja osaaminen nuorisotasumisesta.

vuoden aikana kehitetty aktiivisesti nivelvaiheen tukityötä. Tavoite on tehdä yksikköön muuttamisesta asukkaalle aiempaa helpompaa esimerkiksi tarjoamalla mahdollisuus osallistua yksikön työtoimintaan jo muutama kuukausi ennen yksikköön muuttoa. Toisaalta tavoite on tukea asukasta tunnistamaan ja käsittelemään sisäisiä esteitä, jotka saattavat vaikeuttaa itsenäiseen asumiseen siirtymistä, valmentaa itsenäiseen asumiseen muuttoon sekä turvata asumisen onnistuminen uudessa asunnossa.

Useat asukkaat ovat nimenneet pelon, että asunnottomuus voi uusiutua, keskeiseksi itsenäiseen asumiseen siirtymisen esteeksi. Tämä on hyvin ymmärrettävää, onhan useimmilla takana hyvinkin traumaattisia kokemuksia asunnottomuudesta. On järkevää välttää ratkaisuja, joihin liittyy riski ajautua uudelleen asunnottomaksi. Pelkoa voidaan purkaa esimerkiksi keskusteluihin vertaisryhmissä, mutta myös rakenteita ja yhteistyökäytäntöjä uudistamalla. Palveluntuottajat ja tilaajat voisivat yhdessä luvata itsenäiseen asumiseen muuttamista pohtivalle asukkaalle, että hän voi tarvittaessa palata tuttuun ja turvalliseen asumisyksikköön. Jos asuminen itsenäisesti ei jostain syystä onnistu, voi asukas paljon turvallisemmin mielin ottaa seuraavan askeleen kohti itsenäistä asumista.

Valmennus itsenäiseen asumiseen

On tärkeää, että asukas voi tutustua uuteen asuinympäristöönsä rauhassa ja tehdä asunnostaan itselleen kodin. Rauhoittuminen ja asettuminen vaatii aikaa.

Valmennus itsenäisen asumiseen alkaa pian asumisyksikköön muuton jälkeen. Tämä tapahtuu moniammatillisella palvelutarpeiden kartoituksella ja yhdessä asukkaan kanssa tehtävällä konkreettisella palvelusuunnitelmalla. Suunnitelmaan kirjataan luonnollisesti myös asumisen tavoitteita,

esimerkiksi mahdollisten itsenäiseen asumiseen siirtymisen esteiden tunnistaminen. Yksikössä asumisen aikana panostetaan kuntouttavaan työhön, asiakkaan motivoitiin sekä vertais- ja työtoimintaan.

Siirtymävaiheen työskentelyssä on tärkeintä siirtymisen esteiden käsittely ja ratkominen, tutustuminen uuteen asuinympäristöön, asukkaan osallistumisen tukeminen, sekä asukkaan verkostojen ja valmennuksessa opittujen taitojen vahvistaminen. Usein asukas ottaa tässä vaiheessa myös lisävastuita työtoiminnassa, jossa hänellä on mahdollisuus jatkaa myös asumaan itsenäisesti muuton jälkeen.

Uuteen asuntoon ja asuinympäristöön muuttaminen on asumisyksikköjen asukkaille usein stressaava tilanne, vaikka tilanteeseen on asumisen aikana valmistauduttu yhdessä monin tavoin. Työntekijät, joihin asumisyksikössä asumisen aikana on muodostunut luottamuksellinen suhde, ovat parhaat henkilöt tukemaan myös itsenäisen asumisen alkuvaihetta. Jotta tämä on mahdollista, täytyy työntekijöiden voimavarat mitoittaa niin, että yksiköillä on mahdollisuus tarvittaessa tukea asukasta itsenäiseen asumiseen riittävän pitkään. Siitäkin huolimatta, että vertaistuen merkitys tässä vaiheessa korostuu.

Kokeillaan mikä toimii

Pelastusarmeija valmentaa asiakkaitaan tunnistamaan asunnon vaihtamiseen liittyviä esteitä sekä motivoi ja tukee asukkaita aiempaa aktiivisemmin siirtymään asumaan itsenäisesti. Ensimmäinen asukas muutti Y-säätiön M2-kotien vuokra-asuntoon vuonna 2021 ja tavoitteena on, että vuoden 2022 aikana muuttaa onnistuneesti asumaan itsenäisesti 3–8 asukasta lisää. Jotta tämä on mahdollista, tarvitaan kaupunkia mukaan etsimään yhdessä ratkaisuja. Voisiko asukas muuttaa tarvittaessa takaisin tuttuun

Jari Karppisen mielestä palveluntuottajat ja tilaajat voisivat yhdessä luvata itsenäiseen asumiseen muuttamista pohtivalle asukkaalle, että hän voi tarvittaessa palata tuttuun ja turvalliseen asumisyksikköön,

asumisyksikköön, jos itsenäinen asuminen ei onnistukaan? Entä miten resursoidaan asukkaalle riittävä tuki nivelvaiheeseen?

Kokeilemalla asumisen onnistumista tukevia työkäytäntöjä voidaan vahvistaa asukkaiden halua ja valmiuksia siirtyä itsenäisesti asumaan, vapauttaa uusille asukkaille asuntoja asumisyksiköistä ja lyhentää jonotusaikoja sekä todennäköisesti myös säästää kustannuksia.

Y-Säätiön M2-kotien ja Pelastusarmeijan käynnistämässä kokeiluhankkeessa (2021–2022) kannustetaan ja valmennetaan asukkaita muuttamaan itsenäiseen asumiseen. Samalla on tarkoitus vapauttaa paikkoja asukkaille, jotka tarvitsevat tiiviimpää yhteisömuotoista asumisen tukea. M2-kodit tarjoaa itsenäisen asumisen valmennukseen osallistuneille asukkaille asuntoja uudiskohteistaan sekä asumisneuvonnan ja työllistymisen avaamia mahdollisuuksia.

Nollatoleranssi maahan muuttaneiden ja vieraskielisten asunnottomuudelle

Veera Vilkama

Monet maahanmuuttopolitiikan virheet kohdataan asunnottomuustyössä. Näin on todennut osuvasti tässäkin julkaisussa kirjoittava Feantsan toiminnanjohtaja Freek Spinnewijn.

Tällä hetkellä olemme taas risteyskohdassa. 24. helmikuuta 2022 Venäjä hyökkäsi Ukrainaan. Sodan takia kotinsa ovat joutuneet jättämään jo miljoonat ukrainalaiset. Maailmanpoliittisen tilanteen kehitys sekä nyt tehtävät maahanmuutto-, pakolais- ja kotouttamispoliittiset ratkaisut vaikuttavat myös asunnottomuustilanteen kehittymiseen. Maahan muuttaneiden asunnottomuuteen liittyvät kysymykset kuuluvat olennaisesti asunnottomuuden poistamisesta käytävään keskusteluun ja valittaviin toimenpiteisiin.

Vieraskielinen väestö, samoin kuin asunnottomuus, keskittyy Suomessa kaupunkeihin. Puolet maahan muuttaneista ja vieraskielisistä asunnottomista oleskelee Helsingissä, jossa lähes kolmasosa kaikista asunnottomista on maahanmuuttajataustaisia. Helsingin kaupungin asunto- ja asunnottomuuspolitiikalla on ratkaiseva merkitys maahanmuuttajataustaisten asunnottomuuden kehitykseen koko Suomessa. Haasteena on, että asuminen ei ole keskiössä kotoutumisen edistämisessä. Asunnottomuuspal-

velut taas vastaavat erityisesti päihde- tai mielenterveysongelman takia asunnottomana olevien tuen tarpeisiin.

Maahanmuuttajataustaisten asunnottomuuteen vaikuttavat useat tekijät.

Vasta vähän aikaa Suomessa asuneiden ihmisten asumisen ongelmat ovat erilaisia kuin Suomessa syntyneiden vieraskielisten haasteet. Maahantulon alkuvaiheessa kieli- taidon ja tiedon puute vaikeuttaa asunnon löytämistä. Syrjintä yhteiskunnan rakenteissa ja vuokra-asuntomarkkinoilla vaikuttaa molempien ryhmien mahdollisuuksiin löytää asunto. Pula kohtuuhintaisista asunnoista ja yksityisten vuokramarkkinoiden korkeat vuokrat suurissa kaupungeissa vaikeuttavat erityisesti pienituloisten asunnon löytämistä.

Asunnottomuuden ennaltaehkäisyyn on keinoja

Hyviä keinoja ennaltaehkäistä maahan muuttaneiden asunnottomuutta on jo käy-

”Helsingin kaupungin asunto- ja asunnottomuuspolitiikalla on ratkaiseva merkitys maahanmuuttajataustaisten asunnottomuuden kehitykseen koko Suomessa”

tössä. Monikielistä asumisneuvontaa tarjotaan esimerkiksi järjestösektorilla sekä Helsingin kaupungilla. Tärkeä osa tätä neuvontaa on konkreettinen tuki asunnon etsimiseen. Asumisneuvonnan lakisääteistämässä nämä kokemukset tulee huomioida.

Oulun kaupungissa on käytössä välivuokrausmalli, jossa kaupunki välivuokraa asunnon ja tarjoaa asumisen alkuvaiheessa asukkaalle tukea ja ohjausta vähintään neljän kuukauden ajan. Kokemukset turvapaikanhakijoiden ja kiintiöpakolaisten asuttamisesta mallin kautta ovat olleet hyviä. Kaupunki on pystynyt ennaltaehkäisemään asumisen ongelmia sekä vaikuttamaan siihen, mihin kaupunginosaan uudet asukkaat muuttavat.

Ilman oleskeluoikeutta oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten eli paperittomien sekä rekisteröitymättömien EU-kansalaisten tilanne kytkeytyy oleskeluoikeuden laillistamisen vaikeuksiin. Vuoden 2015 aikaan turvapaikanhakijana saapuneiden ilman oleskelulupaa jääneiden tilanteen kansalliseksi ratkaisuksi sisäministeriö on ehdottanut tietyn tarkasti määritellyn ryhmän kertalaillistamista sekä muukalaispassin myöntämistä tilanteessa, jossa kaikki muut oleskeluoikeuden edellytykset täyttyvät. Nämä erinomaiset ehdotukset olivat poliitikkojen pöydällä, kun Venäjä hyökkäsi Ukrainaan.

Tilapäinen suojelu ensi kertaa käyttöön

EU:ssa ja Suomessa on otettu käyttöön tilapäisen suojelun direktiivi ukrainalaisten vastaanottoa varten. Tilapäistä suojelua saavilla on luvan saamisenkin jälkeen vain turvapaikanhakijan kaltaiset oikeudet eli majoitus- ja sosiaalipalvelut vastaanottokeskuksessa. Toimintalinjauksia kehitetään edelleen ja tilanne elää. Suuri osa ukrainalaisista on kuitenkin majoittunut yksityismajoitukseen eli järjestänyt asumisen itsenäisesti esimerkik-

Veera Vilkkama on päällikkönä maahanmuuttaneiden asunnottomuuden ehkäisyyn keskittyvässä Katto-toiminnassa Moniheli ry:ssä.

si tuttavien luona. Myös ARA-asuntokantaa saa käyttötarkoituksen muutoksesta ilmoittamalla hyödyntää ukrainalaisten majoittamiseen. Itsenäisesti asunnon järjestämistä vaikeuttaa se, että vastaanottoraha ei riitä vuokraan. Vastaanottokeskuksen laitosmaiset olosuhteet eivät sovellu pitkäaikaiseen asumiseen. Ihmiset tarvitsevat muutakin kuin suojaa.

Asunto ensin – se on ollut suomalaisen asunnottomuustyön periaate jo monta vuosikymmentä. Kestäviä ratkaisuja painottavaa ajattelua tarvitaan myös maahan muuttaneiden asuttamiseen mahdollisimman varhaisesta vaiheesta lähtien. Asunto ensin, kaikille asunnottomille – kansalaisuuteen tai äidinkieleen katsomatta.

4. Yksilöllinen ja laaja-alainen tuki

Asunnottomien tarpeiden ymmärtäminen palvelukehityksen perustaksi

Sanni Joutsenlahti

Olemme Suomessa Euroopan kärjessä asunnottomuuden poistamisessa. Paljon on kuitenkin vielä tehtävänä ennen kuin asunnottomuudesta päästään kokonaan eroon tai ainakin tarjottua koti jokaiselle, joka sen haluaa. Onneksi olemme panostaneet asunnottomuuden poistamiseen valtiona – paitsi että meillä on talvisin hiivatin kylmä, on mielestäni hyvinvointivaltion mitta, miten me huolehdimme heikossa asemassa olevista

ihmisistä, kuten asunnottomuutta kokevista. Harva valitsee aktiivisesti asunnottomuutta. Asunnottomaksi päätyminen on prosessi, johon voitaisiin puuttua monessa eri kohdassa, kun vain on paikkoja missä kohdata ja pyytää apua.

Olen työskennellyt katuasunnottomien parissa yli 25 vuotta ja tarkastellut asunnottomuutta eri näkökulmista sekä eri kunnista ja kaupungeista käsin. Pääkaupunkiseudulla on jo päästy asioiden kanssa lupaavasti eteenpäin, lähinnä asunto ensin -periaatteen takia. Muualla asunnottomuuden poistamiseen on vielä matkaa, jossakin enemmän ja toisaalla vähemmän.

Haittoja vähentävä työllä ylläpidetään elämää – ja toivoa

Haittoja vähentävän työn näkökulman mukaan saaminen palveluihin on mielestäni ollut merkittävä ajatustavan ja arvojen muutos. On vihdoinkin ymmärretty, että päihdepalveluja ja asumisen tukea pitää tarjota myös ilman ehtoja tai ainoastaan toipumisorientaation näkökulmasta.

Asunto ensin -periaate mahdollistaa tällaisen avun ja tuen tarjoamista varsinkin, kun asukkaalla on aktiivinen päihde- tai mielen-terveysongelma. Nyt meillä on aito mahdolli-

Sanni Joutsenlahti on Sininauhasäätiön muodostaman konsernin palvelujohtaja.

suus tavoittaa ihmisiä, joita järjestelmä ei ole kyennyt aikaisemmin tavoittamaan. Haittoja vähentävä työ on ennen kaikkea ennaltaehkäisevää työtä eli huumeiden käytön haittojen pahenemisen ja huumekuolemien ehkäisyä. Tämä työ on tärkeää, sillä niin kauan kuin on elämää, on toivoa.

Mahdollistetaan päihdehoidon aloitus omassa asumisyksikössä

Asunto ensin -malli ei aina ratkaise asunnottomaksi joutumisen syitä, vaan siihen tarvitaan toimiva palvelujärjestelmä. Asunto ensin ei tarkoita pelkkää asuntoa. Kun ihminen muuttaa tuetun asumisen palveluihin, hän tarvitsee monenlaista tukea. Tarvitaan toimiva palvelujärjestelmä, joka pystyy tarkastelemaan asiakkaan tarpeita hänen näkökulmastaan, kokonaisvaltaisesti, ei eri sektoreiden kautta. On joskus hämmentävää nähdä, miten eri palvelusektorit pitävät kiinni omistaan. Ei luoteta toisen sektorin näkemyksiin ja ammattitaitoon - pidetään kiinni, vaikka pitäisi päästää irti.

Asunto ensin -yksiköissä olisi tärkeää saada erittäin matalalla kynnyksellä yksilöllistä päihdehoitoa, haittojen vähentämiseen liittyvää koulutusta ja esimerkiksi puhtaita pistosvälineitä. Jos palvelujärjestelmä olisi riittävän matala, tätä ei tarvittaisi. Valitettavasti kynnyksiä vielä on, kaikkialla.

Asumispalveluyksiköissä ei kannattaisi tarjota pitkäaikaista päihdehoitoa, vaan niiden vastuulla olisivat arviointi, aloitus ja kiinnittyminen. On tuskallista joutua seuraamaan, mitä tapahtuu, kun asukas myöhästyy korvaushoitolääkkeen jaosta. Seurauksena on vieroitusoireita ja itseensä pettyneitä ihmisiä. Ei ihme, että hoidot eivät kaikilla tuota tulosta.

Niinpä asiakaskeskeinen hoidon aloitus yksikössä olisi tärkeää, varsinkin erittäin

haastavien asukkaiden kanssa. Isoilla päihdekliniikoilla yksittäinen ihminen pahimmasa tapauksessa hukkuu. Kun hoito yksikössä etenee ja elämä vakiintuu, olisi hyvä, että asukas voisi siirtyä hoitoon asumisyksikön ulkopuolelle. Tämä tukisi muuttoa omilleen siinä vaiheessa, kun henkilön tilanne ja kunto sen sallivat.

Lisää osaamista asunnottomien psyykkisten ja somaattisten hoitotarpeiden ymmärtämiseen

Psyykkinen hoito on myös ehdottoman tärkeää, sillä osalla ihmisistä on ollut vuosien ajan hoitamattomia tai jopa diagnosoimattomia vakavia psyykkisiä ongelmia. Psykiatrian puoli vaikuttaa olevan kaikkialla aivan tukossa, ja asunto ensin -yksikköjen asukkaat ovat todennäköisesti viimeisiä, jotka sieltä apua saavat. Ei psykiatrinen puoli sitä tahallaan tee, siellä on kaoottinen tilanne jo ennestään. Meidän tuetun palvelun asukkaamme eivät välttämättä edes kykene menemään sovituille käynneille. Lisäksi ulkopuoliset jalkautuvat hoitajat saattavat jopa pelätä asukkaitamme, joita he eivät luonnollisestikaan tunne kuten me.

Toisinaan joudumme hälyttämään paikalle lääkärin arvioimaan asukkaamme psyykkistä tilaa tai soittamaan henkilölle ambulanssin vahvan psykoosin tai harhaisuuden takia. Asukas viedään sairaalaan, josta hän valitettavasti usein palautuu hyvin nopeasti. Jatkohoito kyllä sovitaan, mutta asiakkailamme ei useinkaan ole kykyä hoitaa asiaa pidemmälle. Kynnys palveluihin on näin ollen heille liian korkea.

Haasteita on myös somaattisen sairaanhoidon puolella. Asukkaillemme kutsutaan usein ambulanssi vitaalien elintoimintojen ja yleiskunnon romahtamisen takia. Heidät viedään päivystykseen, josta heidät palaute-

taan takaisin hyvin nopeasti. Sairaaloissa ei ole tilaa, eikä toisaalta osaamistakaan asukaisiimme liittyen.

Asunto ensin -yksiköissä ei ole mahdollista hoitaa näitä haasteita, sillä meiltä tilataan tuettua asumista, ei sairaanhoitoa. Pahimassa tapauksessa asiakkaita pallorellaan edestakaisin vuoropäivinä asumisyksikön ja sairaalan väliä. Tarvitaankin lisää koulutusta sosiaali- ja terveysalalle asunnottomuutta kokevien ihmisten tarpeiden ymmärtämiseen ja kohtaamiseen liittyen.

Asunto ensin ei tarkoita myöskään, että palveluntuottaja kääntäisi katsetta pois asukkaan tuen tarpeesta itsemääräämisoikeuteen vedoten. Asunto ensin -periaatteen mukaisiin tukiasumispalveluihin ohjautuneet asukkaat on määritelty tukea ja ohjausta tarvitseviksi. He eivät tarvitse ylenkatsontaa, kontrollia ja valvontaa lasikopeista, vaan aitoa kohtaamista ihmisinä ja apua tarvitsevinä yksilöinä. Työtapa ei kaikille sovi ja se yllättää monet työntekijät, sillä halu ja tarve kontrolloida on suuri. Työntekijöiltä vaaditaan suurta sydäntä ja jämäkkää, aidosti ihmiseltä ihmiselle -työtettä.

Tarvitaan kuntouttava, yksilöllinen polkumalli, jossa askel taaksepäinkin sallitaan

Meidän on yhdessä tilaajien ja palveluntuottajien kanssa rakennettava ja kehitettävä asukkaille erilaisia kuntoutumisen polkuja ja tarjottava jokaiselle oikea ja oikea-aikainen inhimillinen asumismuoto. Täytyy reagoida riittävän nopeasti asukkaan muuttuneeseen elämäntilanteeseen. Päihteidenkäytön lopettaminen tai halu siihen on usein lyhyt hetki, johon täytyy pystyä reagoimaan herkästi.

Meidän pitää rakentaa järjestelmä, jossa asiakkaalla on mahdollisuus sekä siirtyä eteenpäin että ottaa askel takaisin. Tämä vaatii resursseja sekä mahdollisuuksia esi-

merkiksi palveluntuottajille tarjota laajempaa tukea ja vahvaa ja rohkeaa jalkautumista viranomaisilta, kuten sosiaalityöltä, Kelalta, työvoimapalveluilta sekä psykiatriselta ja päihdehoidolta.

Viranomaisten täytyy tulla sinne, missä asiakkaat ovat. Erinomaisia kokemuksia näistä malleista ja jalkautumisista löytyy jo, samoin loistavia esimerkkejä uusista toimintamalleista. Helsingin kaupungin kanssa olemme pilotoineet muutamia lupaavalta vaikuttavia malleja. Näitä ovat esimerkiksi matalan kynnyksen korvaushoito Sininauha Oy:n Ruusulankadun asumispalveluyksikön muutamalle asukkaalle ja C- hepatiitin hoito kaikille tarvitsijoille asumisyksikössä. Hienoa on myös yhteistyö Y-säätiön kanssa jatkoasuntoihin liittyen. Kelan kanssa olemme kehittäneet suoran yhteyshenkilön mallin haastaville asukkaille. Lisäksi meillä on asunnottomana ja tuen piirissä erityisryhmiä, joiden erityistarpeet pitäisi pystyä tunnistamaan ja niihin vastaamaan. Näitä ryhmiä ovat esimerkiksi naiset, nuoret, maahanmuuttajat, rikostau-
taiset henkilöt sekä päihteitä aktiivisesti käyttävät vanhukset.

Toinen tarina on kuntoutuminen asumispalveluissa. Asunto ensin -yksiköistä pitäisi mahdollisimman nopeasti päästä päihteettömään yksikköön asukkaan niin toivoessa. Mutta, jos asukas muuttaa päihteettömään asumispalveluun, hän joutuu antamaan asunto ensin -asunnon pois. Hän joutuu pohtimaan, uskaltaako hän ottaa tämän riskin. On iso askel jo pelkästään hakea apua päihdeongelmaan, saati muuttaa yksikköön, missä päihteidenkäyttö ei ole sallittu.

Hyviä paikkoja, mutta jos et pystykään olemaan päihteettä, niin edessä on paluu asunnottomaksi ja pahimmillaan usean vuoden jonotus uudelleen asunto ensin -yksikköön. Tämä kynnys on usein liian korkea. Olisi mahtavaa joskus pystyä kannustamaan asukkaita ottamaan näitä rohkeita askelia päihteettömään elämään, ja sanomaan ”että

kannattaa antaa mahdollisuus ja kokeilla”.

Nyt näin on vaikea tehdä, koska harvala raitistuminen tapahtuu ensimmäisellä tai edes toisella yrittämällä. Tieto ja uhka mahdollisesta asunnottomuudesta on todellinen. Voisiko järjestelmää kehittää niin, että yrittämisestä palkitaan, ei rangaista? Voisiko päihteettömään yksikköön muuttanut saada palata asunto ensin -yksikön jonon kärkeen, eikä hänille, jos asuminen päihteettömässä yksikössä ei onnistukaan.

Mahdollistetaan omien siipien kokeileminen

Mikäli henkilö on kuntoutunut asunto ensin -yksikössä niin, että hän pärjäisi hajasijoitetussa tukiasunnossa, pitäisi näitä asumisvaihtoehtoja olla enemmän tarjolla. Helsingissä tukea saa vain kaupungin omiin tai palveluntuottajan tukiasuntoihin, joihin kuuluu tilaajan kilpailuttama tuki. Jos asukas hankkii asunnon itse, siihen ei saa tukea rinnalle. Moni ei uskalla lähteä asumispalveluyksiköistä pois, jos tietää tarvitsevansa tukea ainakin alkuun. Turhaa on mielestäni tukea ihmistä 24/7, jos hän ei sitä tarvitse. Samalla hän vie paikan asunnottomalta kadulla. Hajasijoitettuja asuntoja on vain aivan liian vähän ja niihin on usein vuosien jono. Jos elämä alkaa mennä eteenpäin, pitäisi ihmisen myös päästä etenemään polullaan, sillä taantuminen vaanii kulman takana, jos tuki on liian runsasta.

Hajasijoitetusta asunnosta taas pitäisi päästä itsenäiseen asumiseen ja kokeilemaan omia siipiä. Kuka meistä tuntisi itsensä terveeksi ja kuntoutuneeksi, jos ”pitäisi” tavata tukityöntekijää viikoittain? Tilaajat edellyttävät tapaamisia ja palveluntuottaja tarjoavat niitä korvausta vastaan. Jos tapauksia ei ole, eivät tuottajat saa palkkaroja. Lisäksi tuottajilla on niin vähän asuntoja, ettei niissä voi asua ilman tukisopimuksia - toisaalta vapailla markkinoilla ei asuntoja

Voisiko päihteettömään yksikköön muuttanut saada palata asunto ensin -yksikön jonon kärkeen, eikä hänille (kuten nyt), jos asuminen päihteettömässä yksikössä ei onnistukaan, ehdottaa Sanni Joutsenlahti.

ole. Noidankehä on valmis. Kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja siis tarvitaan edelleen, varsinkin pääkaupunkiseudulle.

Ratkaisuehdotuksia ja avoimia kysymyksiä pohdittavaksi

Asumispalveluja tuottavien tahojen olisi asumisen tuen lisäksi keskityttävä vahvemmin myös poistamaan asukkaan itsenäisyyden ja eteenpäinmenon esteitä. Päihde- ja psyykkinen hoito ovat tärkeitä, mutta yhtä tärkeää olisi keskittyä myös talous- ja velkaneuvontaan, työtoimintaan ja asukkaalle uusien sosiaalisten verkostojen rakentamiseen. Kukaan ei halua olla yksin ja talousmurheet kaatavat vahvemmankin ihmisen - eikä asuntoa saa, jos luottotiedot eivät ole kunnossa. Tässä toivoisin enemmän vastuunottoa meiltä palveluntuottajilta.

Tilaaajilta toivoisin ennakoluulottomuutta kokeilla uusia rakenteita ja ratkaisuja, sillä mikään ei muutu, jos mitään ei oikeasti muuteta. Mitatkaa ja vaatikaa vaikuttavuutta, ei suoritteita. Suoritteilla ei ketään kuntouteta.

Ajatukseni ja näkemykseni voivat kuulostaa haastavilta. Kysymys on kuitenkin vain inhimillisistä tarpeista, joihin voisimme vastata ja tuottaa ratkaisuja. On yhteiskunnalle kallista pyörittää ihmisiä palveluissa pahimmillaan vuosia. Kaikki eivät koskaan pärjää omillaan, vaan tarvitsevat jonkinlaista tukea asumiseen ja elämiseen. Mutta mitä pidempää asukkaat pyörivät järjestelmissä, sitä heikoimmiksi heidän kykynsä pärjätä itse käyvät.

Meillä on yhteiskunnassa myös jo vähintään neljännen sukupolven huumeidenkäyttäjiä. Mikä on heidän normaaliutensa? Mihin he kuntoutuvat, kun eivät ole edes saaneet mallia muunlaisesta elämästä? Hekin ovat ihmisiä, jotka asuvat täällä Suomessa, joskus kadulla.

Onko myöhäistä pysäyttää ylisukupolvista syrjäytymistä? Vai annetaanko vain mennä? Toisaalta yhteiskunta puuttuu, valvoo, auttaa. Lääkäreitä velvoittaa Hippokrateen vala, lastensuojelu ottaa hädässä lapset huostaan. Onko huumeidenkäyttäjien tai muiden päihdeongelmaisten auttaminen ja elossa pitäminen kenenkään vastuulla? Pitääkö heitä auttaa? Onko yhteiskunnalla edes halua pysäyttää näitä syrjäytymisketjuja? Otetaan lapset huostaan ja jätetään äiti ehkä ilman apua? Seuraava sukupolvi tekee saman? Heille on normaalia, että lapset asuvat sijaisperheessä.

Tätäkö haluamme? Yhteiskunnan rahat loppuvat jossakin kohtaa. Olisiko tarpeen kehittää uusia tapoja ratkaista asunnottomuutta ja ihmisten auttamista? Olisiko vastaus, että laitetaan kiertoa palveluihin ja tehdään vaikuttavaa työtä?

”Sitä saadaan, mitä mitataan”, sanotaan, mutta realistiset ja oikeat jatkopolut on oltava, sillä ilman toimivaa järjestelmää ei mikään vaikuttava työ tuota tulosta.

Asunnottomien nuorten palvelutarpeet

Projektiasiantuntija Elisabet Erkkilä ja nuorten jonotyöntekijät Riikka Porri-Kuivaniemi, Sofia Palenius, Irina Kangas, Maisa Nororaita, Alexandra Herrala ja Jon Bergman

Helsingissä jonot tuettuun asumiseen vaihtelevat eri asumispalveluyksiköiden ja hajasijoitettujen asuntojen välillä. Pisimmillään nuoret voivat joutua odottamaan pääsyä tuettuun asumiseen hyvinkin pitkään ilman heille kohdennettua erityistä tukea.

Asumisen tuen jonotyö perustettiin tähän tarpeeseen. Jonotuksen aikaisen monialaisen ja liikkuvan sekä asunnottomien nuorten rinnalla kulkevan käytännön tukityös-

kentelyn myötä nuorille tarjoutuu samalla mahdollisuus vaihtoehtoiseen asumiseen ja elämänpolkuihin.

Kohderyhmänä ovat 18–29-vuotiaat tuetun asumisen jonoissa olevat asunnottomat tai asunnottomuusuhan alla olevat nuoret. Nuorten jonotyö toimii moniammatillisena työryhmänä, joka työskentelee matalan kynnyksen liikkuvalla työotteella asunnottomien nuorten tavoittamiseksi. Nuorten jonotyössä toimii kaksi sairaanhoitajaa ja neljä sosiaali-ohjaajaa.

Monialaisella matalan kynnyksen liikkuvalla työskentelytavalla ja palveluohjauksella pyritään vahvistamaan nuorten ohjautumista pois asunnottomuudesta ja muiden heidän tarvitsemiensa sosiaali- ja terveyspalvelujen piiriin.

Asumisen tuen nuorten jonotyö on osa Sosiaali- ja terveysministeriön ja Helsingin kaupungin rahoittamaa asunnottomuutta vähentävien sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämishanketta 2020–2022. Kehittämisen kohteena ovat asunnottomien tai asunnottomuusuhan alla olevien nuorten aikuisten sosiaalisen tilanteen parantaminen ja asumisneuvonnan laajentaminen. Hanke on osa Ympäristöministeriön koordinoimaa

Elisabet Erkkilä (VTM, sosiologia ja sosiaalityö) toimii projektiasiantuntijana sosiaali- ja terveysministeriön ja Helsingin kaupungin rahoittamassa asunnottomuutta vähentävien sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämishankkeessa (nuorten jonotyö-mallin kehittämislinja) 2020–2022.

kansallista asunnottomuuden vähentämishjelmaa vuosille 2020–2027.

Nuorten kanssa työskentely

Nuorten jonotyö aloitti työskentelynsä tammi-kuussa 2021.

Työntekijöiden keräämästä tiedosta ja havainnoista julkaistiin sosiaalinen raportti loka-marraskuun vaihteessa 2021. Tiedot perustuvat asiakastyön tilastoihin ja työntekijöiden tekemiin havaintoihin. Raportin aineisto koostuu 182:sta tammi-elokuun 2021 aikana nuorten jonotyön piirissä olleesta asiakkaasta, joista valtaosa, 92 % (168 henkilöä) on asunnottomia tai asunnottomuushan alla olevia 18–29-vuotiaita nuoria. Heistä neljäsosa oli naisia.

Hanketyössä työntekijät kohtasivat asunnottomia nuoria sekä ajanvarauksen kautta että menemällä kaduille heidän pariinsa ja matalan kynnyksen toimipisteisiin. Kohdatuja nuoria on tuettu ja ohjattu aktiivisesti heidän tarvitsemiensa asumis-, sosiaali- ja terveyspalvelujen piiriin. Asunnottomien nuorten asioiden hoitoon liittyviä tilastoituja toimenpiteitä, eli asiakastyön tapahtumia, oli tammi-elokuun välisenä aikana yhteensä 1638. Toimenpiteillä viitataan raportissa psykososiaaliseen tukeen (25 %), nuorten tilanteisiin liittyvään konsultaatio- ja selvitystyöhön (32 %), nuorten kanssa käytyihin keskusteluihin ja nuorille annettuun yleiseen ohjaukseen ja neuvontaan (17 %) sekä nuorten kanssa työskentelyyn liittyvään eri palveluihin kohdistuviin palveluohjauksiin ja palvelujen piiriin saattamisiin (22 %).

Hanketyössä kohdatuilla asunnottomilla nuorilla on ollut tarve 1,9 palveluohjaukseen palvelujen piiriin saattamiseen kohdattua nuorta kohden. Sosiaalisen raportin aineisto todentaa, että hankkeen kohderyhmä on paljon palveluja tarvitsevia ja erityisen tuen tarpeessa olevia nuoria. Nuorten kanssa

On tärkeää, että hanketyössä toimivaksi todettu työskentely- ja toimintamalli juurutetaan osaksi pysyviä asunnottomuutta vähentäviä sosiaali- ja terveyspalveluja, korostaa Elisabet Erkkilä.

työskentelyssä merkitsevä pantavaa on ollut nuorten voimakas tarve keskusteluihin ja psyko-sosiaaliseen tukeen. Psykososiaalista tukea on annettu nuorille lähes jokaisella tapaamisella. Konkreettisten palveluohjauksen ohella nuoret tarvitsevat siis henkilön, jolla on aidosti aikaa pysähtyä heitä kuuntelemaan

Nuorten kuuntelemisen lisäksi olennaista nuorten kanssa työskentelyssä on ollut joustavuus ja nopea reagointi muuttuviin tilanteisiin, työntekijöiden tavoitettavuus ja joustavuus, sekä kiinnipitävä työote. Työtä

tehdään nuorten omilla ehdoilla ja heidän oman toimintakykynsä mahdollistamissa puitteissa.

Palveluista katoaminen

Työskentelyn käynnistäminen edellytti hanketyöntekijöiltä etenkin kevään 2021 aikana lukuisia nuorten tavoittelu- ja yhteydenottoyrityksiä. Tämä ehkä johtui siitä, että nuorten puhelimet joko katoavat tai heidän puhelinnumerot vaihtuvat tiuhaan. Samaan aikaan nuorten tavoittamista vaikeuttivat nuorille asunnottomille tyypillinen tuttavien ja sukulaisten luona majailu ja näin piiloon jäävä sekä nuorten katoaminen sosiaalitoimen ulottumattomiin perustoimeentulotuen siirryttyä sosiaalitoimesta Kansaneläkelaitoksen vastuulle. Monen asunnottomuus-toimijan aikaisemmin esittämä epäily asunnottomien nuorten sekä palveluista että tilastoista katoamisesta näyttäisi siis myös hanketyöstä saadun kokemuksen valossa pitävän paikkaansa. Nuorten tavoittaminen on tärkeää heidän tilanteidensa ajantasaisena pitämiseksi sekä heidän oikea-aikaisen ja tarkoituksenmukaisen asuttamisen näkökulmasta. Tärkeää on myös saattaa nuoret heidän tarvitsemiensa sosiaali- ja terveyspalvelujen piiriin.

Tästä huolimatta kaikki hankkeessa tavoitetut nuoret eivät suinkaan heti aluksi tarttuneet tarjottuun tukeen. Sinnikkään tavoittelun ohella asunnottomien nuorten kanssa työskentelyssä on ollut erityisen tärkeää antaa nuorille riittävästi aikaa tuen vastaanottamiseen ja luottamuksellisen asiakassuhteen rakentumiseen.

Kiinnipitävä työote

Joustavuuden ja tavoitettavissa olemisen lisäksi nuorten kanssa työskentely on edellyttänyt työntekijöiltä sitoutumista nuorten omista toiveista ja lähtökohdista lähtevään

kiinnipitävään työotteeseen. Siinä jonotyön asiakkuus säilyy, vaikka nuori ei heti tarttuisikaan hänelle tarjottuun tukeen. Kiinnipitävän työotteen myötä nuorilla on ollut mahdollisuus ottaa yhteyttä työntekijöihin jälkikäteen ja tilanteessa, joissa he ovat itse valmiita ottamaan tukea ja apua vastaan.

Piiloasunnottomuus

Asumispalveluiden osalta vahvana palveluohjauksen (114 ohjausta) tarpeena oli tuetun asumisen tarpeen arvioihin ja hätä- ja tilapäismajoitukseen ohjaaminen ja saattaminen. Palveluohjausten määrä kertoo, että sekä nuorille suunnatulle tuetulle asumiselle että väliaikaiselle tilapäismajoitukselle, missä nuoret voivat turvallisesti odottaa pysyvää asumisratkaisua, on tarvetta. Väliaikaista turvaa ja tukea tarjoavan tilapäismajoituksen puuttuessa vaarana on piiloasunnottomuuden vahvistuminen, jonka myötä nuorten asunnottomuus voi pitkittyä ja heidän asunnottomuuteensa liittyvät ongelmat muuttua monimutkaisiksi. Tällöin heitä on yhä vaikeampi auttaa.

Seurantajakson aikana 41 nuorta sai asunnon. Asuntojen saamisessa nuorten monialainen jonotyö on ollut tukena tavoittamalla tuetun asumisen jonoista kateissa olleita, käymällä heidän kanssaan tutustumassa asumispalveluihin ja auttamalla nuoria asuntohakemusten tekemisessä ja muutoissa. Tuettuun asumiseen muuttamisen jälkeen on tärkeää, että nuoret saavat tuetussa asumisessa tarvitsemaansa kokonaisvaltaista – ja heille yksilöllisesti suunniteltua tukea asumiseen heidän asunnottomuutensa uusiutumisen ennaltaehkäisemiseksi. Tämän varmistamiseksi aikaisemmissa asunnottomuusohjelmissa on vahvasti ollut esillä, että asumissosiaalisen työn ja esimerkiksi vuokravetkoihin ja asumisen häiriöihin puuttumisen keinojen kehittämistä tulisi tuetun asumisen palveluissa jatkaa.

Terveys- ja päihdepalvelut

Nuorten terveydentilaan liittyvissä palveluohjauksissa (88 ohjausta) korostuivat terveysneuvonta, päihteiden-käyttöön liittyvä haittoja vähentävä työ sekä psykiatrisen ja somaattisen terveydenhuollon palveluihin ohjaaminen ja saattaminen. Asunnottomilla nuorilla terveysterveystarve on hanke-työssä havaittu suureksi.

Liikkuvilla matalan kynnyksen palveluilla on tärkeä osa hoidon tarpeen arvioimisessa ja hoitoon ohjaamisessa. Hoitoon pääseminen ja hoidon jatkuvuus edellyttää myös toimintakäytännöissään joustavia ja kaikille asunnottomille saavutettavissa olevia perusterveydenhuollon palveluja.

Asunnottomien terveydenhoidon turvaaminen sekä liikkuen että terveydenhuollon peruspalveluissa ennaltaehkäisee päi-tyshuollon palveluja.

Päihdepalveluihin ohjauksissa (66) korostuivat päihdepoliklinikalle ja matalan kynnyksen päihdepalveluihin ohjaaminen ja saattaminen. Päihdepalveluihin tehtyjen ohjausten määrä on suuri ja tarvetta päihdepalveluihin asunnottomilla nuorilla on runsaasti. Erityisesti paljon päihteitä käyttävän nuoren saattaminen ja ohjaaminen päihdepalveluihin on pitkä ja vaativa prosessi. Palvelujärjestelmältä tässä onnistuminen edellyttää saatavissa olevia ja joustavia palveluja: Kun nuori osoittaa halua päästä päihdepalvelujen piiriin, hoitoon ohjautumisen prosessi tulisi tehdä mahdollisimman helpoksi ja joustavaksi ja hoitoon pitäisi päästä nopeasti. Päihdepalveluissa olisi tärkeää huomioida nuorten erityisyys asiakasryhmänä ja nuorille kohdennettuja päihdepalveluja ja hoitopolkuja olisi hyvä pohtia tulevaisuudessa.

Nuorten jonotyössä työskennellään nuorten sosiaalityön suuntaan aina, kun se on nuoren toiveen mukaista. Lähtökohtana on saattaa nuori nuorten sosiaalityön ja lasten-

suojelun jälkihuollon palveluiden piiriin, mikäli nuori kokee tarvitsevansa ja hyötyvänsä sosiaalityön kontaktista, eikä hänellä sel- laista entuudestaan ole ollut (29 ohjausta). Parhaimmillaan nuorten omien työntekijöiden kanssa on onnistuttu luomaan yhteis-asiakkuuksia, ja nuorten asioita, on hoidettu yhdessä suunnitelmalliseen sosiaalityöhön pohjautuen.

Ongelmavyöhtien purkaminen

Hanketyössä kohdattujen nuorten asun- nottomuus on usein pitkittynyt ja tämän myötä heidän ongelmansa ovat usein muotoutuneet monimutkaisiksi vyyhdeiksi. Asunnottomuus, päihteidenkäyttö ja mie- lenterveyden ongelmat, pahoinvointi sekä yhteiskunnasta syrjäytyminen ovat kietou- tuneet toisiinsa. Näiden pitkään kasautuneiden elämäntilanteiden selvittäminen vaatii työntekijöiltä laaja-alaista osaamista ja yh- teistyötä eri toimijoiden kesken. Nuorten jonotyössä asioita on hoidettu yhteistyössä nuorten itsensä sekä sosiaali- ja terveys- palveluissa toimivien ammattilaisten kanssa (278 kertaa) että omassa työssään asunnot- tomia nuoria kohtaavan järjestö- ja kolman- nen sektorin toimijoiden kanssa (312 kertaa). Tämä laaja-alainen yhteistyö on näyttänyt hankkeessa toteutetun monialaisen ja liikku- van työskentelytavan ohella asunnottomien nuorten auttamistyössä ehdottaman tärkeä- nä.

Kohti kokonaisvaltaista työotetta

Monialainen työskentely on osoittanut, että sosiaali-, päihde- ja terveysosaaminen on mahdollista yhdistää nuorten asunnottomien kokonaisvaltaiseksi auttamiseksi. Monialai- sella työllä on mahdollista vastata nuorten akuutteihin tuen tarpeisiin sekä tukea heitä pitkäkestoisempien sosiaali- ja terveyspal- velukontaktien ja pysyvien asumisratkaisu-

jen piiriin. Havaintojemme mukaan monialainen asunnottomien nuorten keskuuteen ja heidän tarpeistaan lähtevä liikkuva työskentelytapa vähentää myös sosiaali- ja terveyspalveluiden käyttöön liittyvää häiriökysyntää sekä perus- ja päivystyspalveluissa toimivien työntekijöiden työkuormitusta.

Osalle sosiaali- ja terveyspalvelualoilla toimijoista asunnottomuuden kohtaaminen voi myös olla haastavaa. Tämän vuoksi asunnottomien nuorten auttamiseksi tarvitaan yhteisiä monialaisia toimintamalleja ja palvelupolkuja. Tarvitaan laaja-alaista koulutusta sekä nais erityiseen että traumatietoiseen lähestymistapaan. On lisäistävä asunnottomuuden kokemusasiantuntijoiden hyödyn-tämistä ja kiinnitettävä huomiota asumiseen liittyvien kysymysten puheeksiottamisen tärkeyteen. Asunnottomuuden poistamiseksi myös asunnottomien henkilöiden omatyöntekijyyden keskittämistä tulisi harkita erityisosaamista edellyttävänä asiantuntijatehtävänä aikuissosiaalityössä.

Lopuksi haluamme painottaa, että asunnottomana ollessaan nuorten resurssit heidän oman elämäntilanteensa hoitamiseen ovat rajalliset ja perustarpeiden tyydyttäminen nousee usein etusijalle: mistä nuori saa ruokaa ja seuraavan yöpaikan. Myös päih-teiden hankkiminen on päihderiippuvuudesta kärsivillä nuorilla tärkeiden asioiden listan kärjessä. Usein asunnottomalla nuorella ei myöskään ole "normaalia" arkirytmä, jolloin tiukan aikataulun puitteissa tapaami-siin saapuminen on hankalaa. Tämä ei ole merkki nuoren motivaation puuttumisesta, vaan asunnottoman nuorten kohtaamista elämänhallinnan haasteista. Näiden haas-teiden edessä palvelujärjestelmän tulisi olla mahdollisimman joustava. Sosiaali- ja terve-ysalan ammattilaisilta tämä edellyttää tule-vaaisuudessa uudenlaisia työskentelytapoja.

Asunnottomia nuoria tulee kohdata monia-laisesti heidän omassa elinympäristössään. Lisäksi tarvitaan sitoutumista kiinnipitävään

työotteeseen sekä hitaasti etenevään, luot-tamuksen varaan rakentuvaan suhdetyö-hön, jossa nuorten omat voimavarat ja asun-nottomuuden tuomat haasteet tunnistetaan.

Sosiaali- ja terveyspalvelujen yhdentä-misen ja saatavuuden jatkumisen varmis-tamiseksi on tärkeää, että hanketyössä toimivaksi todettu työskentely- ja toiminta-malli juurrutetaan osaksi pysyviä asunnot-tomuutta vähentäviä sosiaali- ja terveyspal-veluja. Tämän vuoksi hanketyössä kehitetty monialainen ja jalkautuva asiakastyö mal-linnetaan osaksi asumisen tuen tarjoamia pysyviä asunnottomien palveluja. Samalla hankkeessa kehitettävä palvelu ja toimin-tamalli sovitetaan yhteen osaksi Helsingin sosiaali- ja terveystoimen paljon palveluja tarvitsevien asiakkaiden ja terveys- ja hy-vinvointikeskusten asiakasprosessia. Lisäksi malli sovitetaan tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskusohjelman tavoitteisiin, joiden mukaisesti asiakas saa tarvitsemansa pe-rus- ja erityistason sote-palvelut "sujuvasti, oikea-aikaisesti ja palvelujen jatkuvuus tur-vaten" (Innokylä 2020). Tavoitteena on siis kehittää pysyvä palvelurakenne ja -malli helsinkiläisten asunnottomien auttamiseksi, joka edistää asunnottomuuden poistamisen tavoitetta myös tulevaisuudessa.

5. Taloudellinen vaikuttavuus

Taloudellinen vaikuttavuus

Jussi Pyykkönen

Suomessa on tehty paljon hyvää työtä asunnottomuuden poistamiseksi. Asunnottomuuden vähentäminen on ollut toistaiseksi menestystarina. Asunnottomien määrä on laskenut pitkään. Tarina ei kuitenkaan ole vielä ohi. Helsinki on asettanut omaksi tavoitteekseen asunnottomuuden poistamisen vuoteen 2025 mennessä, ja muilla kaupungeilla on myös omat tavoitteensa.

Asunnottomuuden kovan ytimen poistaminen vaatii yhä vaikuttavampia toimia. Enää ei riitä se, mitä on aina ennenkin tehty. Nyt pitää löytää vaikuttavimmat toimintamallit ja investoida niihin.

Vaikuttavuussopimuksilla voidaan palkita onnistuneita toimintamalleja tuloksen saavuttamisesta, sanoo vaikuttavuusinvestointien kehittäjä JUSSI PYYKKÖNEN.

Asunnottomuuteen liittyvien toimenpiteiden ja toimijoiden kirjo on erityisen moninainen. Valtio, kaupungit, yhteisöt, yritykset ja lukuisat vapaaehtoiset tekevät pyyteetöntä työtä visaisen ongelman ratkaisemiseksi. On Suomen vahvuus, että hyvää tarkoittavia toimijoita on lukemattomia.

Asunnottomuuden kovan ytimen poistamiseen – kuten moneen muuhunkin visaiseen sosiaaliseen ongelmaan – liittyy yksi keskeinen haaste. Me emme tarkalleen tiedä mitä me saamme kullakin toimenpiteellä aikaan. Me tiedämme, että toimenpiteet ovat hyvään pyrkiviä ja niillä voidaan vaikuttaa asunnottomuuteen, mutta emme tiedä mikä on kunkin toimenpiteen vaikuttavuus.

Kun emme tiedä, mikä toimenpide on vaikuttavin, on meidän vaikea priorisoida mihin investoinnit ohjaamme. Meidän kaikkien on syytä kysyä itseltämme: pitäisikö asunnottomuuden kovan ytimen poistamiseen tarkoitettut eurot jakaa tasaisesti ”hyvää tarkoittavilla toimijoille” vai tulisiko meidän ohjata ne toimenpiteisiin, jotka tuottavat tulosta?

Uskon, että niin asunnottomuuden poistamisessa kuin monessa muussakin visaisessa sosiaalisessa ongelmassa tilanne on seuraava. Käytännössä rahat menevät suurelta osin ”hyvään tarkoittaville” toimijoille, mutta haluaisimme ottaa askeleen kohti vaikuttavuutta ja palkita onnistuneita toimintamalleja tuloksesta.

Dikotomia ”hyvää tarkoittavien” ja ”vaikuttavien” toimintamallien välillä ei tietenkään ole suoraviivainen. Jokainen toimenpide

epäilemättä pyrkii kohti vaikuttavuutta. Olenainen ero on siinä, suunnitellaanko toimenpiteitä vaikuttavuusmallinnuksen pohjalta ja panostetaanko toimenpiteiden seurantaan.

Asunnottomuuden kovan ytimen poistamisessa tulisi keskittyä vaikuttavuussopimuk-

siin. Ne edellyttävät yhteistä työtä julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin kesken. Yhteisessä työssämme meidän tulisi priorisoida seuraavaa neljää keskeistä sisältöä, jotka mahdollistavat vaikuttavuussopimukset:

1. Mallinnus pitkäaikais- asunnottomuudesta poluista

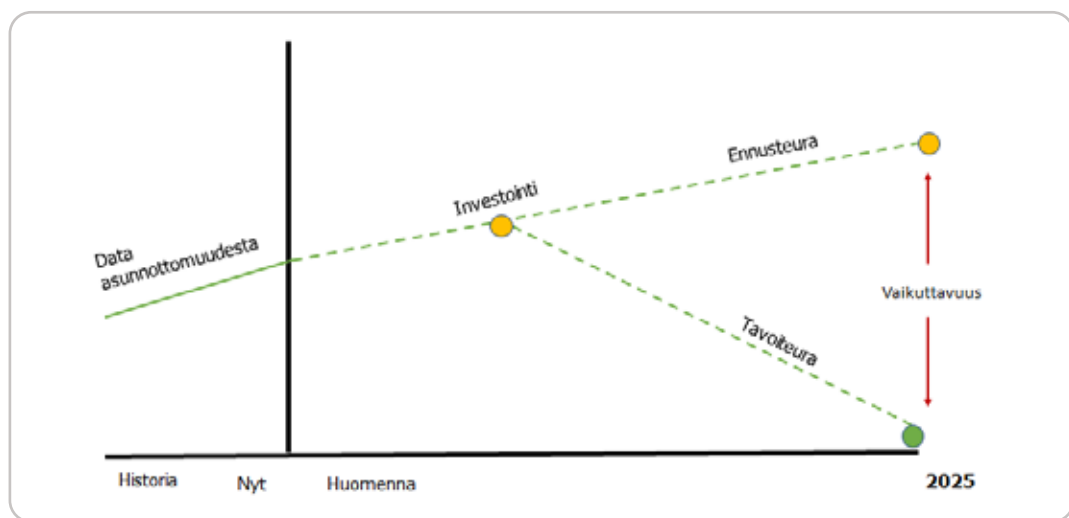
Mallinnus edellyttää ennen kaikkea ymmärrystä niistä poluista, jotka pitkäaikaisasunnottomuuteen johtavat. Suomen

poikkeuksellisen laajalla asiantuntijajoukolla ja hyödyntämällä maailman parhaita rekistereitä tämä on tehtävissä.

2. Investointi pitkäaikaisasunnottomuuden poistamiseksi

Vaikuttavuussopimuksen lähtökohtana on ajatus "investoinnista". Halu ja kyky toteuttaa uusi investointi ja sitä koskeva sopimus, jotta saadaan sen myötä aikaan asunnotto-

muuden poistaminen. Investoinnin ajatus on siinä, että toteutetaan jotain uutta, jotta saadaan haluttu muutos aikaiseksi.

KUVIO 1. Vaikuttavuus syntyy investoinnin ennusteuran ja tavoiteuran erotuksesta. Ennusteura voisi tarkoittaa esim. asunnottomuuden säilymistä ennallaan tai sen kasvua, tavoiteura tähtää investoinnin avulla asunnottomuuden merkittävään vähentämiseen.

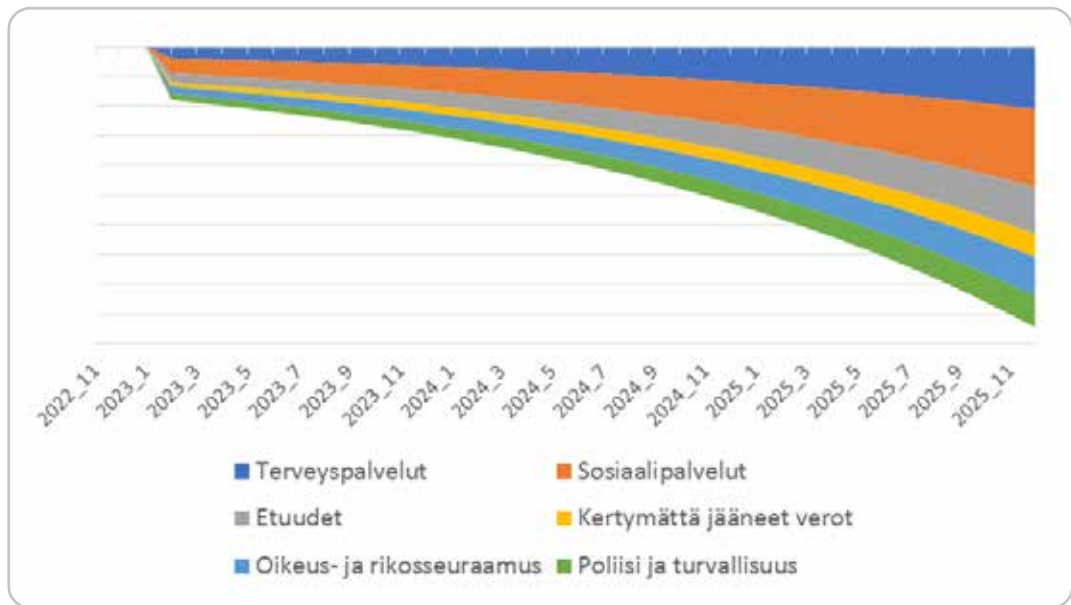
3. Rahoitus pitkäaikaisasunnottomuuden poistamiseksi

Julkisen sektorin rahoituskyky tulee ennusteiden mukaan ajautumaan ongelmiin tulevina vuosina. Kun kaikkialta pitää säästää, on vaikea löytää lisää rahaa juuri mihinkään.

Asunnottomuuden kaltainen sitkeä ja visainen ongelma on iso taloudellinen kysymys, mutta siihen tarvittavia "investointirahoja" kannattaa etsiä perinteisiä rahoituskanavia

laajemmalla. Suomessa on kykeneviä yrityksiä ja kolmannen sektorin toimijoita, joilla on kyky rahoittaa pitkäaikaisasunnottomuuden poistamiseen tarvittavia toimenpiteitä. He

ovat valmiita ottamaan riskin toiminnasta, varsinkin jos näköpiirissä mahdollisuus saada osuus saavutetuista säästöistä.

KUVIO 2. Säästöt voivat muodostua esimerkiksi sairaalapäivien ja tilapäismajoituksen vähentymisestä, työllistymisen kautta kertyneistä veroista ja vähentyneistä etuuksista sekä sisäiseen turvallisuuteen liittyvien kustannusten vähentymisestä

Enää ei riitä se, mitä on aina ennenkin tehty. Nyt pitää löytää vaikuttavimmat toimintamallit ja investoida niihin, sanoo Pyykkönen.

4. Palkkio pitkäaikaisasunnottomuuden poistamisesta

Vaikuttavuusperusteisten sopimusten ytimessä on palkkiomalli saavutetuista tuloksista. Tuloksiin sidotuissa malleissa logiikkana on se, että palkkio maksetaan vain siinä tapauksessa, että säästö on toteutunut. Mikäli asunnottomuus ei vähene eikä säästöjä synny, niin palkkiotakaan ei makseta. Jos asunnottomuus poistetaan, taloudellisia säästöjä syntyy, niin myös visaisen ja haastavan ongelman ratkaisijat saavat palkinnon.

Kohti työtä

Uuras-ohjelman työjärjestelijä Tomas Matilainen ojentaa työhanskoja Markku Vuoriselle työkeikalla Pasilassa. Kuva Jemina Karppanen/ Y-Säätiö.

Uutta Suomessa:

Työvalmennus auttaa asunnottomuudesta toipuvia kohti työtä

Teksti: Anne Helenius

Pitkään työmarkkinoiden ulkopuolella olleen työllistymiseen vaaditaan usein muutakin kuin avoin työpaikka. Työvalmennuksesta on apua silloin, kun työllistymisen esteenä on esimerkiksi itseluottamuksen tai motivaation puute.

Kuntoutusta työelämään. Takaisin normaaliarkeen. Työhaun avustusta. Työelämän harjoittelu. Kauhua ja todella pitkiä päiviä. Erilaisia tukia työnhakuun ja elämään. Tulevaisuus. Toivo. Olen saanut apua tulevai-

suuden suunnitteluun. Yhdessä. Tällaisia vastauksia saatiin, kun Suoja-Pirtin asumis- palveluiden asiakkailta kysyttiin, mitä ajatuksia sanat ”Työtä kohti” heissä herättää. Ajatukset kuvastavat erinomaisesti työmarkki-

noilta syrjässä olevien toivetta paremmasta tulevaisuudesta. Sinne voidaan päästä, jos jostain vain saataisiin apua ja tukea omiin pyrkimyksiin.

”Työtä kohti” on paitsi sanapari, myös vuosina 2021–2023 toteutettava työllistymistä edistävä hanke. Sen tavoitteena on Suoja-Pirtin helsinkiläisten asumispalveluiden asiakkaiden auttaminen opiskelujen, työllisyyspalveluiden ja työelämän pariin. Tavoitteeseen pääsemiseksi hankkeeseen osallistuvien työ- ja opiskeluvalmiuksia edistetään työvalmennuksen, velka- ja talousohjaamisen sekä vertaistyön yhdistelmällä. Tämä on uutta Suomessa, vaikka velkaneuvontaa, työvalmennusta ja vertaistukea yhdistävälle palvelulle olisikin ollut jo pitkään tarvetta.

Nykyiset työllisyys- ja velkaneuvontapalvelut eivät nimittäin ole onnistuneet auttamaan tai edes tavoittamaan toivotulla tavalla asunnottomien asumispalvelujen asiakkaita. Aiemmat hankalat elämäntilanteet ovat useimmiten estäneet opiskelun tai työssäkäynnin. Niinpä avoimilta työmarkkinoilta on oltu poissa vuosikaudia. Osa asumispalveluiden asiakkaista ei kenties koskaan ole tehnyt ”oikeita töitä”. On eletty työmarkkina- ja toimeentulotuen varassa, ja rahojen loppuessa laskut ovat usein menneet perintään ja ulosottoon. Lopputuloksena on ollut velkojen lisääntyminen, ja se puolestaan on entisestään vähentänyt motivaatiota lähteä palkkatöihin.

Työvalmentaja on viestinviejä myös työelämän suuntaan

Työvalmennus on kehitetty tukemaan työllistymisessään erityistä tukea tarvitsevia henkilöitä, kuten pitkäaikaistyöttömiä, osatyökykyisiä ja vammaisia. Työvalmentajalta voi saada tukea esimerkiksi työpaikan löytämiseen, työnhakuasiakirjojen tekemiseen, työhaastatteluun valmistautumiseen ja työsuhteen solmimiseen. Lisäksi työvalmentaja

voi auttaa asiakkaansa alkuun työpaikalla sekä toimia linkkinä työvalmennusasiakkaan ja työpaikan välillä.

Erityisesti pitkään työttömänä olleet tarvitsevat viestinviejää työnantajien suuntaan – varsinkin, jos pitkäaikaistyötön on ollut vuosikaudet syrjässä avoimilta työmarkkinoilta, kertoo Bravedo-konserniin kuuluvan palveluyhtiö Baronan palvelukokonaisuuden johtaja **Tatu Lintukangas**:

– Voimme kertoa työnantajalle, että nyt meillä on tarjolla motivoitunut henkilö. Hän on halukas tulemaan töihin teille, ja olemme olleet sen verran pitkään hänen kanssaan tekemisissä, että uskallamme tarjota häntä työkokeiluun.

Lintukankaalla on 13 vuoden kokemus valmennus- ja työllistämistyöstä. Hänen mukaansa onnistuneen työllistämistyön lähtökohta on ajatus, että kaikki työttömät ovat työllistettävissä. Baronalla luotetaan työllistämismahdollisuuksiin jopa niin paljon, että yritys on ryhtynyt yhdessä Vantaan työllisyyden kuntakokeilun kanssa tehostamaan paikallisten työttömien nuorten ja vieraskielisten työnhakijoiden työllistymistä. Kyseessä on usein hankalasti työllistettävä asiakaskunta. Hankkeen tavoitteena on silti saada reilusti yli puolelle kohderyhmästä pitkäaikainen työpaikka tai työhön johtava opiskelupaikka. Uutta hankkeessa on se, että Barona kantaa taloudelliset riskit ja sille maksetaan pelkästään todennetuista tuloksista.

Vastaavaa työllistämismallia tullaan pian käyttämään myös Helsingin työllisyyden kuntakokeilussa, kertoo puolestaan Helsingin kaupungin maahanmuutto- ja työllisyysasioiden johtaja **Ilkka Hahtela**:

– Me tulemme todennettujen tuloksien liksaksi maksamaan valmennusyhtiölle jonkin verran asiakkaan työllistymissuunnitelman täsmäntämisestä. Tarkoituksena on saada

syvennetty näkemys esimerkiksi siitä, miksei asiakas sillä hetkellä pysty hänelle tarjottuun työhön.

Tämä kuvaa hyvin pitkäaikaistyöttömien työvalmennuksen tarvetta. Työllistymiseen ei aina riitä pelkästään se, että löydetään sopivalta tuntuva työpaikka. Vaikka työ etukäteen vaikuttaisikin kiinnostavalta, niin lupaavasti alkanut tie työelämään saattaa tyssätä pahimmilleen jo ennen ensimmäistä työpäivää. Pitkään työttömänä olleen mieleen saattaa juolahtaa lannistavia ajatuksia: ”Onko minusta sittenkään tähän työhön? Pystynkö edes oppimaan uusia asioita? Entä jos minusta ei pidetä työpaikalla? Kannattaa-ko töihin edes mennä, kun ulosottomies nip-saisee ison osan palkasta pois?” Kokeneen työvalmentajan korvissa tällaiset lauseet kertovat itseluottamuksen ja motivaation puutteesta sekä siitä, että asioita tarkastellaan lyhyellä aikajänteellä.

Motivointia ja itseluottamusta valmennuksen avulla

Valmentajat kuulevat pitkäaikaistyöttömien asiakkaidensa suusta usein lauseen: ”Minun ei taloudellisesti kannata ottaa tätä työtä vastaan”. Etuuksien varassa arki pyörii totuttuun tapaan, kun taas töihin meno on riski. Voi tulla koeaikapurku ja karenssi, ja kestää useamman kuukauden, ennen kuin ollaan taas samalla tutulla etuustasolla kuin ennen töihin menoa. Lisäksi työ tuo uuden aikataulurytmin, työyhteisön, vastuuta ja paineita. Pysyvästä etuudesta epävarmaan työelämään hyppääminen vaatii ihmiseltä itseluottamusta.

– On tiedettävä, miksi haluan töihin ja on luotettava siihen, että jos menen töihin, niin se tuo minulle vain hyvää. Aikajänteeseen pitää myös olla kaukana, vuosien päässä. Eli mitä tämä kaikki tarkoittaa minulle taloudellisesti, kun olen päässyt työelämässä eteenpäin ja millainen eläkekertymä minulle tulee, ku-

vailee maahanmuutto- ja työllisyysasioiden johtaja Ilkka Haahtela Helsingin kaupungilta.

Myös Baronan Tatu Lintukangas on sitä mieltä, että asiakkaan tarkastelujakso pitäisi saada pidennettyä vähintään vuoden pituiseksi.

– Valmentajan on autettava asiakasta miettimään, millaisen elämän asiakas haluaa viettää. Tuet menevät pitkällä tähtäimellä todennäköisesti alaspäin siinä missä ansiot todennäköisesti menevät ylöspäin.

Motivaatiota, itseluottamusta ja pidempää aikajännettä voidaan kehittää valmennuskeskustelujen lisäksi myös esimerkiksi lyhyellä työkokeilulla. Tatu Lintukangas kertoo esimerkin keittiötyöstä, joka on seisomatyötä ja sellaiseen tottumattomalle fyysisesti erittäin raskasta.

– Kun valmennusasiakas on ensimmäisen päivän keittiössä, hän tulee jalat täristen kotiin. Mutta reilussa viikossa fyysisesti terve keho saadaan tottumaan seisomatyöhön, ja tällä tavoin asiakkaalle tulee parempi itsevarmuus seuraaviin paikkoihin.

Joskus työllistyminen voi tökätä asiaan, joka vaikuttaa yksinkertaiselta ja itsestään selvältä, mutta pitkäaikaistyöttömälle asiakkaalle se ei sitä kuitenkaan ole. Asiakas on voinut saada töitä, muttei ole osannut varata työvuoroja työnantajan internetpohjaisesta työvuorojärjestelmästä. Tai sitten verokortti on jäänyt hakematta, ja ensimmäisestä palkasta pidätetty 60 prosentin ennakonpidätyks on tukahduttanut orastavat työhalut.

– Meillä valmentajat ottavat selvää, mitä ongelmille voi tehdä. He ovat esimerkiksi opetelleet työnantajien työvuorosovellusten käytön, jotta he voivat tarvittaessa antaa asiakkaille lisäkoulutusta työvuorojen varaamisesta. Valmentaja voi myös yhdessä asiakkaan kanssa tulostaa verokortin. Jos asiakkaalla ei ole ajokorttia ja julkisen liikenteen

yhteydet ovat huonot, niin hänelle etsitään sopiva työpaikka mahdollisimman läheltä kotia, Lintukangas kertoo.

Baronan tapauksessa valmentajan tarjoama tuki on toisinaan myös helpottanut työnantajan rekrytointipäätöstä.

– On työnantaja-asiakkaita, jotka ovat palkanneet sellaisia henkilöitä, joita muuten eivät palkkaisi, sillä he tietävät saavansa meiltä tukea ja apua, jos tulee ongelmia, Tatu Lintukangas sanoo.

Ilkka Haahtela on samoilla linjoilla Lintukankaan kanssa: yksilöllistä valmennusta tarvitaan, sillä pitkäaikaistyöttömyyden syytkin ovat hyvin yksilöllisiä.

– Vertaistukea, valmennusta ja myös matkan kynnyksen velkaneuvontaa tarvitaan. Helsingin kuntakokeilu ei kuitenkaan halua sitä lähteä tekemään itse, vaan me olemme valmiita hyödyntämään kumppaneita, hankkimaan palveluja ja kytkemään niitä yhteen.

Ilkka Haahtelan haastattelu 9.3.2022.

Tatu Lintukankaan haastattelu 14.3.2022.

ANNE HELENIUS työskentelee Espoossa pitkäaikaistyöttömien uravalmentajana ja tietokirjailijana. Hän on koulutukseltaan kauppatieteiden maisteri ja työvalmentaja.

Uuras työllistymisohjelma

on perustettu toteuttamaan Y-Säätiön keskeistä strategiaa eli tuottamaan sosiaalista ja taloudellista hyvinvointia asukkaille. Uuras tarjoaa työmahdollisuuksia asukkailleen, sillä joku tarvitsee lisätienestiä ja joku toinen pidemmän työsuhteen. Ohjelman avulla ennaltaehkäistään uudelleen syntyvää asunnottomuutta. Ohjelman ydintyötä on asiakastyö, kehittäminen ja vaikuttamistyö.

Palvelut asukkaille:

- Uuras ohjelman tarjoamat keikkatyöt asukkaille, jonka kautta asukas saa osaamisen vahvistusta ja pystyy työllistymään avoimille työmarkkinoille työkokemuksen kertyessä.

- Uuras ohjelman solmima työnantajayhteistyö työvoimapula-aloille. Asukkaille tarjotaan suoraan mahdollisuuksia työllistyä avoimille työmarkkinoille tai keikkatyön tuo-

man osaamisen vahvistuksen jälkeen.

- Valmennus ja ohjaus, jotta kokonaisvaltaisesti voidaan auttaa asukasta niin viranomaisasioissa kuin työhön- ja koulutukseen hakemisessa.

Tulokset:

Vuonna 2021 Uuras tuotti 3000 työkeikkaa asukkailleen ja työkeikkoja pääsi suorittamaan 121 asukasta

Uuras on työllistänyt 51 asukasta avoimille työmarkkinoille 2021 aikana. Lisäksi 14 asukasta on saanut työsuhteen Y-Säätiöltä 2021 aikana.

Toisistaan riippumattomien, samanaikaisten ilmiöiden törmäyksestä saattaa sopivissa olosuhteissa syntyä uutta liikevoimaa. Vuonna 2021 tuli kuluneeksi kuusikymmentä vuotta siitä, kun Arvo Parkkila vaimonsa ja kavereidensa kanssa perusti Helsingissä Suoja-Pirtti ry:n ja sen ensimmäisen päiväkerhon auttamaan täysin vailla suojaa ja tukea eläviä kodittomia miehiä. Saman vuoden syksyllä Helsingin kaupunginvaltuusto päätti kaupunkistrategiassaan asettaa tavoitteeksi asunnottomuuden poistamisen kokonaan käynnistyneellä valtuustokaudella eli vuoteen 2025 mennessä.

Tämä julkaisu on syntynyt näiden tapahtuminen innoittamana. Asunnottomuus on todellakin mahdollista poistaa ja ehkäistä uuden asunnottomuuden syntyminen perustuen monialaiseen ja korkeatasoiseen, vuosien kuluessa rakentuneeseen julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin yhteistyöhön ja osaamiseen, laajaan kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen tarjontaan sekä monipuolisten palvelujen, ammattiavun ja vertaistuen asiakaslähtöiseen yhdistämiseen.

Arvo Parkkilan elämäntyö on monella tapaa ilmiömäinen. Määrätietoinen missio kadunmiesten auttamiseksi yhdistyi millä tahansa nykyajan mittareilla mitattuna taitavaan strategiaan ja monipuoliseen vaikuttamiseen. Parkkilalla oli luontainen ymmärrys kadunmiesten välittömistä tarpeista ja seuraavista askeleista, rohkeus kokeilla uusia hoito- ja toimintamuotoja, tutkitun tiedon hyödyntäminen sekä kyky rakentaa julkisuutta ja yhteistyötä vaikutusvaltaisten virkamiesten, päättäjien ja julkisuudessa tunnettujen henkilöiden kanssa.

Lähes parikymmentä asiaansa osaavaa kirjoittajaa lähestyy asunnottomuuden poistamistavoitetta ja siihen tarvittavia keinoja – kukin omasta näkökulmastaan. Toimitustyöstä on vastannut Peter Fredriksson, valokuvista valokuvaaja Rosa Rautio ja kielenhuollosta Maria Maununen.